T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUSLARARASI HUKUKTA TANINMA KONUSU BAĞLAMINDA GÜNEY OSETYA VE ABHAZYA SORUNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

VİLDAN MEYDAN

2501151563

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. AHMET ÖZTÜRK

İSTANBUL

2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	VİLDAN MEYDAN	**Numarası**	:	2501151563
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER	**Danışmanı**	:	PROF. DR. AHMET ÖZTÜRK
Tez Savunma Tarihi	:	12.07.2018	**Saati**	:	11.00
Tez Başlığı	:	ULUSLARARASI HUKUKTA TANINMA KONUSU BAĞLAMINDA GÜNEY OSETYA VE ABHAZYA SORUNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** ~~OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. AHMET ÖZTÜRK		KABUL
2- PROF. DR. İBRAHİM KAYA		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ KÜRŞAD ASLAN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜYESİ SÜLEYMAN GÜDER		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ KENAN DÜLGER		

ÖZ

ULUSLARARASI HUKUKTA TANINMA KONUSU BAĞLAMINDA GÜNEY OSETYA VE ABHAZYA SORUNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Vildan Meydan

Tanınma, uluslararası hukukun üzerinde sıkça tartışılan ve net bir çerçeve oluşturulamamış konusu olmasının yanı sıra devletlerin tanınması, tanınma konusunun en karmaşık ve geniş alt dalını oluşturmaktadır. 21. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte uluslararası sistemde sıkça şahit olunan ayrılıkçı hareketler ve bu hareketlerin meydana getirdiği yeni siyasal oluşumlar, beraberinde tanınma sorunsalını da getirmiştir.

Uluslararası sistemde yer alan devletler arasında, yeni oluşan siyasal birimlere nasıl bir yaklaşım içerisinde olunacağı konusunda herhangi bir görüş birliği sağlanamamıştır. Uluslararası hukukta devletlerin tanınması konusunda objektif kriterler bulunmaması da, bu problemi doğurmaktadır. Devletler çoğu zaman yeni oluşan siyasi birimlerin tanınması konusunda kendi çıkarlarına göre hareket etmekte, yeri geldiğinde tanınmayı bir tehdit unsuru olarak da kullanabilmektedirler. Bu durum da uluslararası sistemde zaman zaman devletler arasında anlaşmazlık ve tartışmalara sebep olabilmektedir.

Gürcistan sınırları içerisinde yer alan Abhazya ve Güney Osetya bölgeleri de, tanınmaları konusunda uluslararası sistemi oldukça meşgul etmişlerdir. Rusya Kafkasya'daki hegemonyasını sürdürme politikasının da etkisiyle iki bölgenin de bağımsızlıklarını ilan ederek tanınmayı çıkarlarının bir aracı olarak kullanmıştır. Bu doğrultuda çalışmamızda öncelikle uluslararası hukukta tanınma konusuna yer verilmiş, akabinde Güney Osetya ve Abhazya örneği üzerinden, tanınmanın uluslararası sistemdeki yeri sorgulanmıştır. Tanınmayan birimlerin, uluslararası sistemin istikrar ve güvenliğini nasıl tehlikeye attığının ve gerektiği zaman ülkeler tarafından nasıl bir politika aracı olarak kullanıldığının gösterilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Tanıma, Abhazya, Güney Osetya, Gürcistan

ABSTRACT

ASSESSMENT OF THE PROBLEM OF SOUTH OSSETIA AND ABKHAZIA IN THE CONTEXT OF RECOGNITION IN INTERNATIONAL LAW

Vildan Meydan

Recognition is a subject of international law which is discussed frequently and not constituted a fixed framework. On the other side, recognition of states has always been complicated and broad subject of international law. Secessionist movements which have been witnessed after the second half of 21. Century and new political units which have been created by these movements have brought the problematic of recognition.

There is not a consensus between states in international system with regard to the approach to new political units. Besides, the lack of objective criteria about recognition of states in international law also cause this problem. Most of the time states are acting in the direction of their own interests. Even sometimes they may use recognition as a tool of threat. So this situation may cause to disagreement and discussions between states.

Abkhazia and South Ossetia areas inside Georgian territory also took part in the international system regarding their recognition. With the effect of the politics of maintaining hegemony in Caucasus, Russia has declared both areas' independepence and used recognition as a tool of its own interests. Accordingly in our study, recognition in international law has been addressed firstly, then with the examples of Abkhazia and South Ossetia, the place of recognition in international law has been questioned. It is aimed to show that how unrecognized units jeopardize the stability and security of international system and when necessary, how they are used by states as a tool of politics.

Key Words: International Law, Recognition, Abkhazia, South Ossetia, Georgia

ÖNSÖZ

Tarih boyunca toplumlar kendi kurdukları siyasal birimler içerisinde yaşama arzusu içerisinde olmuşlardır. Modern uluslararası sistem öncesi prenslik, imparatorluk tipi yapılanmalar görülmüş, bu yapılanmalar modern uluslararası sistem ile yerini ulus devletlere bırakmıştır. Dolayısıyla ulus devlet kavramı denilen siyasi yapılanmalar, tarihe bakıldığında oldukça yeni bir kavram olup, devletlerin tanınması da uluslararası hukuka daha sonra dâhil edilip üzerinde tartışılan konusu olmuştur. Modern ulus devletler içerisinde yaşamını sürdüren etnik azınlıklar da çoğunlukla kendi devletlerini oluşturma ve bu siyasi yapı içerisinde yaşama arzusu taşımış, bu istek sonucu ayrılıkçı hareketlerde bulunma eğiliminde olmuşlardır. Bulundukları ülkenin rızası alınmadan gerçekleşen bu ayrılmalar, uluslararası sistemin güvenlik ve istikrarını, ülkelerin toprak bütünlüğünü tehdit etmeye başlamışlardır. Bu bağlamda tezin ana konusunu oluşturan devletlerin tanınması, uluslararası sistemde devletler arasında anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına sebep olan önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lisans yıllarımdan bu yana uluslararası hukuk her daim ilgi duyduğum bir alan olmuştur. Bu nedenle çalışmam boyunca devletlerin tanınmasına dair literatürü araştırıp okumak benim için oldukça keyifli bir süreç oldu. Bu çalışmanın konusunun belirlenmesi aşamasında uluslararası hukukta devletlerin tanınması konusunda karar kılmamın sebebi de, günümüzde oldukça tartışılan ve gündemde olan bir problemi içermesidir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, üzerinde sıkça tartışılmasına rağmen herhangi bir fikir birliğine varılamayan tanınmanın, çıkarlar doğrultusunda devletler tarafından nasıl kullanıldığını, Abhazya ve Güney Osetya örnekleri üzerinden göstermektir. Bu doğrultuda çalışmada Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının uluslararası hukuka uygunluğu sorgulanmış, tanınmanın objektif kriterlere sahip olmamasının olası sonuçları gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamın tasarlanma aşamasından başlayarak ortaya çıkmasına dek geçen süreçte birçok değerli insanın desteklerini belirtmek, onlara ayrı ayrı teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Hayatımın her anında bana destekleriyle yol gösteren, her daim arkamda olan biricik ailem... Annem Ayla Ercan'a, babam Nihat Ercan'a ve ablam Aydan

Ercan’a; çalışmam boyunca desteğini hiç esirgemeyen ve mesleğimin başından beri beni yüreklendiren sevgili eşim Burak Meydan’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez konusunun belirlenmesi aşamasında bana değerli fikirleriyle yol gösteren değerli hocam sayın Prof. Dr. Haluk Alkan’a teşekkürü bir borç bilirim. Tezime danışmanlık ederek desteğini esirgemeyen hocam sayın Prof. Dr. Ahmet Öztürk’e de çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**

ABSTRACT ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xi**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK AÇIDAN ULUSLARARASI HUKUKTA TANIMA: TANIMANIN TARİHÇESİ, TÜRLERİ VE TANIMA TEORİLERİ

1.1 Tanımanın Anlamı ve Kapsamı 6

1.2. Tanınmanın Tarihçesi 8

1.3. Teorik Açıdan Devletlerin Tanınması 10

1.3.1. Kurucu (Constitutive) Tanıma Teorisi 11

1.3.2. Açıklayıcı (Declaratory) Tanıma Teorisi 12

1.3.3. Hukuki Standartlar Açısından (Lauterpacht) Tanıma 15

1.4. Devletleri Tanıma Yolları 17

1.4.1. De Jure Tanıma 18

1.4.2. De Facto Tanıma 19

1.4.3. Koşullu Tanıma 20

1.4.4. Erken Tanıma 21

1.4.5. Kolektif Tanıma 23

1.4. 6. Üstü Kapalı (Örtülü) Tanıma 23

1.4.7. Açık Tanıma 25

1.5. Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınmasının Hukuksal Etkileri 25

1.5.1. Devletlerin Tanınmasının Hukuksal Etkileri 26

1.5.2. Devletlerin Tanınmamasının Hukuksal Etkileri 27

1.6. Kendi Kaderini Tayin (Self Determinasyon) Hakkı 29

1.6.1. Kendi Kaderini Tayin Hakkı Kavramının Anlamı ve Kapsamı 29

1.6.2. Kavramın Tarihi Gelişimi 30

1.6.3. Uluslararası Hukukta Kendi Kaderini Tayin Hakkı 32

1.7. Ayrılma (Secession) Hakkı 37

1.7.1 Birleşmiş Milletler'in Ayrılma Hakkı Konusundaki Tutumu 43

1.8. Patron Devlet İlişkileri Bağlamında De Facto Devletler 44

1.9 Literatür Taraması 51

İKİNCİ BÖLÜM

ABHAZYA VE GÜNEY OSETYA'NIN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ: TARİHİ, 2008 SAVAŞINA DEK BÖLGENİN DURUMU

2.1. Güney Osetya'nın Tarihi Geçmişi 57

2.1.1. 1992 Güney Osetya- Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Bölgenin Durumu 58

2.1.2 Michael Saakaşvili Dönemi Gürcistan-Güney Osetya İlişkileri 64

2.2 Abhazya'nın Tarihi Geçmişi 68

2.2.1. 1992 Abhazya – Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Bölgenin Durumu 75

2.2.2. Savaş Sonrası Barış Girişimleri Ve Statü Tartışmaları 81

2.2.3. 1998 Yılından 2008 Savaşına Doğru Bölgenin Durumu 85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2008 RUSYA – GÜRCİSTAN SAVAŞI VE ABHAZYA - GÜNEY OSETYA'NIN BAĞIMSIZLIKLARININ ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Ağustos 2008: Güney Osetya – Gürcistan Savaşı 90

3.1.1. 2008 Savaşı Sonrası Bölgenin Durumu ve Güney Osetya'nın Bağımsızlığı 94

3.1.2. Savaş Sonrası İki Tarafın İddiaları ve Uluslararası Tepkiler..... 95

3.2. Ağustos 2008: Gürcistan- Abhazya Savaşı 98

3.2.1. Abhazya'nın Bağımsızlık İlanı Sonrası Uluslararası Tepkiler 106

3.3. Abhazya ve Güney Osetya'nın Tanınmalarına İlişkin Türkiye'nin Tutumu. 107

3.4. Abhazya ve Güney Osetya'nın Bağımsızlıklarının Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Değerlendirilmesi..... 110

3.3.1. Abhazya ve Güney Osetya'nın Bağımsızlıklarının Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı Çerçevesinde İncelenmesi..... 110

3.4.2 Abhazya ve Güney Osetya'nın Bağımsızlıklarının Uluslararası Hukukta Ayrılma Hakkı Çerçevesinde İncelenmesi 113

3.4.3. 2008 Rusya – Gürcistan Savaşı'nda Rusya'nın Uluslararası Hukuk İhlalleri..... 118

SONUÇ..... 120

KAYNAKÇA 126

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AB :Avrupa Birliği

A.e. :Aynı Eser

AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

APKM :Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi

BDT Barış Gücü :Bağımsız Devletler Topluluğu Barış Gücü

Bkz./bkz. :Bakınız

BM : Birleşmiş Milletler

BMGK :Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

DTÖ :Dünya Ticaret Örgütü

DUMA : Rusya FederalMeclisi Alt Kanadı

Gürcistan SSC :Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

IDP :Ülkesinde Yerlerinden Edilmiş Kişiler

KGAÖ :Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü

KKTC :Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

NATO :Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü

NGOs :Sivil Toplum Kuruluşu

OAS :Organisation of AmericanState

SCO :Şanghay İşbirliği Örgütü

SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Rusya SSC	:RusyaSovyet Sosyalist Cumhuriyeti
Transkafkasya SFSC	:Transkafkasya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti
UAD	:Uluslararası Adalet Divanı
UNOMIG	:Gürcistan'daki Birleşmiş Milletler Gözlemci Misyonu

GİRİŞ

Uluslararası tanınma, mevcut uluslararası sistemde egemen devletlerin önemli bir niteliği durumunda olmasına rağmen, bu konuya ilişkin farklı açılardan tartışmalar da devam etmektedir. Bir devletin uluslararası sistemde var olabilmesi için tanıma olmazsa olmaz bir kriter midir? Bu soru, açıklayıcı ve kurucu tanıma tartışmasını da beraberinde getirmektedir. Nitekim tanımanın devletin kurucu ögelerinden birisi mi yoksa sadece açıklayıcı bir işleve mi sahip olduğuna dair tartışmalar devam etmekte olup; gerek uluslararası hukukta, gerekse uluslararası ilişkilerde bu konuda bir görüş birliği sağlanamamıştır.

Soğuk savaş sonrası dönemin geride kalması ile birlikte 21. Yüzyılın ikinci yarısı itibariyle uluslararası sistemde jeopolitik açıdan hareketlenmeler görülmeye başlanmıştır. Ayrılıkçı hareketler olarak adlandırılan ve genellikle ülke içerisindeki etnik azınlıkların meydana getirdiği ayaklanmalar, çoğu zaman bulunulan ülkenin rızası alınmadan tek taraflı olarak gerçekleşen ayrılıklar ile sonuçlanmaktadır. Ayrılıkçı hareketler, ülkelerin toprak bütünlüğünü ihlal etmelerinin yanı sıra uluslararası sistemde de çeşitli yankılar uyandırmaktadır. Nitekim uluslararası sistemde yer alan diğer devletlerin, ayrılıkçı hareketlerin bu eylemlerine tepkisi farklı olabilmektedir. Genellikle devletlerin tepkisi, ayrılıkçı hareketlerin devlet olarak tanınıp tanınmaması sorunsalı üzerinde sürmekte olup, uluslararası hukukta bu konuda kesin bir kriter olmaması, sorunu daha da karmaşıklaştırmaktadır. Sonuç olarak ayrılıkçı hareketler bazı ülkeler tarafından tanınmakta iken, diğerleri tarafından tanınmayabilmektedir. Yeni oluşan bu devletlerin tanınması ve tanınmaması ise, genellikle devletlerin çıkarları üzerinden şekillenmekte olup, ortak bir eylemin uygulandığı örnek neredeyse yoktur.

Gürcistan sınırları içerisinde yer alan Abhazya ve Güney Osetya bölgeleri de, uluslararası sistemde tanınma problemini tekrar gündeme getiren ayrılıkçı hareketlerdir. Nitekim tarihten bugüne iki bölge de ayrılıkçı taleplerini gündeme getirmiş, kendilerini ayrı bir kültüre sahip ve bu sebeple ayrı bir devletleri olması gereken topluluklar olarak görmüşlerdir. Zaman zaman şiddetlenen, zaman zaman

daha sakin bir sürecin yaşandığı bu problem, 2008 savaşı öncesi, Rusya'nın da olaya dâhil olmasıyla daha da karmaşık bir hal almış; Gürcistan'ın iç probleminden uluslararası bir soruna dönüşmüştür.

Rusya'nın Kafkasya'daki politikaları ve bölgedeki hâkimiyetini koruma arzusu, kendisini Abhazya ve Güney Osetya sorununa dâhil etmesiyle sonuçlanmıştır. Rusya'nın bölgede uyguladığı politikalar sonucu iki bölgenin ayrılık talepleri daha da şiddetlenmiş, Gürcistan'ın egemen bir devlet olarak toprak bütünlüğünü koruma amacı doğrultusunda bölgeye müdahalede bulunması, 2008 Rusya- Gürcistan Savaşı'nı da beraberinde getirmiştir. Savaş sırasında uluslararası toplum, sorunun barışçıl çözümü için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Gerek Birleşmiş Milletler, gerek Avrupa Birliği gerekse bağımsız örgütler savaşın sona ermesi ve her iki taraf adına da sorunsuz çözülmesi için uğraşmışlardır. Bu doğrultuda bölgeye Birleşmiş Milletler tarafından barışıkoruma güçleri gönderilmiş, bağımsız örgütler de bölgede gözlemciler bulundurmuşlardır. Tüm bu uğraşların yanı sıra savaş öncesi, sırası ve sonrasında Birleşmiş Milletler tarafından konuya ilişkin alınan kararlar da önemlidir.

Gerek Gürcistan tarafından, gerekse Abhazya ve Güney Osetya tarafından kayıpların verildiği savaş sonucunda yine her iki taraftan binlerce insan mülteci ve yerinden edilen kişi (IDP) durumuna düşmüş, evleri yakılıp yıkılmış, çoğunun savaş sonrasında evlerine dönüş imkânları olmamıştır. Savaş sonrasında Rusya, 26 Ağustos 2008 tarihinde Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanıdığını açıklamış, açıklamanın hemen ardından uluslararası toplumun tepkisiyle karşılaşmıştır. Abhazya ve Güney Osetya'yı Rusya Federasyonu'nun dışında yalnızca Nikaragua, Venezuela, Nauru, Vanuatu ve Tualu tanımış, uluslararası toplum ise Rusya Federasyonu'na, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü ihlal ettiği gerekçesi ile tepki göstermiştir. Tepkilerinin sonucu olarak ise ülkeler, iki bölgeyi de tanımayı reddetmiştir. Bu durum da, tanınma konusunda uluslararası hukukta kesin bir çerçeve olmadığının bir kanıtıdır.

Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, tanımanın gerek uluslararası hukukta, gerek uluslararası ilişkilerde objektif kriterlere sahip olmamasının olası sonuçlarını Abhazya ve Güney Osetya örneği üzerinden göstermek, bu doğrultuda uluslararası

tanınmanın bir ülke için ne gibi avantajlar getirebileceğini görmek; gerektiğinde tanımanın, ülkelerce çıkarları doğrultusunda nasıl kullanılabildiğini sorgulamaktır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmanın birinci bölümünde tanımanın tanımı yapılmış, uluslararası hukukta tanımanın hangi başlıklar içerisinde incelendiği maddeler halinde verilmiştir. Tanımanın teorik açıdan incelemesi yapılarak, bu doğrultuda devletin kurucu ögeleri işaret edilmiş, kurucu ve açıklayıcı teoriler anlatılmıştır. Ek olarak hukuki standartlar açısından (Lauterpacht) teoriye de yer verilmiştir. Teorilerin arkasından devletleri tanıma yolları açıklanmış, bu başlık altında de jure, de facto, örtülü kolektif, açık tanıma kısaca anlatılmıştır. Devletlerin tanınması ve tanınmamasının hukuksal etkilerine değinilmiştir. Tanıma genel hatlarıyla aktarıldıktan sonra, self determinasyon ve ayrılma hakları anlatılmıştır. Öncelikle self determinasyon hakkının anlamı ve kapsamı ana hatlarıyla açıklanmış, kavramın tarihi gelişimi dönemler içerisinde incelenmiştir. Devamında uluslararası hukukta self determinasyon hakkının yeri anlatılmış, dolayısıyla hangi şartlar altında halkların self determinasyon hakkına başvurabilecekleri ortaya konmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde Gürcistan içerisindeki iki bölge olan Güney Osetya ve Abhazya'nın tarihi geçmişi incelenmiş, oldukça eski tarihlerden günümüze dek yönetimi altında yaşadıkları topraklar ve hangi siyasal yapılarda varlıklarını sürdürdüklerine değinilmiştir. İki bölgenin de ayrıntılı bir tarihi incelemesinin yapılmasının ardından 2008 Rusya-Gürcistan savaşı öncesi bölgedeki durum ele alınmış, bu doğrultuda 2008 yılına dek değişen Gürcü devlet başkanları ve bunların azınlık politikaları incelenmiştir. 1991 Güney Osetya- Gürcistan savaşı da bölgedeki yerinden edilen insanların sayısında meydana gelen artışı gözler önüne sermiştir. Gürcistan'ın NATO üyeliği süreci de bu bölümde ele alınmış, üyeliğin sonucu olarak Rusya'nın da dâhil olduğu 1992 savaşı ve savaş sonrası bölgenin durumu anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Rusya'nın da üstlendiği rol ile birlikte 2008 savaşı, savaşa zemin hazırlayan durumlar ve tarafların amaçları, savaş sırası ve sonrasında bölgedeki genel durum, tarafsız insan hakları örgütleri ve BM gözlemci heyetinin savaşa ilişkin raporları, Batı dünyasından savaşa tepkiler incelenmiştir.

Çalışmanın ana konusu olan Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının uluslararası hukuk açısından değerlendirmesi, üçüncü bölümde yapılmıştır. Abhazya ve Güney Osetya'nın devletliklerinin uluslararası hukuk bağlamında yasal olup olmadığı sorgulanırken her iki bölgenin ve Rusya'nın bağımsızlık ilanında kullandıkları argümanlar incelenmiş, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ihlal edilip edilmediği sorgulanmıştır.

Abhazya ve Güney Osetya'nın tarihten bu yana farklı etnik grupları, dolayısıyla farklı kültürel bağları içerisinde taşıyan iki etnik azınlık olarak, daima bağımsızlık talepleri bulunmaktaydı. Güney Osetya, tıpkı Kuzey Osetya gibi özerklik talep etmekte, öte yandan Abhazlar ise güçlü bir tarihleri bulunduğunu, Gürcistan'dan farklı bir kültürel yapıya sahip bir etnik grup olduklarını öne sürerek tıpkı Güney Osetya gibi bağımsızlıklarını istemekteydiler. İki etnik grup da bağımsızlıklarının yasal dayanağını self determinasyon ve ayrılma hakkına dayandırarak oluşturmuştur. Öte yandan gerek self determinasyon, gerekse ayrılma haklarının mevcut uluslararası hukukta ve uluslararası sistemdeki uygulamalarına ve yasal kabul edilen durumlarına bakıldığında, Abhazya ve Güney Osetya örneklerinin bu durumlarla uyuşup uyuşmadığı, çalışmanın önemli sorularından birisidir. Tüm bunların yanı sıra Birleşmiş Milletler'in öncelikli ilkesi olan toprak bütünlüğü ilkesinin ihlalinin bu konuda mevcut olup olmadığı; Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün gerek Rusya, gerekse Abhazya ve Güney Osetya tarafından ihlal edilip edilmediği sorularına cevap bulmak çalışmanın amaçlarından bir diğeridir.

Çalışmanın sorularının cevaplandırılabilmesi için Birleşmiş Milletler'in Abhazya ve Güney Osetya sorunun başlangıcından itibaren aldığı kararlar, bağımsız insan hakları raporları, bağımsız gözlem raporlarına da yer verilerek, anlaşmazlık boyunca tarafların iddialarının objektif bir şekilde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu belgeler ve gerek self determinasyon hakkı, gerekse ayrılma hakkına ilişkin mevcut uluslararası hukukta kabul gören durumlar tek tek incelenmiş; gerek Abhazya'nın gerekse Güney Osetya'nın bağımsızlık iddialarının uluslararası hukuka göre yasal bir dayanağı olmadığı görülmüştür.

Sonuç olarak tez, çalışmanın temel amacına uygun olarak, tanınmanın uluslararası ilişkilerde ve uluslararası hukukta objektif kriterlere sahip olmamasının sonuçlarını Abhazya ve Güney Osetya örneği üzerinden göstermektedir. Bunun yanı sıra tanınmanın, ülkelerin çıkarları doğrultusunda nasıl kullanılabildiğini Rusya örneği üzerinden açıklamaktadır. Dolayısıyla çalışma, tanınmanın teorik çerçevesinin yanı sıra güncel uluslararası sistemdeki yerini göstermesi amacıyla, Kafkaslar'ın hâkim gücü olma amacındaki Rusya için önemli bir bölge olan Gürcistan sınırlarındaki Abhazya ve Güney Osetya örneği üzerinde somutlaştırılması açısından önemli bir kaynaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK AÇIDAN ULUSLARARASI HUKUKTA TANIMA: TANIMANIN TARİHÇESİ, TÜRLERİ VE TANIMA TEORİLERİ

1.1 Tanımanın Anlamı ve Kapsamı

Tanıma; geniş anlamıyla, bir kişinin, kuruluşun, anlaşmanın hukuka uygun olduğunun ve bununla ilişkilerinin de hukuk çerçevesinde yapılacağının bir göstergesidir. Uluslararası hukukta tanıma ise Pazarcı'nın tanımı ile "bir uluslararası hukuk kişisinin kendi dışında oluşan belli bir olayı, durumu, belgeyi ya da iddiayı kendisi bakımından yasal kabul ettiğini ve hukuksal ilişkilerini bu veriler üzerine kuracağını bildiren bir tek taraflı hukuksal işlemdir."[1] Brown tanımayı devletler arasındaki ilişkilerin doğası ve kapsamının saptanması olarak tanımlamış, uluslararası hukukun başka hiçbir dalının yeni devletlerin ve hükümetlerin tanınması kadar yanlış anlaşılıp gereksiz yere karıştırılmadığını belirtmiştir. [2]Tanıma konusu, mevcut uluslararası sistemde kesin bir sonuca ulaşılamayan en belirsiz konulardan birisidir. Hans Kelsen'e göre tanıma kavramıiki farklı eylemden oluşmaktadır: politik eylem ve hukuki eylem. Tanımanın politik eylemi, tanıyan devletin, tanınan devlet ya da hükümetle politik ve diğer ilişkiler içerisine girme niyetini ifade etmektedir. Hukuki eylem ise niyetin ifade edilmesi değil, gerçek olanın tesisidir. Tanımadan ziyade, kavramadır. Yani hukuki eylem ile tanınan devlet, tanıyan devlet ile ilişkilerinde devlet haline gelir. Tanımadan önce, tanınmayan birim, yasal olarak tanıyan devletin karşısında yer almaz. Yalnızca tanıma yoluyla tanınan devlet, tanıyan devlet ile ilişkilerinde yasal olarak yer alır.[3] Uluslararası sistemde, mevcut uluslararası hukuk kurallarından yararlanmak için, diğer uluslararası hukuk kişileriyle belirli ilişkiler içerisinde olmak, dolayısıyla diğer uluslararası hukuk kişileri tarafından tanınıyor olmak gerekir. Tanıma konusu, uluslararası sistemde bu

[1]Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** 14. Bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s.342
[2] Philip Marshall Brown, " The Legal Effects of Recognition", **The American Journal of International Law,** Vol: 44, No: 4, 1950, p. 617
[3] Hans Kelsen, " Recognition in International Law: Theoretical Observations", **The American Journal of International Law,** Vol: 35, No: 4, 1941, p. 605-608

bakımdan oldukça önemli bir yere sahiptir. Uluslararası hukukta tanıma olgusu, pek çok alt başlıklara ayrılabilmektedir. Bu çalışmada ise ana noktayı devletlerin tanınması oluşturacaktır. Genel olarak uluslararası hukukta tanıma konusu, şu alt başlıklar içerisinde incelenmektedir:

1) Devletlerin Tanınması
2) Hükümetlerin Tanınması
3) Savaşan & Asi Statüsünün Tanınması
4) Uluslararası Örgütlerin Tanınması
5) Ulusların ve Ulusal Kurtuluş Örgütlerinin Tanınması[4]

Görüldüğü gibi, uluslararası hukukta tanıma konusu, çeşitli kategoriler halinde incelenmekle birlikte, en önemli ve karmaşık alt başlığını, devletlerin tanınması oluşturur. Bunun sebebi ise, tanınmanın; uluslararası sistemde yer alabilmek ve diğer uluslararası hukuk kişileriyle ilişkiler geliştirilebilmesinin bir yolu olmasıdır. Özellikle son zamanlarda artan ayrılıkçı hareketler ve bunun beraberinde getirdiği yeni devlet olma girişimleri, uluslararası hukukta tanıma konusunu yeniden gündeme getirmektedir. Öyle ki, bulundukları ülkeden ayrılarak bağımsızlıklarını ilan eden bazı yeni devletler, uluslararası sistemdeki ülkeler tarafından tanınmamış, bu da çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Uluslararası hukukta tanıma konusunun objektif ve kesin kriterlere sahip olmaması, bu sorunu oluşturan nedenlerden birisidir. Devletlerin tanınmasına farklı yaklaşımlar da, bu karmaşıklığı doğuran bir diğer sebep olmuştur. Uluslararası sistemin karmaşık ve dinamik yapısı da tanıma konusunda kesin kriterler oluşturulamaması ve devletlerin çoğu zaman kendi çıkarlarına paralel olarak karar vermelerini beraberinde getirmiştir.

Tüm bunlardan hareketle, yeni oluşan bir devletin tanınması konusunda, uluslararası olarak belirlenmiş sabit ve objektif kriterler bulunmadığından, tanıma konusunda devletlerin kararlarının çoğu zaman mevcut uluslararası sisteme ve kendi çıkarlarına göre şekillendiği söylenebilir. Bu durum, çeşitli uluslararası problemlerin doğmasına, zaman zaman büyük devletlerin de bu tartışmaların taraflarını oluşturmalarına neden olmuştur. Her ne kadar uluslararası hukukta devletlerin tanınmasında bazı

[4] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, s. XX

kriterlerzaman zaman esnetilebilse de, çoğu zaman dikkate alınan ilk kaynak olmuşlardır. Devletlerin tanınması konusunda teorik olarak çeşitli görüşler bulunmaktadır.

1.2. Tanınmanın Tarihçesi

Tanınma konusu, düşünürler tarafından üzerinde çalışılan bir konu olmasına rağmen, uluslararası hukukun erken yazımlarında kendisine yer bulamamış, 18. Yüzyıl ortalarına kadar uluslararası hukukta tam olarak yer almamıştır. [5] Bu durumun sebebini ise Crawford şöyle açıklamaktadır:

> "Özünde egemenlik, yalnızca belirli bir teritoryal birim içerisindeki en üstün güçte bulunur. Dolayısıyla bu güçten gelir ve diğer devletlerin ya da prensler tarafından tanınmasını gerektirmez." [6]

Crawford'un açıklamasını, Pufendorf'un daha kapsamlı bir ifadesi ile genişletmek daha doğru olacaktır:

> " Bir kral egemenliğini ve unvanını, yetki alanı dışındaki kimseye borçlu değildir. Dolayısıyla diğer kralların ya da devletlerin rıza veya onayına ihtiyacı yoktur. Böyle bir kralın egemenliğinin bir yabancı tarafından sorgulanması, kralın egemenliğinin zarar görmesine neden olur."[7]

Bu iki görüşten de anlaşılacağı üzere, tanınmanın uluslararası hukuka 18. Yüzyılda girmesi, uluslararası sistemin yapısından kaynaklanmaktadır. Nitekim bu dönem öncesi hâkim olan yapının doğal bir sonucu olarak, krallıklar ve prensliklerin diğerleri tarafından herhangi bir tanınmaya ihtiyaç duymayacakları ortadadır. Bunun yanı sıra böylesi bir durum, hâkim gücün egemenliğinin zarar görmesine de neden olacaktır.

19. yüzyıl itibariyle tanınmanın uluslararası hukuktaki yeri değişmiş, pozitivistler egemenliği kurucu teoriye dayandırmış, bunun sonucu olarak da ülkelerin, sadece

---

[5] Scott Pegg, "International Society and The De Facto States", Yayımlanmış Doktora Tezi, The University of British Columbia, 1997, p. 164

[6] James Crawford, " The Criteria for Statehood in International Law", **British Yearbook of International Law,** Vol: 48, Issue:1, 1977, p. 96

[7] Samuel Pufendorf, **De Jure Naturae et Gentium Libri Octo**, trans. C. H. And W. A. Oldfather, Vol 2, Oxford: Clarendon Press, 1934, p. 1009

mevcut devletler tarafından tanındığı sürece uluslararası bir kişilik kazanacağı görüşü hâkim olmuştur. [8] Tanınmanın anlamının ve uluslararası hukuktaki yerinin değişmesinde, 19. Yüzyılda uluslararası sistemde meydana gelen savaşlar ve yeni yapılanmaların etkisinin olduğu kesindir. Nitekim gerek 1. Dünya Savaşı, gerekse imparatorlukların yıkılıp ulus devletlere ayrılması, uluslararası sistemde birçok yeni devlet doğurmuştur. Bu dönemde oluşan devletlerin devletliğinin nasıl oluştuğunun geleneksel uluslararası hukuka göre bir önemi yoktur. Nitekim tanınmanın, uygar topluma kabulün bir aracı ve dolayısıyla da uluslararası hukukun hak ve görevlerine sahip olmayı sağlayan bir araç olması üzerine yoğunlaşan fikirler söz konusuydu. [9] 1. Dünya Savaşı öncesi dönemde ise uluslararası sistemde yeni devletlerin tanınması öncelikli olarak de facto olmuştur.[10]

Tanınmanın bu hâkim görüşü, 1. Dünya Savaşı dönemi boyunca sürmüş, fakat dekolonizasyon dönemi ile yeni görüşler meydana gelmiştir. 1933 Montevideo Sözleşmesi ile getirilen devlet olma kriterlerine ek olarak, bir koloni geçmişinin olması kriteri getirilmiştir. Hatta bu kriter, Jackson tarafından, Montevideo Sözleşmesi kriterlerinden de önde tutulmuş, " günümüzde egemen bir devlet olmak için, bir koloni geçmişinin olması gerektiği, diğer tüm düşüncelerin önemsiz olduğu" belirtilmiştir. [11] Tüm bu dönemlerin yanı sıra, tanınmanın kurucu ve açıklayıcı teorilere dayandırılması da, modern uluslararası döneme denk gelmektedir. Nitekim bu dönemde, tanınmanın objektif kriterlerden ziyade ideolojik bir çerçeve etrafında geliştiğini, dolayısıyla göreceli bir nitelik kazandığını söylemek mümkündür. Tanınmanın bu aşamasının, yirminci yüzyıl, hatta günümüzde de devam ettiği ortadadır. Nitekim devletler, politikalarının kendi politikalarıyla paralellik göstermediğine inandığı devletleri tanımayı reddetmeyi tercih etmekte, tanınmayı daha da göreceli bir hale getirmektedir. Dolayısıyla günümüz uluslararası sisteminde devletlerin tanınmasının, çok daha karmaşık ve öznel bir yapıda olduğunu söylemek mümkündür.

---

[8] Pegg, "International Society and The De Facto States", p. 164
[9] James Crawford," The Criteria for Statehood in International Law", p. 98
[10] Işıl Özkan, **Tanınmamış Devletlerin Yasa, Hukuki İşlem ve Kararlarının Tanınması,** İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 1
[11] Robert Jackson, **Quasi-states: Sovereignty, International Relations and the Third World** Cambridge: Cambridge University Press, 1990, p. 17

1.3. Teorik Açıdan Devletlerin Tanınması

Devletler, uluslararası hukuk kişilerinin en temel aktörü olarak nitelendirilebilirler. Her ne kadar mevcut uluslararası sistemde hükümetler ve uluslararası örgütlerin yeri ve rolü azımsanmayacak şekilde arttıysa da, devletlerin, hala egemen ve temel aktör olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Uluslararası hukukun kişilerinin ana parçasını oluşturan devletler, bazı kurucu ögelere sahip olmalıdır. Bunlar;

1) Kalıcı bir insan topluluğu
2) Tanımlanmış bir toprak parçası
3) Bir hükümet
4) Diğer ülkeler ile ilişkiler geliştirebilme kapasitesi[12]

Diğer taraftan, Kelsen de bir topluluğun uluslararası hukukta bir devlet olarak tanınabilmesi için bazı şartları sağlaması gerektiğini belirtmiştir: Toplum; zorlayıcı, nispeten merkezi yasal bir düzen tarafından oluşmalı. Yani politik olarak örgütlü olmalı. Topluluğu oluşturan düzen belirli bir toprak parçası üzerinde etkili olmalı. Diğer bir deyişle o toprak parçası üzerinde yaşayan insanların itaatini sağlamak için zorlamaya başvuracak bir güç olmalı. Son olarak ise oluşturulan toplum bağımsız olmalı, başka herhangi bir toplumun yasal kontrolü altında olmamalı.[13] Kelsen'e göre bu üç kriteri sağlayan toplumlar devlet olarak kabul edilmelidir.

Belirtildiği gibi devletler, tanıma ile, uluslararası hukukun kişileri ile ilişkiler oluşturmanın adımını atarlar. Peki tanıma, bir devletin uluslararası hukuk açısından var olabilmesi için kesin olarak gerekli midir? Yani uluslararası hukukta devletin kurucu ögelerini sağlayan fakat diğer ülkeler tarafından tanınmayan bir devlet, uluslararası hukuk açısından devlet sayılmaz mı? Yukarıda belirtilen devletin dört kurucu ögesini sağlayan bir devletin, doğrudan devlet olarak tanınmasımı gerekir? Yoksa devlet olmasının ön koşulu diğer devletler tarafından tanınması mıdır? Bu soruların cevabına ilişkin olarak iki ana teorik görüş bulunmaktadır.

---

[12] "Montevideo Convention on Rights and Duties of States (1933)", (Çevrimiçi) http://avalon.law.yale.edu/20th_century/intam03.asp, (Erişim: 03.06.2017)
[13] Kelsen," Recognition in International Law: Theoretical Observations", p. 607-608

Tanıma konusunda iki ana teorik görüşün ilkini oluşturan kurucu (constitutive) teoriye göre bir devletin uluslararası hukukun bir kişisi olabilmesi için diğer devletler tarafından tanınması gerekmektedir. Diğer taraftan açıklayıcı (declaratory) teoriye göre ise, bir devletin uluslararası hukuk kişisi olabilmesi için diğer devletler tarafından tanınması gerekmemektedir. Bir diğer deyişle açıklayıcı kurama göre bir devlet, uluslararası hukukun öngördüğü devlet olma koşullarını yerine getirmişse, bu devlet zaten devlet olma gereğini yerine getirmiştir. Tanıma sadece bu durumun kabulü, bildirisi anlamına gelmektedir. Bu iki ana görüşün dışında ek olarak kurucu ve açıklayıcı teoriden farklı bir yaklaşım getiren hukuki standartlara göre (Lauterpacht) tanıma teorisi bulunmaktadır. Söz konusu bu üç teorinin hangisinin daha kabul edilebilir olduğu ise hala tartışma konusudur.

1.3.1. Kurucu (Constitutive) Tanıma Teorisi

Kurucu teorinin savunduğu fikre göre bir devletin uluslararası hukuk kişisi olabilmesi için diğer devletler tarafından tanınması gerekmektedir. Uluslararası hukukun kurucu ögeleri sağlanmış olsa da devlet olabilmesi için aynı zamanda tanınması da gerekir. Buradan hareketle yeni bir ülkeyi oluşturan ve onu yasal bir kişiliğe ulaştıran asıl şey, ülkenin bağımsızlığını kazanırken geçirdiği süreç değil, diğer devletler tarafından tanınmasıdır. Yani yeni kurulan devletler, mevcut ülkelerin rızası ve isteği sayesindeuluslararası toplumun tam yetkili bir öznesi olabilirler.[14]

Kurucu teoriye göre tanımadan önce devlet yoktur, devlet tanıma sürecinin sonunda oluşur. Ayrıca kurucu teori Caşın'ın deyimiyle"tanınmama durumunun bir boşluk yaratacağını ve karşılıklı ilişkileri imkânsız kılacağını iddia etmektedir". [15] Yani kurucu teori için bir topluluk, kurucu ögeleri sağlamış olsa bile, diğer ülkeler tarafından tanınmadıkça devlet olarak kabul görmemektedir. Tanınma olmadığı sürece uluslararası sistemin de bir parçası olamaz. Ayrıca Oppenheim, kurucu teorinin savunduğu şekilde, tanımanın önemini şu şekilde belirtir:

[14] Malcolm N. Shaw, **International Law,** 7. Bs., Cambridge, Cambridge University Press, 2014, p. 321.
[15]Mesut Hakkı Caşın, **Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,** Cilt 1, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2013, s. 419.

> "Devletler Hukuku'nun temeli uygar milletlerin ortak rızasına dayalı olduğu için, devletlik, tek başına uluslar ailesinin üyeliğini içermez. Üye olan devletler, uluslararası hukuku aşamalı olarak örf ve adetler yoluyla geliştiren devletlerdir ya da oluştuklarında hâlihazırda bulunan üye devletler tarafından tanınandevletlerdir. Henüz üye olmayan fakat olmak isteyen devletler için tanınma zorunludur. Bir ülke yalnızca ve özellikle tanınma yoluyla uluslararası kişilik kazanır."[16]

Genel olarak kurucu teorinin mevcut uluslararası hukukta kabul görmediğini (ya da fazla savunucusu bulunmadığını) belirtmek yanlış olmayacaktır. Genel kanıya göre bir devlet, uluslararası hukukun dört kurucu ögesini sağlıyorsa, devlet vasfını edinmesi gerekir. Öte yandan her ne kadar eleştirilse ve çoğunlukla açıklayıcı teori kabul görse de, kurucu teorinin savunduğu şekilde tanıma,yeni kurulan bir devletin uluslararası konumu için hayati öneme sahiptir. Öyle ki devletin kurucu ögelerini sağlamış ve aynı zamanda mevcut uluslararası toplumun üye ülkeleri tarafından tanınan ülkeler, bir anlamda uluslararası sistem için kendini ispatlamıştır ve uluslararası sistem içerisinde bulunan ülkeler ile hukuki ilişkiler geliştirecek, eşit şekilde yer alacak duruma gelmiştir. Öte yandan uluslararası hukukta devletin kurucu ögelerini sağlayan fakat diğer devletler tarafından tanınmadığı için uluslararası sistemde devletleşememiş oluşumlar da bulunmaktadır. KKTC bu duruma örnek verilebilir. Kurucu ögeleri sağlamış olmasına rağmen Türkiye dışında bir ülke tarafından tanınmadığı için KKTC, uluslararası sistemde devlet olarak kendisine yer bulamamıştır. Bu açıdan bakıldığında kurucu teorinin görüşlerinin bazı noktalarda haklılık payı taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Fakat belirtildiği gibi, mevcut uluslararası hukukta egemen görüşü, açıklayıcı (declaratory) teori oluşturmaktadır.

1.3.2. Açıklayıcı (Declaratory) Tanıma Teorisi

Açıklayıcı tanıma teorisinin savunduğu fikre göre bir devlet, devlet olma kriterlerini karşıladığı takdirde devlet vasfını kazanır. Buna göre diğer devletlerin yeni devleti tanıması, sadece bir bildiri, açıklama niteliğinde olmaktadır. Bugün yazarların çoğunluğu ve uluslararası içtihat bir devletin tanıması işlemini kurucu (constitutive)

[16]Lassa Oppenheim, **International Law: A Treatise,** Vol. 1, Peace, London, Lognmans,Green and Co., 1905, p. 108-109.

değil, açıklayıcı (declaratory)işlem olarak değerlendirmektedir.Nitekim Karma Hakemlik Mahkemesi 1929 yılında Polonya'nın tanınmasına ilişkin olarakgörüşünü açıkladığı kararında, "uluslararası hukuk düşünürlerinin çoğunluğu tarafından kabul edilen görüşe göre devletin tanınmasının kurucu (constitutive) değil, açıklayıcı (declarative) bir niteliğe sahip olduğu; devletin kendiliğinden var olduğu, dolayısıyla tanıma işleminin, tanınan devletlerin varlığının, tanıyan devlet tarafından duyurulmasından başka bir işlevi olmadığı" belirtilmiştir. [17]

Açıklayıcı teoriye göre asıl yaratıcı unsur uluslararası sistemden ziyade, devletin kendisi ve o an içerisinde bulunduğu koşullardır, devlet, önce bağlı olduğu koşullar dâhilinde oluşur, sonra tanınır. Yani devletin varlığı, bağımsızlığından önce gelmektedir. [18] Tüm bu açıklamalardan hareketle, açıklayıcı teoriye göre, devletin varlığının ve oluştuğu koşulların, tanınmasına göre çok daha hayati bir öneme sahip olduğu, uluslararası hukukun öngördüğü devlet olma kriterlerini karşıladığı takdirde bir devletin ayrıca tanınmaya ihtiyacı olmayacağı çıkarımını yapmak mümkündür. Diğer devletler tarafından tanınma, yani uluslararası tanıma, yeni oluşan bu devlet için bir bildiri ve açıklamadan ibaret olacak, ayrıca uluslararası sistemde kendisine belli bir prestij kazandırma niteliğinden öte bir işlevi olmayacaktır. Diğer bir deyişle bir devlet, asgari kriterleri sağlayarak oluştuğu vakit, uluslararası sistemde bir hukuki kişilik kazanmış olur. Uluslararası tanınma, söz konusu devletin uluslararası sistemde kendini ispatlamasını ve belli bir prestij kazanmasını sağlar. 1948 yılında OAS (Organisation of AmericanState- Amerika Devletler Örgütü) kapsamındaki ülkelerin bildirisinde yer alan "devletin siyasi varlığı, diğer devletler tarafından tanınmasından tamamen bağımsızdır, tanınmadan önce bile bir devletin egemenliğini ve bağımsızlığını koruma hakkı vardır"[19] ifadesinden de, uluslararası sistemde ülkeler tarafından da benimsenen teorinin açıklayıcı teori olduğu çıkarımda bulunmak yanlış olmayacaktır.

Uluslararası olarak savunulan bu görüşlerden sonra tanımanın sadece açıklayıcı bir nitelik taşıyacağı gibi bir düşünce ortaya çıkabilir. Böyle bir görüş doğru

[17]Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, s. 343.
[18]Caşın,**Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,** s.420
[19] **A.e,** s.. 420

olmayacaktır. Nitekim Pazarcı, tüm bu açıklamalardan yola çıkarak tanımanın bir devletin varlık koşulunu oluşturmaması ve açıklayıcı bir nitelikte olmasının, onun hiçbir kurucu işlem niteliği taşımadığı anlamına geleceği çıkarımını yapmanın doğru olmayacağını belirtmiştir. Pazarcı bu doğrultuda " tanıma yoluyla tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında bazı kurucu etkiler doğduğunu; tanıma işleminin tanıyan devletlerin, yeni kurulan devletlerin belirsiz statülerine kendileri açısından son vererek hukuksal bir belirginlik kazandırdığını, kısacası tanıma aracılığı ile tanıyan devletin, tanınan devletin uluslararası hukuk kişiliğini kabul etmiş olduğunu" belirtmiştir. Fakat bu tanıma işleminin, yeni kurulan devletin uluslararası toplumun tam bir üyesi olması anlamına gelmeyeceğini de eklemiştir. [20]

Görüldüğü gibi açıklayıcı teori, bir yandan devletin egemenliğini tanımanın üstüne yerleştirirken, diğer yandan tanımanın önemini azımsamamıştır. Zira tanıma, tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında karşılıklı birtakım hukuksal etkiler doğurmaktadır. Açıklayıcı teori bu noktada kurucu teoriyle yakın bir görüş belirtse de;kurucu teoriden farklı olarak tanımayı, devletin devlet vasfını edinebilmesi için en önemli yol olarak görmemiştir.

Shaw, açıklayıcı teoriyi, zaten olan bir durumun, devletler tarafından kabulü olarak nitelendirmektedir. Ona göre yeni oluşan devlet uluslararası hukuk kapasitesini diğer ülkelerin rızası sayesinde değil, o anki durumun sayesinde kazanır. Ülkeler yasal olarak tamamen kendi çabaları ve koşullar tarafından oluşturulmuş olup, diğer ülkelerin tanıması prosedürünü beklemek zorunda değildir. Açıklayıcı teori, devletin üstünlüğü konusunda geleneksel pozitivist düşünceden etkilenmiştir. Kurucu teori, konunun temeli tanınmamış bir ülkenin uluslararası hukukta herhangi bir hakka ya da yükümlülüğe sahip olamayacağını savunurken, açıklayıcı teori bu görüşün tam tersini savunmakta ve mevcut durumun önemini belirtirken, hukuki kişiliğin görüşülmesi konusunda devletin gücünü en aza indirmektedir.[21]

1933 Montevideo Sözleşmesi de tanımanın rolüne ilişkin olarak " devletin siyasal varlığının, diğer devletler tarafından tanınmasından bağımsız olduğu; tanınmadan da

[20]Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** s. 343.
[21]Shaw, **International Law,** p. 322-323

önce devletlerin ülkenin refahı ve korunmasını sağlamak amacıyla bağımsızlıklarını ve ülke bütünlüklerini koruma, bu amaçla gerekli gördüğü durumlarda kendisini organize etme, çıkarları üzerine kanun yapma, hizmetlerini yönetme, mahkemelerinin yeterliliğini ve yargı alanını tanımlama hakkına sahip olduğunu" belirtmiştir.[22]

Görüldüğü gibi tanınmaya dair uluslararası sistemde baskın olan teorik görüşün açıklayıcı teori olduğu açıktır. Buna dair en somut kanıtlardan birisi ise Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün 1936 yılında kabul edilen Yeni Devletlerin ve Yeni Hükümetlerin Tanınmasına ilişkin kararında görmek mümkündür:

> "Tanıma, açıklayıcı bir etkiye sahiptir. Yeni bir devletin varlığı, söz konusu varlığa ilişkin bütün hukuki etkileriyle birlikte, bir ya da daha çok devletin tanımayı reddetmesinden etkilenmez."[23]

Bazı durumlarda ise tanıma, kurucu bir özellik kazanabilir. Nitekim tek taraflı ayrılma sonucu oluşan bir devlet bunu sadece uluslararası tanınma yoluyla gerçekleştirebilecektir. Bu durumda yapılan tanıma ise, kurucu bir niteliğe sahip olacaktır. [24]

1.3.3. Hukuki Standartlar Açısından (Lauterpacht) Tanıma

Genel olarak devletlerin tanınması konusunda açıklayıcı ve kurucu teori daha ağırlıklı olarak tartışılmasına rağmen, bu iki teori dışında farklı bir açıklama getiren Lauterpacht teorisi de bulunmaktadır. Caşın'a göre çağımızın en ünlü hukukçularından, eski Uluslararası Hukuk Komisyonu üyesi ve Uluslararası Adalet Divanı yargıcı olan "Lauterpacht, aslında yapıcı kurama yakındır ama onun asıl amacı tanıma sürecini politik yönünden ayırıp, onu sadece yasal bir prosedür haline getirmektir". [25] Lauterpacht'e göre uluslararası hukukun öngördüğü devlet olma kriterleri karşılandığı takdirde bu devletin tanınması, hâlihazırda bulunan devletlerin bir görevidir. Lauterpacht bunun nedeni olarak ise uluslararası hukukta hukuki

[22]"Montevideo Convention on Rights and Duties of States", 3 Temmuz 2017
[23]" Institut De Droit International: Resolutions Concerning the Recognition of New States and New Governments", **American Journal of International Law,** Vol:30 No:4, 1936, p. 185
[24] Jure Vidmar, " Explaining the Legal Effects of Recognition", **International & Comparative Law Quarterly,** Vol: 61, Issue:2, 2012, p. 374
[25]Caşın,**Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,**s. 421

kişiliği değerlendirecek ve uygun hale getirecek bir merkezi otoritenin yokluğunu göstermektedir. Bu nedenle uluslararası toplumda ve uluslararası hukukta eksik olan merkezi otorite adına bu görevi uygulayacak olan ise devletlerdir. [26] Bu ifadelerden, hâlihazırda bulunan ülkelerin, yeni bir devletin devlet olma kriterlerini karşıladığı takdirde kolektif bir tanıma görevi ile karşı karşıya bulunduğu sonucunu çıkarabiliriz. Yani yeni kurulan ve uluslararası hukukun öngördüğü devlet olma kriterlerini taşıyan bir siyasal oluşum, tüm devletler tarafından tanınacak, aksi olan devletler ise tanınmayacaktır. Lauterpacht'ın bu görüşü, tanımanın isteğe bağlı doğasına ters düşmektedir. Zira 1991 yılında Badinter Komisyonu şöyle belirtmiştir:

> "Tanıma, bir ülkenin kurulması için ön koşul değildir ve tamamen açıklayıcıdır. Ayrıca tanıma diğer devletlerin istedikleri zaman uygulayabilecekleri, kendi seçimlerinin söz konusu olduğu, isteğe bağlı bir eylemdir."[27]

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere tanıma işlemi, tanıyan ülkenin tasarrufunda olan bir eylemdir. Tanımanın tek taraflı bir işlem olarak, egemen devletin siyasal ve hukuki takdir yetkisi kapsamında bulunduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla egemen devlet, uluslararası toplumun alacağı karardan bağımsız olarak yeni kurulmuş bir devleti tanıyıp tanımama konusunda kendi hür iradesi ile takdir yetkisini kullanma hakkına sahiptir. [28] Bu açıdan bakıldığı zaman Lautepacht'ın, yeni kurulan bir devletinkriterleri karşıladığı takdirde uluslararası sistemde kolektif biçimde tanınacak ya da tanınmayacak olması görüşü, mevcut uluslararası hukuktaki tanımaya ilişkin hâkim görüşe ters düşmektedir.

Lauterpacht'ın teorisinin, eleştirilmesinin yanı sıra aslında iki teoriyi harmanlama amacında olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Lauterpacht teorisinde, tanınmanın kurucu rolünü göz ardı etmez. Bunun yerine, uluslararası toplumun üyeleri olan ülkelere bu rolün yanı sıra bir görev yükler. Lautepacht'a göre bu ülkeler (ayrı ayrı ya da toplu şekilde), devlet olma kriterlerini karşılayan siyasal oluşumları

[26]Malcolm N. Shaw, **International Law,** 6. Bs., Cambridge, Cambridge University Press, 2008, p. 449-450
[27]Matthew C. R. Craven, " The European Community Arbitration Commission on Yugoslavia", **British Yearbook of International Law,** Vol:66 Issue:1, 1966, p. 363.
[28]Caşın, **Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,**s.412

devlet olarak tanımalıdır. Bu, uluslararası toplumun bir görevidir.[29] Bu kapsamda Lauterpacht, açıklayıcı ve kurucu teoriyi sentezleyerek bu iki zıt teoriyi ortak bir noktada buluşturmayı planlamıştır. Bu sentezi oluştururken izlediği yol ise şu şekildedir: Kurucu teorinin; yeni devletin varlığının tanıma üzerine başladığı fikrine uygulanması ve açıklayıcı teorinin ise yeni kurulan devletin tanınmasına dair ülkelerin takdir yetkisinin kısıtlanması şeklinde bir sentez üzerinden iki zıt düşüncenin ortak bir noktada buluşması planlanmıştır.[30]Lauterpacht'ın bu teorisine göre bir devlet uluslararası olarak kolektif biçimde ya tanınacak, ya da tanınmayacaktı. Bu açıdan Lauterpacht'ın teorisi değerlendirildiğinde, bu teorinin oluşturulma amacının aslında devletlerin tanınmasına ilişkin belirli bir standart oluşturmayı hedeflemek olduğu söylenebilir. Fakat günümüzde uluslararası sistemin karmaşık yapısı, devletlerin çıkarları doğrultusunda hareket etme yönelimi, ve uluslararası olarak da tanınmanın devletlerin isteğine bağlı bir eylem olarak görülmesi, Lauterpacht'ın bu teorisinin uygulanabilirliğini sorgulatmaktadır.

1.4. Devletleri Tanıma Yolları

Tanıma, uluslararası hukukta devlet olma kriterlerini karşılayan bir siyasal oluşumun, tanıyan devlet açısından devlet vasfının resmi olarak kabulü anlamına gelmekle birlikte, tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında resmi ilişkilerin başlatılması için bir adım olarak da görülebilir. Tanıma ayrıca, teorik tartışmaları her ne kadar sürse de, yeni kurulmuş olan devlet için uluslararası alanda bir statü göstergesidir. Mevcut uluslararası sistemde, devlet olma kriterlerini karşılayan, fakat çoğu ülke tarafından tanınmadığı için uluslararası anlaşmalara ya da uluslararası örgütlere katılım sağlayamayan devletler mevcuttur. Bu yönden bakıldığında tanınmanın, devletlere bazı avantajlar sağladığı açıktır. Öyle ki tanıma işlemi, devletlerin uluslararası hukukta bazı haklar ve borçlar elde edinebildikleri, bağımsız ve egemen devlet olabilme durumunun tanıyan devletlerce siyasal anlamda kabulü anlamına

[29]Brad R. Roth, **Governmental Illegitimacy in International Law,** Oxford, ClarendonPress, 1999, p. 128.
[30]William Thomas Worster, " Law, Politics, and the Conception of theState in State Recognition Theory", **Boston University International Law Journal,** Vol:27 No:1, 2009, p.121

gelmekte,kısacası tanınan devlete uluslararası toplumun saygın ve eşit bir üyesi olma statüsünesahip olma fırsatı sunmaktadır.[31]

Devletlerin tanınması uluslararası hukukta çeşitli yollarla gerçekleştirilebilmektedir. Zira uygulanan uluslararası hukukta egemen devletlerin, yeni kurulan devletleri tanıma yükümlülüğü bulunmaması görüşü hâkimdir. Dolayısıyla devletlerin tanınması konusunda tek bir yöntem bulunmamaktadır. Başlıca tanıma çeşitlerini de jure tanıma ve de facto tanıma oluşturmakla birlikte, bunların yanı sıra koşullu tanıma, kolektif tanıma, erken tanıma gibi alt başlıklara da ayrılmaktadır.

1.4.1. De Jure Tanıma

De jure tanıma, bir devleti tüm hukuki yönleriyle, tam olarak tanımayı ifade eder. Yani tanıyan devletin, yeni siyasal oluşumu, kendi açısından tam olarak tanıdığını beyan etmesidir. De jure tanıma ile tanımayı kabul eden devlet, tanınan devletin kendi topraklarındaki egemenliğini kabul etmiş olmaktadır. [32]Başka bir deyişle de jure tanıma ile tanıyan devlet, tanınan devletin yasallığını onayladığını, bu yeni kurulan devlet ile diplomatik ve hukuki ilişkiler geliştirilebileceğini, bu devletin kendi açısından devletliğini kabul etmektedir.

De jure tanıma kesin olup, de facto tanımanın aksine geri alınamamaktadır. Nitekim 1933 yılında yayımlanan Devletlerin Hakları ve Ödevleri Sözleşmesi ve Uluslararası Hukuk Enstitüsünün 1936 yılı kararı, tanımanın geri alınamayacağını belirtmektedir. Uygulamada ise tanımanın geri alınması durumunun bir devletin bağımsızlığını kaybettiğinde mümkün olabildiği görülmektedir. [33] Fakat aynı zamanda bir devlet, de facto olarak tanıdığı devleti, daha sonra de jure tanımaya başlayabilir. Öte yandan de facto tanımaya sahip bir devletin, tanımanın gereklitüm koşullarını karşılaması durumunda isede facto tanıyan devlet bu tanımayı her an de jure tanımaya dönüştürme hakkına sahiptir.[34] Bir başka deyişle bir devlet yeni kurulan bir devleti, tüm hukuki yönleriyle tam olarak, (yani de jure) tanımaya başlamadan önce de facto,

[31]Caşın, **Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,** s.412
[32] **A.e.,**s.431
[33] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** s. 344
[34] **A.e.,**s.345-346

yani sadece fiili olarak tanıyabilir. Geçen sürenin ardından tanıyan devlet mevcut durumu gözden geçirme imkânına sahip olur.

Bu duruma somut bir örnek olarak İsrail verilebilir. 14 Mayıs 1948 yılında İsrail devleti kurulduğunda, geçici hükümet Amerika Birleşik Devletleri'ne, yeni hükümetin hak ve görevlerini ve uluslararası yükümlülüklerini tanımasını isteyen bir nota göndermiş, cevap olarak Başkan Truman ise Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni İsrail devletinin geçici hükümetini de facto olarak tanıdığını, İsrail devletinde kalıcı hükümet seçildiği zaman hızlıca de facto tanımaya geçileceğini bildirmiştir.[35] Ve 25 Ocak'ta yeni hükümetin seçilmesinin ardından 6 gün sonra Amerika Birleşik Devletleri, tanımayı de jure olarak genişletmiştir.

1.4.2. De Facto Tanıma

De facto tanıma, de jure tanımaya göre daha sınırlı bir kapsama sahiptir. Pazarcı'ya göre bir devletin başka bir devleti de facto tanımasının başlıca sebebi şudur: "De facto tanımada genellikle tanıyan devletin; tanınan devletin bağımsızlığı, ülke üzerindeki otoritesi ve ülkedeki istikrara ilişkin olarak kuşkuları bulunduğu ve bu nedenle tam bir tanımaya gitmediği görülmektedir."[36] Bu sebeple ülkelerin yeni kurulan devletleri, çeşitli kuşkuları bulunduğu zaman de jure tanımadan önce de facto tanımayı ve bu süre içerisinde bir değerlendirme yaptıkları söylenebilir. Dolayısıyla de facto tanımayı geçici tanıma olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. De jure tanımanın aksine de facto tanıma kesin değildir ve geri alınabilir. De facto tanıma de jure tanıma gibi kesin bir tanıma kararını belirtmediği için, yeni devlet aleyhine bazı koşulların gerçekleşmesidurumunda ise tanıyan devlet bu tanımasını her zaman geri alma hakkına sahiptir.[37]

Uluslararası toplum, genel olarak de facto devletlerin varlığına üç yolla tepki verir:

a) Ambargo ve yaptırım uygulama yoluyla açıkça karşı olmak,

[35]Charles L. Cochran, " De Factoand De Jure Recognition: Is There a Difference?" **American Journal Of International Law,** Vol: 62 Issue:2, 1968, p.458
[36] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** s. 345
[37] **A.e.,**s.345

b) Genel olarak bu devletleri görmezden gelmek ve herhangi bir karşılıklı ilişkide bulunmamak,
c) Belirli bir sınırda, bu devletlerin varlığını kabul etmek ve genel varlığını onaylamak.[38]

De facto tanımaya verilebilecek örnekler oldukça azdır. Örneğin 1945-1949 yılları arasında Hollanda'ya karşı bağımsızlık mücadelesi veren Endonezya, çeşitli devletler tarafından de facto olarak tanınmıştır. Aynı şekilde, toprak kazanımı ile ilgili olarak da de facto örnekler azdır. Birleşik Krallık; Sovyetler Birliği'nin 1940 yılında Litvanya, Letonya ve Estonya'yı ilhakını yalnızca de facto tanımıştır.[39]

Kısacası de jure tanıma da de facto tanıma da ayrı ayrı birer hukuksal işlem oluşturmaktadır ve tanınan devletin niteliği, diğer bir deyişle de facto ya da de jure tanınması, tanınan devletin taşıdığı şartlara göre değişiklik göstermektedir.[40]

1.4.3. Koşullu Tanıma

Uluslararası hukukta devletlerin tanınmasına ilişkin olarak koşullu tanıma ve koşulsuz tanıma gibi bir ayrımın olduğu söylenebilir. Caşın'ın ifadesiyle koşullu tanımada "tanıma işleminde, tanınan devletin belli koşulları yerine getirmesi veya tanıyan devlete bazı öncelikli ekonomik veya siyasal haklar tanıyarak garanti vermesi ön koşul olarak öne sürülmektedir". [41] Yani bir diğer deyişle koşullu tanımada tanınan devlet tarafından, tanıma işlemi karşılığında tanıyan devlete bazı sözler verilmesi durumu söz konusudur. Tanıma işlemi, bazı kesin koşulların yerine getirilmesi durumunda gerçekleştirilmektedir. Buna örnek olarak ise 19. Yüzyılın sonlarında Balkan ülkelerinin bağımsızlığına ilişkin olarak, ülkelerdeki dini

[38] Scott Pegg, " De Facto States in the International System" **Institute of International Relations The University of British Columbia,** Working paper, No: 21, 1998, p. 4
[39] Peter Malanczuk, **Akehurt's Modern Introductionto International Law,** 7. Edition.,Cornwall, Routledge, 1997, p. 88.
[40] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** s. 345
[41] Caşın, **Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,** s. 415.

azınlıklara iyi muamele, ya da tanınan devletin "en çok kayırılan ülke (most-favoured-nations) " statüsünün garanti edilmesi gibi durumlar gösterilebilir. [42]

Ülkelerin çok fazla başvurmadığı bir tanıma çeşidi olmasına rağmen koşullu tanımanın uluslararası arenada bazı örnekleri de bulunmaktadır. 1878 yılında Berlin Kongresi'nde Avrupalı güçler; Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Romanya'nın bağımsızlıklarını, dini özgürlüklerin garanti edilmesi karşılığında, Amerika; 1918 yılında Haiti'deki yeni hükümeti, ardından sırasıyla 1822 ve 1942 yılında Arnavutluk ve Lübnan'ın bağımsızlığını Amerikan çıkarlarının korunması ve ticari avantajın sağlanması karşılığında tanımıştır.[43]

Tanıma konusu, uluslararası hukukta öznel, yani devletlerin iradesinde olan bir işlem olarak görüldüğü için, tanımanın, bazı koşullar karşılığında yapılmasında bir sakınca görülmemektedir. Fakat her haliyle, koşullu tanımada belirtilen koşullara uymayan tanınan devletlerin tanınmasının geri alınamayacağı görüşü öğretide egemen bulunmaktadır. Ayrıca Pazarcı'nın ifade ettiği şekilde"öğreti, tanımanın bir anlaşma niteliği taşımaması ve pazarlık öğesi oluşturmaması, tam aksine bir durum saptaması olması sebebiyle koşullu tanımayı bu kurumun işlevine aykırı olarak değerlendirmektedir."[44]

1.4.4. Erken Tanıma

Uluslararası sistemde yeni siyasal oluşumların tanınmasında, tanımanın çeşidinin yanı sıra tanımanın zamanı da önemlidir. Çünkü yeni oluşan devletlerin hepsi ana devletten sorunsuz olarak ayrılıp kendi bağımsızlıklarını ilan etmezler. Bu durum bazı devletlerde daha çoktartışma ve çatışma ortamında gerçekleşmektedir. Yeni bir oluşumu, durum olgunlaşmadan tanımak, bazen karışıklığa yol açabilir. Özellikle ayrılıkçı yapılanmaların zamanından önce tanınmaları, şiddet ve iç savaş olasılığını artırabilir. [45] Ayrıca yeni bir devletin kabul edilebilir tanınması (ki bu devlet genelde

[42]Malcolm N. Shaw, **International Law,** 5. Bs., Cambridge, Cambridge University Press, 2003, p. 387.
[43]Boleslaw A. Boczek, **International Law: A Dictionary;** No 2, Lanham Maryland, The Scarecrow Press, 2005, p.99.
[44]Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** s. 346-347
[45] Caşın, **Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,** s.432

ayrılma sonucu ortaya çıkar) ve erken ya da çabuk tanıma ile diğer bir devletin içişlerine karışılarak tanıma arasında zor ve karmaşık bir çizgi vardır. Nitekim erken tanıma bazı durumlarda tanıyan devletin, tanınan devlet üzerindeki çıkarları sonucu oluşur ve bu durum, yeni oluşan devlet ile ana devlet arasında çeşitli problemler doğurur.

Erken tanımaya verilebilecek örneklerden biri de Hırvatistan'ın tanınmasıdır. Hırvatistan, sınırları içerisinde etkin bir kontrole sahip değildi ve Yugoslavya sorunu için kurulan komisyonun belirlediği özel şartların tam olarak sağlanmadığı belirtildi. Ayrıca en önemlisi, etnik Sırpların haklarının büyük bir ihlali bulunmaktaydı. Dolayısıyla Hırvatistan'ın 1992 yılında tanınması, erken tanınmaya bir örnektir. [46] Bu noktadan sonra işler daha da karışmış, Yugoslavya'nın bütünlüğü olasılığı iyiden iyiye azalmış, Hırvat ve Sırplar arasındaki çatışma, içinden çıkılamaz bir hal almıştır.

Hırvatistan örneğinin yanı sıra, Bosna-Hersek'in 6 Nisan 1992'de Avrupa Topluluğu tarafından ve 7 Nisan 1992'de Amerika tarafından tanınması da erken tanıma kapsamındadır. Çünkü hükümet, topraklarının yarısından daha az bir bölgede etkin bir kontrole sahipti ve bu durum Kasım 1995'te Dayton Barış Anlaşması'na kadar devam etti. [47]

Görüldüğü gibi gerek Hırvatistan örneğinde, gerekse Bosna-Hersek örneğinde iki ülke de, yeni ortaya çıktıklarında henüz toprakları üzerinde tam ve etkin bir kontrole sahip değillerdi. Bu nedenle bu iki devletin tanınması da erken tanımaya girmektedir. Erken tanıma bu nedenle parçalanan devletin, kendisinden ayrılan bölgeler üzerinde kontrolünü zorlaştırmaktadır. Uluslararası sistem açısından en uygun durum, ayrılan devlet ve parçalanan devlet arasındaki tüm ihtilaflar ve çatışmalar sona erdikten ve ayrılan devlet, toprakları üzerinde etkin kontrolü ele geçirdikten sonra tanımanın gerçekleştirilmesi olacaktır.

[46] Rein Müllerson, **International Law, Rigths And Politics,** London, Routledge Press, 2005, p. 132-133
[47] Shaw, **International Law,** s. 384

1.4.5. Kolektif Tanıma

Uluslararası hukukta tanıma işlemi, bireysel tanımanın haricinde toplu olarak da yapılabilmektedir. Toplu tanıma genel olarak, yeni oluşan devletin, bir grup devlet tarafından ortak bir bildiri aracılığıyla ya da yeni oluşan devletin, önemli birçok taraflı anlaşmaya taraf olması (barış anlaşması gibi) yollar aracılığıyla yapılan tanımadır. 19. Yüzyılda bazı devletlerin tanınmasının bu yolla gerçekleştiği söylenebilir: 1830'da Yunanistan, 1831'de Belçika, 1878'de Sırbistan, Karadağ ve Romanya bu yolla tanınmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Polonya ve Çekoslovakya, Müttefik Konseyi'nin ortak bir bildirisi ve VersayBarış Anlaşması'nın imzalanması aracılığıyla tanınmıştır. Bu örneklerin yanı sıra 1975 yılında Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği, Kamboçya'nın yeni komünist hükümetini toplu olarak tanımıştır. [48]

1.4. 6. Üstü Kapalı (Örtülü) Tanıma

Üstü kapalı tanımada, tanıyan devlet herhangi bir yolla tanımaya değinmez fakat tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında, tanınma konusunda şüphe oluşturmayacak şekilde siyasi ilişkiler bulunmaktadır. Uluslararası sistemdeki mevcut devletler kimi zaman kendi çıkarları ve mevcut sistemin durumu doğrultusunda tanıma işlemini açıkça belirtmezler fakat yeni kurulan devleti tanıdığını, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde farklı yollarla gösterirler. Bu tür tanımaya üstü kapalı (örtülü) tanıma denir. Bu yolların başlıcaları şunlardır:

> "a) Tanıma anlamına gelmeyeceğini bildirmeden ikili anlaşma yapılması: ikili anlaşma yapmak, anlaşmanın diğer tarafının resmi olarak tanındığının göstergesidir. Zira herhangi bir konuda anlaşma, başlı başına bir resmi ilişki kurulduğunun kabulü anlamına gelir. Aynı zamanda anlaşmanın taraflarının, birbirleriyle diplomatik ilişkiler geliştirdiklerini kanıtlar. Dolayısıyla yeni kurulan devletle ikili anlaşma yapılması, eğer mevcut devlet açıkça bir tanıma yapmadıysa, karşı tarafı üstü kapalı tanıdığının kanıtıdır.
>
> b) Diplomasi ilişkileri kurulması: Yeni kurulan devletle herhangi bir sebeple diplomatik ilişki kurulması, bu devletin tanındığının bir diğer

[48] Boczek, **International Law: A Dictionary**, p.101

açık göstergesidir. Diplomatik ilişki, sadece devletlerarasında kurulabildiğinden, bu durum da örtülü tanımaya bir örnektir.

c) Yeni devletin konsolosuna exequator (güven mektubu)verilmesi,

d) Bağımsızlık törenlerine resmi temsilci gönderilmesi,

e) Yeni devletin yalnızca devletleri üye olarak kabul eden bir uluslararası örgüte üyeliği ya da temsili için olumlu oy kullanılması."[49]

Bu maddelere ek olarak, yeni devlete, egemenliğini kazandığı için gönderilen tebrik mesajı da örtülü tanıma örneği olabilir. Fakat bunun, resmi olmayan irtibatın sürdürülmesi ile karıştırılmaması gerekir.[50]Görüldüğü üzere, devletler tanımayı açık bir şekilde belirtmese de, bir devleti tanıdığını üstü kapalı olarak çeşitli yollarla gösterebilir. Fakat buna istisna durumlar da bulunmaktadır. Bazı eylemlerin, devletlerin üstü kapalı olarak tanıdığı anlamına gelmediği de bilinmelidir. Üstü kapalı tanıma ile karıştırılabilecek, fakat tanıma anlamına gelmeyen eylemler şunlardır:

a) Aynı uluslararası konferansa katılım sağlanması,
b) Çok taraflı bazı anlaşmalara taraf olunması,
c) Tanıma konusunda çeşitli görüşmelerde bulunulması,
d) Diplomasi temsilcileri haricindeki temsilciler yoluyla bazı temaslarkurulması,
e) Ticari ilişkilerde bulunulması.[51]

Bu gibi durumlar, örtülü tanıma ile karıştırılmamalıdır. Nitekim bir İngiliz elçisi Tayvan'da görev yapmış fakat Birleşik Krallık Tayvan'ı tanımamıştır. [52] Üstteki maddelerde de belirtildiği üzere, devletlerin görüşmelerde bulunması ve çok taraflı anlaşmalara taraf olmaları, örtülü tanıma kapsamına girmemektedir. Bu duruma verilebilecek en somut örnek Birleşmiş Millletler Sözleşmesi olup, üye devletler ya da hükümetlerin çoğu diğer üye devletler tarafından tanınmamaktadır. Aynı şekilde

[49] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, s. 346
[50] Shaw, **International Law,** p. 385
[51]Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** s. 346
[52]Shaw,**International Law,** p. 385-386

İsrail ve çoğu Arap ülkeleri Birleşmiş Milletler üyesi olmalarına rağmen Arap ülkeleri İsrail'i tanımamaktadır. [53]

1.4.7. Açık Tanıma

Devletlerin, yeni kurulan devletleri tanıma şekilleri örtülü tanıma ya da açık tanıma şeklinde olabilir. Açık tanıma, tanıyan devletin, tanınan devlete tanıma iradesini açıklayıcı bir bildirim yoluyla (notification) bildirme ya da bir bildiri (declaration) aracılığı ile bu iradeyi açıklama gibi açık ve doğrudan yolları içermektedir. [54]

Genel olarak açık tanımada tanıma iradesi doğrudan ve şüpheye mahal bırakmayacak şekilde yapıldığından açık tanıma örtülü tanımaya göre ispat edilmesi çok daha kolay bir yol olarak görülmektedir. Üstü kapalı tanımada belirtilen istisnai durumlar ile karıştırma riski bulunurken, açık tanımada böyle bir durum söz konusu değildir.

1.5. Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınmasının Hukuksal Etkileri

Devletlerin tanınmasına ilişkin olarak ortaya çıkan bir sorun ise; belirli koşulları yerine getirmiş bulunan devletlerin, uluslararası sistemde yer alan diğer devletlerce devlet olarak tanınması konusunda bir zorunluğu bulunup bulunmadığı konusundadır. Devletler,tanımayı sağlayacak bütün koşullara sahip yeni kurulan bir devleti uluslararası hukuk kuralları doğrultusunda tanımak ile yükümlü müdür? Öğretinin çoğunluğu devletlerin yeni doğan devletleri tanıma yükümü altında bulunmadığını kabul etmektedir. [55] Aslında bu nokta bizi tanımanın teorik boyutuna götürmektedir. Hatırlanacağı üzere açıklayıcı teori, tanımanın, yeni kurulan devletler için kurucu bir öge olmadığını savunmaktaydı.

Devletleri tanımanın bir başka özelliği de tanıma işleminin bir tek-taraflı hukuksal işlem olmasıdır. Başka bir deyişle, bir devletin başka bir devleti tanıyıp tanımayacağı ve tanımanın gerçekleşeceği zaman tümüyle tanıyan devletin takdirine bağlı

[53] **A.e.,**p. 386
[54] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** s. 346
[55] **A.e.,**s. 343

bulunmaktadır. Yine bu niteliğe bağlı olarak, tanıma işlemi göreceli etkili bir hukuksal işlemdir. Nitekim, tanıma işlemi yalnızca tanıyan devleti bir hukuksal yükümlülük altına sokmakta olup, diğer devletler bu işlem ile herhangi bir hukuksal yükümlülükle bağlanmamaktadır.[56]

Genel olarak uygulamada tanıma, devletlerin iradesine bırakılan bir kavram olsa da, tanımanın ve tanınmamanın yeni kurulan devletler için bazı önemler taşıdığı açıktır. Nitekim yeni kurulan bir devlet için diğer devletler tarafından tanınma, uluslararası alanda bir tür kendini kanıtlama yolu olarak görülmektedir. Öte yandan devlet olma kriterlerini taşıyan fakat uluslararası sistemde diğer devletler tarafından tanınması reddedilen devletler ise uluslararası örgütlerde ya da anlaşmalarda yer alamama gibi bazı sıkıntılar yaşamaktadır. Yani tanımanın devletlerin takdirine bırakılmış olmasına karşın, önemli hukuksal etkileri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

1.5.1. Devletlerin Tanınmasının Hukuksal Etkileri

Yeni kurulan bir devlet için diğer devletler tarafından tanınma, gerek uluslararası arenada kendisini kanıtlaması açısından, gerekse mevcut devletlerle hukuki ilişkiler geliştirebilmeleri açısından oldukça önemlidir. Yeni kurulan devletin tanıma işlemi ile fiili varlığının kabul edilmesi, uluslararası hukuk açısından hak ve borçlar edinilebilmesi yolunda bir statü değişikliğine yol açacaktır. Caşın'ın ifadesiile,"yeni tanınan devlet, uluslararası sistemdeki diğer egemen devletler ile eşit statüde olabilme hakkını elde edebilecektir."[57] Bunun yanı sıra tanıma, yeni oluşan devletin, devlet olma kriterlerini karşılamasına yardımcı olacak olan uluslararası katılımını sağlayabilir. Fakat bu, bu devletlerin tanıma ile oluştuğu anlamına gelmemektedir.[58] Pazarcı'ya göre devletlerin tanınmasının hukuksal etkileri başlıca şunlardır :

> "a) Tanınan devlet ile her türlü uluslararası ilişkinin kurulması,
> b)Tanınan devletin kamu işlemlerine ve belgelerine tanıyan devlet iç hukuk düzeninde de saygı gösterilmesi,
> c)Tanınan devletin tanıyan devlet nezdinde dokunulmazlık ve yargı bağışıklığından yararlanması,

[56] **A.e.,**s. 344
[57] Caşın**, Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,** s.422
[58] Vidmar, " Explaining the Legal Effects of Recognition" , p.362

d)Tanınan devlet ile tanıyan devletin birbirlerinin uluslararası sorumluluklarını ileri sürme haklarının doğmasıdır." [59]

Krasner da tanınmanın devletlere zarar getirmediğini, aksine çeşitli faydalar sağladığını belirtmektedir. Nitekim Krasner'a göre tanıma, anlaşma yapmayı kolaylaştırır, diplomatik dokunulmazlık sağlar ve diğer devletler tarafından yapılan yasal eylemlere karşı bir zırh görevi görür.[60]

Görüldüğü gibi yeni kurulan devletlerin, diğer devletlerle resmi ilişkilerde bulunabilme, uluslararası örgütlerde yer alabilme ve uluslararası sistemde bir yer edinebilmeleri için tanıma önemlidir. Yukarıdaki dört madde de gösteriyor ki tanıma, yeni siyasal oluşumlar için önemli hukuki etkilere sahiptir. Fakat bu dört maddenin, uluslararası sistemdeki tüm devletleri kapsayacağı düşünülmemelidir. Önceki bölümde de belirtildiği gibi tanıma işlemi tek taraflı bir işlem olup, yalnızca tanıyan devlet ile tanınan devleti hukuksal bir yükümlülük ile bağlar.

1.5.2. Devletlerin Tanınmamasının Hukuksal Etkileri

Tanımanın bir devletin kurucu öğesi olarak kabul edilmemesi sebebiyle tanınmayan devlet de fiilen var olduğu sürece uluslararası düzeyde dikkate alınmak durumundadır. Bu durum en çok tanınmayan devletin söz sahibi olduğu ülke üzerinde diğer devletlerin faaliyetleri mevcut olduğunda problem olabilmektedir. Dolayısıyla uygulamada ve öğretide kabul edilen görüşe göre tanınmayan bir devletin denetimindeki hava sahasından uçuşların bu devletin izni ile yapılması ve karasularından geçiş sırasında zararsız geçiş kuralına uyulması gerektiği kabul edilmektedir. [61] Yani bir devlet, tanımadığı bir devletin hava sahası üzerinden geçmek istediği takdirde, tanımadığı devletin iznini alması gerekmektedir. Fakat bu iznin, devletin tanınacağı anlamına gelmemesi gerekir. Devlet izin alarak bu yeni devleti tanımış olmamakta, sadece uluslararası teamüllere uygun davranmış olmaktadır.

[59] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, s. 347
[60] Stephen D. Krasner, **Sovereignty: Organized Hypocrisy,** Princeton, Princeton University Press, 1999, p. 7
[61] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, s. 348

Tanınma, bir devletin kurucu öğesi olmamasına rağmen bu durum, tek taraflı ayrılık sonucu oluşan devletlerde değişiklik arz edebilmektedir. Nitekim bu yollarla oluşan bir devlet için tanınma oldukça önemli bir hale gelebilmektedir. Devletler, yeni oluşan bir devleti tanımakla yükümlü olmamalarına rağmen, bazı durumlarda uluslararası hukuk, tanınmanın gerçekleşmemesini gerektirmektedir. Bu durum, yeni oluşan devlet uluslararası hukuka göre yasal olmayan bir şekilde kurulduğu zaman mümkün olmaktadır. Bir devlet oluşumunun yasal olup olmamasını, devletin kurulduğu sırada mevcut uluslararası hukukun temel normlarının ihlali durumunun olup olmaması belirlemektedir. Uluslararası hukukta tanıma konusunda devletlere herhangi bir yükümlülük getirilmemesine rağmen, yasal olmayan yollarla yeni bir devletin kurulması durumunda devletler, tanınmanın gerçekleştirilmemesi yükümlülüğüne sahiptir. [62]Nitekim bu yükümlülük, Uluslararası Hukuk Komisyonu Sözleşmesi'nin, devletlerin yükümlülükleri bölümünde" jus cogens kuralların ihlali sonucu oluşan etkili topraksal bir durumun üstü kapalı ya da açık tanınmasının gerçekleştirilmemesi hususunda devletlerin*erga omnes* [63] bir yükümlülüklerinin bulunduğu[64]" şeklinde ifade edilmiştir.

Tanınmayan devletlerin, doğal olarak uluslararası hukukun bağlayıcı kurallarına tabi olmadığı da aşikârdır. Nitekim devletler, uluslararası sistemi oluşturan diğer devletler tarafından tanınıp uluslararası bir kişilik kazandığı ve uluslararası topluma dâhil edildiği zaman uluslararası hukukun bağlayıcı kurallarına tabi olur.

Uluslararası sistemde bulunan egemen devletlerin, yeni kurulmuş devletlerin bağımsızlıklarını tanımaları, hukuken tek taraflı açıklayıcı bir işlem olarak görülmekle birlikte, bu yeni devletin tanınmaması durumunda ise söz konusu devletin uluslararası hukuk açısından bazı borç ve haklardan mahrum kalacağı söylenebilir. Bir diğer deyişle tanınmayan devlet, uluslararası anlaşmalarda taraf olarak yer alamayacağı gibi, uluslararası örgütlere üyelik ve gözlemcilik statülerinden de mahrum kalabilecektir. Diplomatik açıdan değerlendirildiğinde ise, tanınmayan devlet, elçilik ve konsolosluk açmak veya kabul etmelerini sağlayacak

[62] Vidmar, "Explaining the Legal Effects of Recognition", p. 381
[63] Bütün herkes için geçerli kuralları ifade eder.
[64] Jure Vidmar, **Democratic Statehood in International Law: The Emergence of New States in Post-Cold War Practice,** Oxford and Portland, Oregon, Hart Publishing, 2013, p. 44

olan temsil hakkına da sahip olamayacaktır.[65]Abhazya ve Güney Osetya, önemli bir jeostratejik öneme sahip bir bölgede yetersiz bir yönetime sahip bir devletin tanınmamasının tehlikelerini göstermesi nedeniyle önemli bir örnek çalışmadır.[66]

Tanınmayan devletin mahrum kalacağı belirtilen bu haklar ve görevlerin ardından, tanınmayan devlete karşı gerektiğinde yargı organları önünde nasıl dava açılacağına ilişkin bir soru akla gelmektedir. Bu konuda ise tanınmayan devletlerin fiilen yerleşmiş durumları nedeniyle, uluslararası hukukun kimi kurumlarından yararlanmalarının kabul edildiği görülmektedir. Örneğin Uluslararası Adalet Divanı'na taşınan Korfu Boğazı Davası'na taraf olan İngiltere ve Arnavutluk'un dâhil olduğu davada İngiltere Arnavutluk'u tanımıyordu fakat davanın görülmesinde U.A.D. bir sakınca görmedi.[67]

1.6. Kendi Kaderini Tayin (Self Determinasyon) Hakkı

Uluslararası sistemde yaşanan ayrılıkçı hareketlerin çoğu günümüzde dekolonizasyon süreci ile ilişkilendirilememektedir. Dolayısıyla ayrılma talep eden azınlık grupların, taleplerini yasal bir zemine oturtması gerektiğinden, bu gruplar genelde kendi kaderini tayin hakkına sahip olduklarını belirtmeyi tercih etmektedirler. Fakat kendi kaderini tayin hakkının öne sürülebilmesi için uluslararası hukukta genel kabul gören bazı durumlar bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmada kendi kaderini tayin hakkı, ayrıntılı olarak alt başlıklar halinde incelenecektir.

1.6.1. Kendi Kaderini Tayin Hakkı Kavramının Anlamı ve Kapsamı

Kavram olarak ortaya çıkmasından günümüze dek self determinasyon kavramı gerek azınlıklar, gerekse ülkeler tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Aslında self determinasyon kavramına farklı dönemlerde farklı anlamların yüklendiğini söylemek

[65] Caşın, **Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,** s.421
[66] Stefan Wolff, " The Limits of International Conflict Management in The Case of Abkhazia and South Ossetia", **Unrecognized States in the International System,** Ed. Nina Caspersen ve Gareth Stansfield, London, New York, Routledge, 2010, p. 148
[67] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** s. 348-349

yanlış olmayacaktır ki bu durum, çalışmanın bir sonraki bölümü olan kavramın tarihi gelişimi bölümünde daha somut şekilde görülecektir.

Pazarcıya göre self determinasyonun anlamına bakıldığında, kavramın iki yanı bulunduğunu belirtmek mümkündür: "Kavramın birinci yanı, devletlerin iç örgütlenmelerine ilişkin olmakla birlikte, bir halkın dilediği yönetim biçimini, herhangi bir dış baskı olmadan, seçmesi hakkını ifade etmektedir. İlkenin ikinci yanı ise bir halkın, bağımsız bir devlet kurmak dâhil, dilediği devlete bağlı olmayı seçme hakkını belirtmektedir."[68] Self determinasyonun birinci yanı, diğer bir deyişle içsel determinasyon, daha çok halkların, bulundukları ülkenin siyasal sisteminde vs. söz sahibi olma hakkı olarak da görülebilir. Uluslararası sistemde ayrılıkçı hareketlerin dayanak noktası da self determinasyon kavramının ikinci yanına, diğer bir deyişle dışsal determinasyona dayanmaktadır. Nitekim bu tanım, halklara bağımsız bir devlet kurma hakkı tanımış bulunmaktadır. Ayrılıkçı bölgelerin de self determinasyon kavramının ikinci yanına dayanarak ayrı bir devlet kurma girişimleri kuşkusuz olacaktır. Bu nedenle BM'nin self determinasyon kavramını ele aldığı kararlarına bakmak yararlı olacaktır ki, BM de çoğu kararlarında kavramı, sömürge altında yaşayan halklar ya da bulunduğu ülkede çeşitli ayrımcılıklara maruz kalan topluluklara dayandırmıştır.

1.6.2. Kavramın Tarihi Gelişimi

Kendi kaderini tayin hakkı, diğer bir deyişle self determinasyon ilkesi, uluslararası hukukun tartışmalı alanlarından birisidir. Özellikle son dönemlerde artan ayrılıkçı bölgeler, bu kavramı daha da önemli bir noktaya getirmiştir. Zira bulundukları ülkeden ayrılmak isteyen halkların başvurduğu noktaların başında self determinasyon ilkesi gelmektedir. Self determinasyon ilkesi, zaman içerisinde değişim göstermiştir. Self determinasyon kavramının ortaya çıkışı, Batı Avrupa'nın sosyal uyanış dönemine denk gelmektedir. [69]Buna rağmen kavramın asıl ortaya çıkışı ve güçlendiği dönem ise 18. Yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. Nitekim 1776 yılında

[68] Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II.Kitap,** Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1989, s.9

[69]Mehmet Akif Kütükçü, "Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 12, 2004, s. 260

Amerika'nın bağımsızlığının ilanı ve ardından 1789 Fransız İhtilali ve ihtilalin etkisi ile gelişen 'Milliyetler Prensibi', halkların kendi bağımsız devletlerini kurma hakkına sahip olabilecekleri düşüncesini geliştirmesi ile birlikte, self determinasyon kavramı güçlenmeye başlamıştır. [70]

20. yüzyıl itibariyle kavramın gelişmesine Wilson ve Lenin de katkıda bulunmuşlardır. Nitekim Lenin, self determinasyonu savunurken, ilhakı eleştirmiş; ilhakın, bir ulusun kendi kaderini tayin etme hakkının çiğnenmesi olduğunu belirtmiştir. [71] Lenin'in yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson da self determinasyona değinmiştir. Wilson'un self determinasyon kavramı, tipik Batı demokratik teorisine dayanmaktadır. Wilson için self determinasyon; halk iradesinin mantıksal bir sonucudur ve yönetilenlerin rızasına dayanan hükümet fikri üzerine kuruludur. Diğer bir deyişle self determinasyon, temel olarak insanların özgürce kendi hükümetlerini seçme hakkını içermektedir. [72]Uluslararası alanda ise Wilson, self determinasyonun dört farklı çeşidini ileri sürmüştür: ilk olarak, her insanın yönetimi altında yaşadığı hükümet şeklini seçme hakkı; ikinci olarak Orta Avrupa devletlerinin yeniden yapılanması; üçüncü olarak toprak yönetiminin değişimi sırasında self determinasyon ilkesine başvurulması ve son olarak ise sömürge iddialarının çözümünde self determinasyon ilkesine başvurulmasıdır.[73] Wilson, bu dört maddenin self determinasyona başvurulacak durumlar olduğunu belirtmiştir.

Self determinasyon kavramı, 18. Yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış; Fransız İhtilali ve Amerika'nın bağımsızlığı, kavramın gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. 20. Yüzyıla gelindiğinde ise self determinasyon kavramının, sömürge kolonilerden çekilme (decolonization) süreci etrafında geliştiğini görüyoruz. Yani self determinasyon ilkesinin tarihi gelişimine bakıldığında temel olarak iki dönem göze çarpmaktadır. İlk dönem, kavramın ortaya çıktığı, Wilson ve Lenin tarafından geliştirildiği 18. Yüzyılın ikinci yarısı ve 19. Yüzyıla denk gelen dönemdir. Bu dönemde Birinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle halklarda bağımsızlık ve egemenlik

[70] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II.Kitap**, s.8
[71] Vlademir I. Lenin, **Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı,** 6. Baskı, Eriş Yayınları, 2004, s.149
[72] Antonio Cassese, **Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal,** Cambridge, Cambridge University Press, 1995, p. 19
[73] A.e., p. 20-21

arzusu yükselmiş, bu durum da self determinasyon ilkesinin gelişmesine olanak tanımıştır. İkinci dönem ise, dekolonizasyon süreci olarak adlandırılan, sömürge altında yaşayan halkların geleceklerini belirlemesinde başvurulduğu dönem olan 20. yüzyıldır.

Self determinasyon kavramı, ortaya çıkmasından gelişimine kadar olan dönemde oldukça tartışılan bir konu olmuştur. Özelikle Wilson'un geliştirdiği şekliyle kavram, birçok ülke tarafından tartışılmış fakat kabul görmemiştir. Çünkü devletlerin çoğu, birden fazla etnik grup içermekteydi ve Wilson'un geliştirdiği şekliyle self determinasyon kavramı, ayrılıkçı hareketleri teşvik edebilir, bu da birçok ülkenin toprak bütünlüğüne zarar verebilirdi. Dolayısıyla devletlerin toprak bütünlüğünü tehdit edebilecek bir kavram olması nedeni ile de self determinasyon kavramı, ortaya çıkışı ve gelişim gösterdiği dönemden daha sonra uluslararası hukukta kendisine yer bulabilmiştir.

1.6.3. Uluslararası Hukukta Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Birinci Dünya Savaşı sonrası, dünya düzenini sağlamak amacıyla Milletler Cemiyeti oluşturulmuştu. Söz konusu dönemde self determinasyon kavramı oldukça dile getirilmiş ve Wilson tarafından geliştirilmiş olsa da, Milletler Cemiyeti'nde kavrama yer verilmemiştir. Nitekim Milletler Cemiyeti Misakının 10. Maddesi, self determinasyon kavramının aksine, örgüt üyesi devletlerin toprak bütünlüğüne atıfta bulunmuştur. Söz konusu madde şu şekildedir:

> "Cemiyet Üyeleri, bütün Cemiyet üyelerinin ülke bütünlüklerine ve şimdiki siyasal bağımsızlıklarına saygı göstermeyi ve bunları dışarıdan gelecek herhangi bir saldırıya karşı korumayı yükümlenirler. Saldırı, saldırı tehdidi ya da tehlikesi durumunda, Konsey, bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlayacak yolları belirtir."[74]

Self determinasyon ilkesinin uluslararası hukukta yer almasının kabulünün,1945 yılında yayınlanan BMKurucu Anlaşması ile olduğu kabul edilmektedir. Anlaşmanın 1. Maddesinin 2. Fıkrasında, 55. Maddesinde ve 76. Maddelerinde açıkça halkların

[74]Selda Çiftçi," Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı", **Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler-V-**, İstanbul 2016, s. 499

kendi kaderini tayin ilkesinden söz edilmiştir. Örgütün amaçlarının yer aldığı anlaşmanın 1. Madde 2. Fıkrasına göre örgütün amacı; " uluslar arasında, halkların eşitliği ve kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek için diğer uygun önlemleri almak" olarak belirlenmiş; aynı anlaşmanın 55. Maddesindede yine toplumların, halkların kendi kaderlerini belirleme haklarına saygı duymaları gerektiğinedeğinilmiştir.[75]

BM Kurucu Anlaşmasının 76. Maddesi b fıkrasında da, tıpkı 1. Madde 2. Fıkrası ve 55. Maddeleri gibi, vesayet altında yaşayan halkların kendi kaderini tayin haklarına değinilmiştir.[76]

Self determinasyon ilkesinin uluslararası hukukta yer bulması çoğu ölçüde BM kararları ile olmuştur. Kavramın gelişme gösterdiği ikinci dönem olan dekolonizasyon döneminde, sömürge ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarında, self determinasyon ilkesinin önemli bir yer tuttuğu, bir önceki bölümde belirtilmişti. BM Genel Kurulu'nun 1514 (XV) sayılı ve 14 Aralık 1960 tarihli Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildirisi'nin ikinci maddesinde halkların kendi kaderini tayin hakkından bahsedilmiştir. Nitekim ilgili maddede " tüm halkların kendi kaderlerini tayin etme haklarının bulunduğu, bu hakka istinaden halkların siyasi statülerini sertbetçe belirleyerek ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerini takip edecekleri" belirtilmiştir.[77]

Bu maddeden hareketle, Birleşmiş Milletler 'in, halkların kendi kaderini tayin haklarına bir anlamda sınırlama getirdiği söylenebilir. İlgili anlaşmanın söz konusu maddesi, tüm halkların self determinasyon hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Fakat

---

[75] Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/chart_turkce.pdf Erişim Tarihi: 11 Ekim 2017

[76] İlgili maddenin b fıkrası şu ifadeyi içermektedir: "Vesayet altındaki bölgelerde yaşayan insanların siyasal, ekonomik ve sosyal bakımdan ilerlemelerini ve eğitim alanında gelişmelerini kolaylaştırmak, her bölge ve halkına özgü koşulları ilgili halkların özgürce dile getirdiği özlemleri ve her vesayet anlaşmasında öngörülebilecek hükümleri de gözönünde tutarak, bu bölgeler halklarının kendi kendilerini yönetmelerini ya da bağımsızlığa doğru giderek gelişmelerini kolaylaştırmak." bkz. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/chart_turkce.pdf(Erişim:11.10.2017)

[77] "Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri", BM Genel Kurul'un 1514 (XV) sayılı 14 Aralık 1960 tarihli kararı, (Çevrimiçi), http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/SOMURGE.pdf , (Erişim:11.10.2017)

örgütün 'tüm halklar' ile kastettiği topluluk ise sömürge altında yaşayan halklardır. Nitekim aynı anlaşmanın birinci maddesinde halkların sömürge altında bulunmasının temel hak ve özgürlüklere aykırı olduğu belirtilmiştir. Diğer bir deyişle anlaşmada belirtilen 'tüm halklar' ifadesi ile kastedilen bağımsız devletlerdeki etnik gruplar değil, sömürge altında yaşayan halklardır.

Berdal Aral'a göre halkların kendi kaderini tayin hakkının, özellikle üç grup insan topluluğu için yerleşik bir hak olarak sayıldığı söylenebilir. Bunlar:"Sömürge altında yaşayan halklar, ırkçılığı bir yönetim şekli haline getiren rejimlerin baskısı altında yaşayan halklar ve işgal altında yaşayan halklardır. Birinci ve üçüncü gruba bağımsız devlet kurma hakkı verilmiş, ikinci gruba ise siyasi iktidara talip olma hakkı tanınmıştır."[78]

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile self determinasyon evrensel bir nitelik kazanmıştır. Anlaşmanın ilgili maddeleri şu şekildedir:

> "1- Bütün halklar self-determinasyon hakkına sahiptir. Bu haktan dolayı siyasi sistemlerini özgürce belirlerler ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe gerçekleştirirler.
>
> 2-Bütün halklar, kendi amaçları için, uluslararası hukuk ve karşılıklı fayda ilkesine dayalı uluslararası ekonomik işbirliğinden doğan yükümleri saklı kalmak üzere, kendi doğal zenginlik ve kaynaklarını serbestçe kullanabilirler. Bu halk, hiçbir durumda, kendi geçim imkânlarından mahrum edilemez.
>
> 3-Muhtar Olmayan Ülkelerin ve Vesayet Altındaki Ülkelerin idaresinden sorumlu olanlar da dâhil olmak üzere, bu Sözleşmeye taraf olan devletler, BM Anlaşması hükümlerine uygun olarak self-determinasyon hakkının gerçekleştirilmesini teşvik edecekler ve bu hakka saygı göstereceklerdir."[79]

İkiz anlaşmalar olarak da anılan anlaşmaların bu maddeleri, self determinasyon kavramının bir hak olduğunu belirtmiş, tüm halkların bu hakka sahip olduğunu belirterek, ilkeyi evrensel hale getirmiştir. Öte yandan BM Genel Kurulu'nun 24

[78] Berdal Aral, " Kollektif Bir İnsan Hakkı Olarak ' Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'" **İnsan Hakları Yıllığı,** Cilt: 21-22, 1999-2000, s. 109-110
[79] Kütükçü, "Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri", s. 268

Ekim 1970'de kabul ettiği, 2625 (XXV) sayılı "Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği ile İlgili Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi" , self determinasyon hakkının kapsamı ile ilgili olarak önemli kararlar içermesi nedeni ile oldukça önemli bir belgedir. Anlaşmanın ilgili maddelerinde "bütün halkların herhangi bir dış müdahaleye maruz kalmadan kendi statülerini belirlemeye ve kendi ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimlerini takip etmeye hakları bulunduğu; bu hakka her toplumun saygı göstermesi gerektiği; sömürgeciliğin son bulması yolunda bütün devletlerin self determinasyon hakkı için çalışmaları gerektiği ve bu doğrultuda Birleşmiş Milletlerin de ülkelere yardımcı olacağı; sömürgeciliğe karşı yürütülen mücadelenin yasal olduğu; halkların, kendi kaderlerini tayin hakkı için verdikleri mücadelede dışarıdan herhangi bir yardım alabilecekleri" belirtilmiştir.[80]

BM'nin 2625 sayılı kararı, self determinasyon hakkını belirten ve sömürgeciliği suç kabul eden maddelerinin dışında, toprak bütünlüğünü de vurgulayan maddeleri içermesi bakımından son derece önemlidir. Nitekim ilgili karar, "anlaşmanın hiçbir paragrafının, kendi kaderini tayin hakkına uyan ve ülkesinde yaşamlarını sürdüren bütün halkı ırk, din ve renk ayrımı yapmadan temsil eden bir yönetime sahip olan bağımsız ve egemen devletlerin toprak bütünlüğünü ve siyasal birliğini tamamen veya kısmen yok edecek veya tehlikeye atacak veya buna kışkırtacak şekilde yorumlanamayacağı" belirtilmiştir.[81]

Görüldüğü gibi bildiride ülke bütünlüğüne vurgu yapılmaktadır. Yukarıdaki ifadeden, ülkesindeki etnik azınlıklara ırk, inanç ayrımı yapmayan ve sömürgeciliği suç kabul eden, ülkesi içerisinde yer alan tüm halklara temel hak ve özgürlükleri tanıyan ülkelerin toprak bütünlüğü tehlikeye atılamayacağı çıkarılmaktadır. Dolayısıyla bu durumda halkların self determinasyon hakkına başvurabilmeleri için bulundukları ülkede temel hak ve özgürlüklerinden mahrum edilen, ırk ve inanç ayrımcılığına maruz kalan azınlıklar statüsünde olmaları gerekir. Bunun dışında sömürge altında yaşayan halkların da aynı şekilde kendi kaderini tayin etme hakları olacaktır. Yani self determinasyon hakkının, işgal ve sömürge altında yaşayan

[80] A.e., s. 270
[81] Ali Dayıoğlu, " Uluslararası Hukukta Ayrılma Hakkı Anlamında Self-Determinasyon İlkesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği**", Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt:10 Sayı:1, 2017, s.8

halkların bağımsızlıklarına ulaşmaları için kendilerine tanınan bir hak olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Dolayısıyla bu tanımın dışında kalan ve sömürge olmayan ülkelerdeki azınlıkların ayrılma isteklerinin self determinasyon çerçevesinde değerlendirilmesi uluslararası hukuk açısından mümkün değildir. Zira uluslararası hukukta, ülkelerin toprak bütünlüğü ilkesinin önceliği bulunmaktadır. Zaten aksi bir durum, uluslararası sistemdeki birçok ülkede yer alan azınlıkların ayrılma taleplerine neden olur ve bu durum da uluslararası istikrarı tehlikeye düşürür.

26 Haziran 1981 tarihli " İnsanın ve Halkların Haklarına Dair Afrika Şartı" da self determinasyona değindiği 20. Maddesinde " tüm toplumların, bir bütün olarak var olma ve kendi kaderlerini tayin hakkına sahip oldukları; tüm halkların siyasal statülerini serbertçe belirleyerek bu statüye uygun şekilde sosyal ve ekonomik gelişimlerini amaçlayacaklarını" belirtmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise " sömürge yönetimi veya baskı yönetimi altında yaşamlarını sürdüren halkların, kendilerini bu yönetimden kurtarma hakklarının bulunduğu, diğer devletlerin ise bu halklara yardım etmeleri gerektiği" belirtilmiştir. [82]

Görüldüğü üzere bu anlaşmada da self determinasyon hakkından söz edilirken, sömürge altında bulunan ve bulunduğu ülkede ayrımcılığa maruz kalan halklara atıfta bulunulmuştur. 1990 tarihli Yeni Avrupa için Paris Şartı da self determinasyondan bahsederken toprak bütünlüğüne vurgu yapmıştır:

> " İlişkilerimizin temelinde demokratik değerlere, insan haklarına ve temel hak ve hürriyetlere ortak sadakatimiz yatacaktır. Devletlerimiz arasında barış ve güvenliği güçlendirmek için demokrasinin ileriye götürülmesinin, insan haklarına saygı ve riayetin elzem olduğuna eminiz. Halkların eşit haklara sahip olduklarını ve Birleşmiş Milletler Yasası ile Uluslararası hukukun, devletlerin toprak bütünlüklerini konu alanlar dâhil, ilgili normlarına uygun olarak, kendi kaderlerini tayin hakkına sahip bulunduklarını tekrar teyit ederiz." [83]

Self determinasyonu, dekolonizasyon sürecinin ardından farklı bir yaklaşımla değerlendirmek daha doğru olacaktır ki bu da ayrı bir devlet kurma şeklinde değil,

---

[82] Murat Ercan, " Uluslararası Hukuk Normları Bağlamında Kırım Meselesi: Self Determinasyon Mu? İlhak Mı?" **International Journal of Social Sciences,** Sayı: 36, 2015, s. 100

[83] " Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı", **İnsan Hakları İle İlgili Bildirgeler Sözleşmeler ve Protokoller**, 16 Mart 2012 (Çevrimiçi), http://www.kumluca.gov.tr/insan-haklari-ile-ilgili-bildirgeler-sozlesmeler-ve-protokoller ,(Erişim:17.10.2017)

siyasal bir rejimin halk iradesine dayandırılması şeklindedir.[84] Yani sömürgeciliğin ardından self determinasyon ayrılma için bir araç olarak değil, daha ziyade halkın yaşadığı ülkedeki rejim hakkında söz sahibi olabilmesi olarak görülmelidir.

1.7. Ayrılma (Secession) Hakkı

Uluslararası hukukta self determinasyon kavramı, hala tartışılan ve sınırları tam olarak belirlenemeyen konulardan birisidir. Self determinasyon kavramı, beraberinde ayrılma sorununu da getirmiştir. Çünkü self determinasyon hakkından yararlanmak isteyen azınlıklar, bulundukları ülkeden ayrılma taleplerinde bulunmaya başlamışlardır. Bu durum, uluslararası sistemde olası bir kaosu da gündeme getirmiştir. Nitekim çoğu ülkede bulunan azınlıkların, self determinasyon hakkına bağlı olarak ayrılma hakkı talep edebilecekleri bir zemin oluşmak üzereydi. Özellikle 21. Yüzyılın sonlarında, dekolonizasyon süreci dışında ülkelerin toprakları içerisinde yaşayan etnik azınlıklar konusunda ayrılma hakkına dair fikir ayrılıkları yaşanmaya başlamıştır. Bu durum, sadece rızası alınmadan tek taraflı ayrılık talepleriyle karşılaşan devletlerin sayısını artırmamış, aynı zamanda bu devletlerin toprak bütünlüklerinin ihlal edilmesini de beraberinde getirmiştir.[85]

Ayrılma hakkına, devletler tarafından genellikle karşı çıkılmıştır. Öte yandan ayrılma hakkı, uluslararası hukukta tam olarak sınırları belirlenmiş bir hak olmasa da, belirli açılardan aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ayrılma, genel olarak bir bölgenin, bağlı bulunduğu ülkeden kopması anlamına gelmektedir. Fakat ülkenin bir bölgesinin, bulunduğu devletten ayrılması her zaman ana devletin rızası ile gerçekleşmemektedir. Bu şekilde yaşanan ayrılma ise, uluslararası hukukta ve dolayısıyla uluslararası sistemde sorun teşkil etmektedir. Bu nedenledir ki ayrılma hakkı, uluslararası hukuk tarafından ele alınırken bazı durumlarda başvurulması için sınırlandırılmıştır.

[84] Doğan Kılıç, " Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt:12, Sayı 1-2, 2008, s. 967
[85] Martin Riegl ve Jakub Landovsky, **Strategic and Geopolitical Issues in the Contemporary World,** Cambridge, Cambridge Scholars Publishing, 2013, p. 2

Bunun dışında Aaland Adaları Sorunu'nda da Uluslararası Komite, ilgili kararında ayrılmaya da değinmiş, ülkenin toprak bütünlüğünün önceliği olduğunu kastetmiştir. İlgili karar şu şekildedir:,

> " ….Dili ya da dini açısından azınlık olan topluluklara ayrılma hakkı vermek, onların istek ve dilekleri, ülke içerisindeki düzen ve istikrarı yok edebilir ya da uluslararası yaşamda anarşi yaratabilir. Bu, bir ülkenin teritoryal ve politik birliği ile bağdaşmayan bir fikri savunmak olurdu." [86]

Komisyonun verdiği karardaki ifadeye istinaden, ülkelerin toprak bütünlüğünün, ülkedeki azınlıkların self determinasyon ya da ayrılma haklarından önce geleceği yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır. Çünkü bu durum, uluslararası sistemin istikrarı ve olası bir kaosu engellemek için en uygun yoldur. Komisyon, ilgili maddenin devamında ise ayrılma hakkının belirli istisnalar halinde mümkün olacağını da belirtmiş, bu doğrultuda ayrılma hakkının " azınlıkların, bağlı bulundukları ülkeden ayrılmaları veya diğer bir ülkeyle birleşmelerinin, sadece bulundukları devletin temel hakları ve ülke genelinde adaleti yasalaştırarak uygulamaya geçirme gücünden ve arzusundan yoksun bulunduğu durumlarda seçilmesi gereken istisnai bir durum" olduğu ifade edilmiştir.[87]

Her ne kadar self determinasyon hakkı çerçevesinde, azınlıklara ayrılma hakkı doğmuş olsa da bu durum, belirli durumlarla sert bir şekilde kısıtlanmıştır. Buna göre şu şartlar içerisinde azınlıklara ayrılma hakkı yetkisi verilmektedir: egemen devletin merkezi otoritesi dini ve ırksal grubun katılımcı haklarını garanti etmeyi sürekli reddettiğinde, ağır şekilde ve sistematik olarak temel haklarını çiğnediğinde, ülke yapısı içerisinde barışçıl bir anlaşmaya ulaşma olasılığını reddettiğinde. [88]

Ayrılma hakkı tıpkı self determinasyon hakkı gibi genel olarak kolonilerin, bağlı bulundukları ülkeden ayrılmalarını ifade eden "dekolonizasyon" süreci denilen süreçte ortaya çıkmış ve tartışılmış bir kavram olmuştur. Dekolonizasyon sürecinin ardından ayrılma hareketlerinin hızlandığı bir diğer dönem ise Soğuk Savaş'ın sona

---

[86] "Aaland Island Case", **Report of the Commission of the Rappourters ,** L.N. Doc B7.21/68/106, 1921, p. 22
[87] A.e., s. 28
[88] Cassese, **Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal**, p. 119.

ermesi ile başlayan dönem olmuştur. Bu dönemde Yugoslavya başta olmak üzere çok sayıda devlet, ayrılma talepleri ile karşı karşıya kalmışlardır.

Uluslararası hukukta ayrılma hakkının yasal bir dayağının olması için, bazı " olağandışı koşulların" bulunması gerekmektedir. Bu koşullar (1) ayrı bir " insan topluluğu, (2) ağır insan hakları ihlalleri, (3) ayrılmadan başka bir alternatif olmaması olarak gösterilebilir. [89]

Uluslararası sistem açısından ayrılıkçı hareketler, dış müdahale olmadıkça devletin iç meselesi olarak algılanır. Uluslararası hukukun ayrılıkçı bir olaya bakışında çeşitli faktörler oldukça önemli rol oynamaktadır. Devletin rızası olup olmadığı, ayrılıkçı harekette dış müdahalenin varlığının olup olmaması, devletin toprakları üzerindeki kontrol durumu bunlardan bazılarıdır. Örneğin zaten parçalanmakta olan bir devlet üzerindeki ayrılıkçı hareketlerin ortaya çıkması durumunda uluslararası hukuk, toprak bütünlüğü ve egemenlik kavramlarını, yerleşmiş devletlerde yaptığı gibi sertçe savunmayacaktır. Ya da ayrılıkçı taleplerinde dış müdahalenin yardımına başvuran azınlıkların taleplerini yasal olarak algılamayacaktır.

Genel olarak uluslararası hukuk, ayrılma hakkına tam ve net olarak bir çerçeve oluşturmamıştır. Yani uluslararası hukuk ayrılmayı ne desteklemekte ne de yasaklamaktadır. [90] Fakat 'yasal bir ayrılma'nın gerçekleşmesi için bazı şartlar getirmiştir. Tancredi'nin belirttiği üzere bu şartlar şunlardır:

1) Dolaysız ya da dolaylı olarak herhangi bir dış askeri müdahale olmaması
2) Yerel nüfusun çoğunluğunun referandum yoluyla rızası
3) Utipossidetis ilkesine saygı[91]

Dolaysız ya da dolaylı olarak herhangi bir dış askeri müdahalenin olmaması şartı, doğrudan iç işlerine karışma ve kuvvet kullanma yasağı ile ilintilidir. Nitekim ayrılma konuları uluslararası sistemde bir ülkenin iç işleri kapsamında

[89] Slomanson, "Legitimacy of the Kosovo, South Ossetia and Abkhazia Secessions: Violations in search of a rule", p. 15
[90] Antonello Tancredi " A Normative ' Due Process' In The Creation of States Through Secession", **Secession: International Law Perspectives,** Ed. Marcelo G. Kohen Cambridge, Cambridge University Press, 2006, p. 172
[91] A.e., p. 190-191

algılanmaktadır. İkinci şart olan yerel nüfusun çoğunluğunun rızası ilkesi ise ayrılmak isteyen azınlığın yanı sıra, bölgedeki yerel halkın da rızasının alınması durumudur. Bunun dışına gerçekleşen tek taraflı ayrılmaların, uluslararası hukuk tarafından kabul görmeyeceğini öngörmek yanlış olmayacaktır. Teritoryal sınırlara saygı ve bağlılık ilkesi olan utipossidetis ise, ayrılma hakkında yanlış algılanabilmektedir. Nitekim bu ilke bağımsızlık anında söz konusu iken, ayrılma hakkı sürecinde söz konusu değildir. Utipossidetis ilkesine, dekolonizasyon sürecinde başvurulmuş olup, bunun dışında kalan konularda toprak bütünlüğü ilkesi ön plandadır.

Uluslararası hukukun ayrılma konusunda net bir çerçeve oluşturmadığı, ayrılma hakkını destekleme ya da karşısında durma konusunda farklı koşulları göz önünde bulundurduğu, genel olarak ayrılma konusunu ülkelerin iç işleri dâhilinde görüp, istisnalar dışında müdahale etmediği belirtilmişti. Peki uluslararası hukuk hangi durumlarda ayrılma konusunda yetkili durumdadır? Bu durumlar şu şekildedir:

1) Bazı kesin şartlar altında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kararı ile bir bölgenin, bir devlet ile birleştirilmesi. Eritre örneği burada örnek verilebilir.
2) Bir devlet ile yasal olmayan yolla birleştirilen birimler.
3) İç hukukta ayrılma hakkını açıkça tanıyan ya da self determinasyon hakkına sahip insanların çoğunluğunu oluşturduğunu belirten devletler. Bu tanıma uluslararası bir konu oluşturmaktadır. [92]

Bu şartların dışındaki durumlarda, ayrılma hakkı ile ilintili tüm durumlar devletlerin iç işleri kapsamında değerlendirilmektedir. Allen Buchanan da ayrılma hakkı ile ilgili, genel olarak uluslararası sistemde kabul edilen fikirleri savunmuştur. İki istisnai durum haricinde, uluslararası yasal bir ayrılma hakkı bulunmamaktadır görüşünü savunmuştur:

1) Klasik dekolonizasyon (koloniler, kontrolü altında bulundukları ülkeden ayrılmak istediklerinde)
2) Haksız bir askeri işgal sonucunda topraklarını geri isteyen devlet[93]

[92] A.e., p. 19-20

Bazı düşünürlere göre üçüncü bir durum da bunlara eklenebilir: ırksal bir grubun yönetime katılma hakları elinden alındığında. [94]Buchanan'ın belirttiği bu istisnalar dışında, mevcut uluslararası sistemde herhangi bir ayrılma hakkından söz edilemez. Kısacası uluslararası hukukta baskın olan anlayışa göre ayrılma hakkından söz edilebilmesi için mevcut tüm yolların tükenmiş ve ayrılmadan başka bir çare kalmamış olması gerekmektedir. Buchanan'a göre, tek taraflı ayrılma hakkı ile ilgili iki teori bulunmaktadır: Tek iyileştirici hak[95] (Remedial Right Only) ve öncelikli hak (Primary Right) teorileri. Tek iyileştirici hak, sürekli ve büyük ölçekli haksızlıklara karşı son çare olarak tanımlanabilir. İki büyük ihlal durumunda (temel insan haklarının sürekli ve geniş ölçekli olarak ihlalleri ve yasal devletin topraklarının yasadışı olarak ele geçirilmesi) tek taraflı ayrılma hakkı oluşacağını savunur. Temel insan haklarının ihlalleri durumunda, ayrılmak isteyen grup için ayrılma, son çaredir.Öncelikli hak teorisi ise, uluslararası hukukun ayrılma karşısında tutumunun ne olacağı konusunda daha ılımlı bir yaklaşıma sahiptir. Öncelikli hak teorisi, ayrılma hakkının, sadece büyük çapta ve sürekli haksızlıklara karşı son çare olarak başvurulması durumunda tanınması gerektiği görüşünü reddeder. Öncelikli hak teorisi, kendi içerisinde ikiye ayrılır: milliyetçiler ve referandum yanlıları. Milliyetçi Teori'nin hâkim görüşü; milletler, uluslararası hukukta ayrılma hakkını da içeren self determinasyon hakkına sahip olmalı. Referandum yanlısı (diğer adıyla gönüllü ya da birliğe ait) teori ise uluslararası hukuk, kendi devletini kurmak isteyen insanların çoğunluğunun ikamet ettiği ülkenin bölgesinde, ayrılıkçı grubun milliyetine bakılmaksızın tek taraflı ayrılma hakkı tanımalıdır görüşünü savunur. Bu görüşte ayrılıkçı grubun herhangi bir millet ya da etnik grup olmasına gerek yoktur. Her iki teorinin ortak yanı ise, ayrılma hakkının elde edilebilmesi için herhangi bir haksızlık durumunun olması gerektiği görüşünü savunmamalarıdır. [96]

Düzeltici ayrılık –remedial secession- (Buchanan'ın deyimiyle Remedial Right Only) görüşünün ana fikri; ayrılma hakkının, ayrılmak isteyen gruba yapılan

---

[93] Buchanan, **Justice, Legitimacy and Self-Determination: Moral Foundations for International Law,** Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 333
[94] A.e., p.333
[95] Tek iyileştirici hak (Remedial Right Only), çalışmanın bu kısmında Buchanan'ın kavramlaştırdığı şekliyle kullanılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde ise, literatürde remedial secession olarak geçen "düzeltici ayrılık" ifadesi kullanılacaktır.
[96]A.e., s. 351-382

sistematik ve geniş çaplı haksızlıklar karşısında son çare olarak görülmesidir. Bu noktadan hareketle, toprakları içerisinde bulunan herkesin (azınlıklar da dâhil olmak üzere) temel haklarını garanti altına alan, herhangi bir ötekileştirmeye maruz bırakmayan ülkeler, herhangi bir ayrılma talebine dâhil olmamalı, uluslararası arenada ise toprak bütünlüğü savunulmalıdır. Aslında tanınmanın kurucu etkisi, düzeltici ayrılık doktrininden ileri gelmektedir. Nitekim düzeltici ayrılık doktrini, Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği ile İlgili Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi'nin toprak bütünlüğü ilkesinin değişik bir okunuşudur. Bu doktrine göre, toprakları içerisindeki tüm halkı; ırk, renk, inanç ayrımı yapmadan temsil eden bir yönetime sahip olmayan bir devlet, halkın self determinasyon hakkını kısıtlamak amacıyla toprak bütünlüğü ilkesine başvuramaz. Buna rağmen düzeltici ayrılık, mevcut uluslararası hukukun baskın görüşüne göre tek taraflı bir ayrılmadır.[97]

Öte yandan öncelikli hak teorisinin özellikle milliyetçilik kısmına çeşitli eleştiriler gelmiştir. Milletlerin kendi devletlerini kurma haklarını belirten bu görüşün, uluslararası arenada milliyetçi çatışmaları körükleyeceği ve uluslararası sistemin istikrarını tehlikeye atabileceği şeklinde çeşitli soru işaretleri dile getirilmiştir.

Buchanan, bu noktadan sonra ayrılma hakkının uluslararası hukukta hangi durumlar için yasal görüleceğini şu şekilde belirtmiştir. Uluslararası hukukta ayrılma, azınlıklara üç çeşit ciddi derecede haksızlık yapılması durumunda son çare olarak tanınmıştır:

1) Yasal bir devletin topraklarının haksız şekilde alınması,
2) Ayrılmak isteyen grubun üyelerine geniş çapta ve sürekli olarak insan hakları ihlalleri yapılması,
3) Devlet tarafından, ülke içi otonomi anlaşmalarının sürekli ve geniş çapta ihlalleri[98]

Tüm bu görüşlerden hareketle, ayrılma hakkının ilk dalgası olan dekolonizasyon döneminde yasal bir dayanağı olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Bu durumun

[97] Vidmar,"Explaining the Legal Effects of Recognition", p. 375-376
[98] Buchanan, **Justice, Legitimacy and Self-Determination: Moral Foundations for International Law,** p. 394

dışında kalan diğer ayrılma taleplerinin uluslararası hukukta geçerli bir durumunun olabilmesi için, ayrılma talep eden grubun, bulunduğu ülke içerisinde geniş çaplı ve sistematik ötekileştirmeye maruz kalması gerekmektedir. Bunun haricinde, toprakları haksız şekilde ellerinden alınan devletler de ayrılma hakkına sahip olabilir. Ülke sınırları içerisinde yer alan tüm gruplara eşit şekilde yaklaşan ve temel haklarından mahrum bırakmayan ülkelerin ise uluslararası sistemde toprak bütünlüğü savunulmaktadır. Bu ülkelerden herhangi bir ayrılma talebinde bulunan grupların talepleri, kuvvetle muhtemel uluslararası sistemde ve uluslararası hukukta desteklenmeyecek, dayanakları ise yasal olarak görülmeyecektir.

1.7.1 Birleşmiş Milletler'in Ayrılma Hakkı Konusundaki Tutumu

Birleşmiş Milletler, kuruluş amacı olan uluslararası sistemdeki güvenlik ve barışı sağlamak doğrultusunda, uluslararası sistemde öncelikle toprak bütünlüğünü savunmaktadır. Nitekim 26 Haziran 1945 tarihli Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'nın " Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi" başlıklı altıncı bölümünde de, aynı noktaya değinmiştir. Yine aynı anlaşmanın " Amaç ve İlkeler" başlıklı birinci bölümünün 2(7). Maddesinde de Birleşmiş Milletler, üye ülkeleri herhangi bir devletin iç işlerine karışmaktan alıkoymaktadır.

Birleşmiş Milletler Anlaşması dönemiyle birlikte hâkim olan görüşe göre, bağlı oldukları ülkenin rızası olmadan yeni bir devletin ortaya çıkması çok da mümkün görünmemektedir. Koloniler dışında self determinasyon hakkı, devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi ile sınırlandırılmıştır. Yine koloni durumları dışında, bağımsızlık hakkı bulunmamaktadır ve genel olarak uluslararası hukuk, tek taraflı ayrılma konusunda tarafsız bir tutum sergilemektedir. Kısacası uluslararası hukuk, tek taraflı ayrılma konusunda azınlıklara herhangi bir yetki vermemektedir.[99]

Birleşmiş Milletler güçlerinin ayrılma konusunda müdahil olduğu ilk modern örnek Katanga yönüyle Kongo Operasyonu'dur.[100]Katanga ayrılığı konusu, dekolonizasyon süreci ile oldukça ilişkili olsa da, Birleşmiş Milletler'in ayrılma hakkı konusundaki

[99] Vidmar,"Explaining the Legal Effects of Recognition", p. 363-375
[100] Georg Nolte " Secession and External Intervention", **Secession: International Law Perspectives,** Ed. Marcelo G. Kohen, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, p. 67

tutumuna dair az da olsa fikir vermesi açısından önemlidir. Nitekim Katanga'dan sonra da Birleşmiş Milletler, ayrılma hakkının karşısında duran tavrını sürdürmüştür. Örneğin 2001 yılında Yugoslavya'da azınlıklar ile yaşanan sorunların artması ve çatışmaya dönüşmesi, akabinde gelen ayrılıkçı taleplerin ardından Birleşmiş Milletler, bölgedeki Arnavut ayrılıkçıların desteklediği şiddetin bölgenin güvenlik ve istikrarı açısından tehdit oluşturduğunu belirtmiş, hemen ardından ise, Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığını desteklediğini bildirmiştir. [101]Dekolonizasyon süreci çerçevesinde gerçekleşen ayrılıkçı hareketlerin haricinde diğer tüm olaylarda [102] Birleşmiş Milletler, ayrılma hakkının karşısında duran tutumunu sürdürmüştür. 1945 Anlaşması'nın ilgili maddelerinden hareketle de, Birleşmiş Milletlerin, devletlerin toprak bütünlüğü ve egemenliğini ve uluslararası barış ve güvenliği, ayrılma hakkından önde tuttuğu sonucunu çıkarmak yanlış olmayacaktır.

Birleşmiş Milletler'in dışında, üçüncü bir ülkeden gelen askeri müdahale ise, eğer müdahale eden ülke, çatışmanın yaşandığı bölgenin ülkesi tarafından davet edildiyse yasal olarak görülmektedir. Fakat ayrılıkçıların daveti üzerine üçüncü bir devletin çatışmaya müdahil olması, yasal olarak görülmemektedir. Bir diğer deyişle, üçüncü tarafların ayrılıkçı olaylara dâhil olması, ana ülke tarafından davet edilmedikçe, ayrılıkçı hareketin tetiklenmesi ve toprak bütünlüğüne aykırı olarak algılanır ve yasadışı olarak kabul edilir. [103]

1.8. Patron Devlet İlişkileri Bağlamında De Facto Devletler

21. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte uluslararası sistem, jeopolitik açıdan farklı bir konumda bulunmaktadır. Günümüzde yaşanan jeopolitik ve jeostratejik meydan okumalar, geçmişte yaşananlardan çok daha zor baş edilebilir bir durumdadır. Nitekim bu meydan okumalar; politik anlaşmazlık, ulusal-uluslararası politik silahlı çatışmalar şeklini almaktadır. Uluslararası sistemde yaşanan bu değişim, merkezi

[101] S/RES/1345, **UNSC,** 21 March 2001, p. 1
[102] Gürcistan (Abhazya), Ermenistan/Azerbaycan (Dağlık Karabağ), Bosna Hersek konularında Birleşmiş Milletler, ülkelerin toprak bütünlüğünü savunmuştur. Bkz., UN Res. 1393, UN Res. 874, UN. Res. 1393
[103] Nolte," Secession and External Intervention", p. 78

hükümetlerin rızası alınmadan, , uluslararası toplumun temel ilkesi olan toprak bütünlüğü ilkesi ihlal edilerek gerçekleşen, tek taraflı ayrılma sonucu oluşan devletlerin sayısında bir artış yaratmasının yanı sıra, uluslararası tanıma sorununu da beraberinde getirmiştir. [104]

Farklı disiplinlerden farklı yazarlar, uluslararası sistemde tanınmayan birimlerin ne şekilde tanımlanacağı konusunda değişik fikirler öne sürmüşlerdir. De facto devletler, tanınmamış devletler, muhalif devletler, gölge devletler, hayali devletler; bu birimlerin tanımlamalarından birkaçıdır. [105] Scott Pegg'in ifadesiyle de facto devletler şu şekilde tanımlanmıştır:

> " De facto devlet; doğal kapasitesinin bir derecesi yoluyla iktidara geçen, popüler desteği alan, belirli teritoryal bölgedeki nüfusa toplum hizmeti sağlamak için yeterli kapasiteye sahip, belirli bir zaman diliminde etkili kontrolün sağlandığı, örgütlü bir politik liderliğin bulunduğu yerde bulunur. De facto devlet kendisini diğer devletlerle ilişkiler geliştirme kapasitesine sahip olarak görür, tam anayasal bağımsızlık ve egemen bir devlet olarak yaygın uluslararası tanınma ister, buna rağmen, herhangi bir geçici olmayan tanınma elde edemez ve uluslararası toplumun gözünde yasal olmayan birim olarak kalır." [106]

De facto devletler sorunu (tanınmamış, ayrılıkçı, muhalif olarak da adlandırılır), yaklaşık olarak 1990'lı yılların sonundan itibaren geniş bir araştırma konusu olmuştur.[107] De facto devletler, ayrılıkçı hareketleri ve hemen ardından bir tanınma sorunsalını da beraberinde getirdiğinden, uluslararası sistemde bir kaos ortamı yaratmaktadır. Pegg, genel olarak uluslararası toplumun, de facto devletlerin varlığına ilişkin tepkilerinin üç şekilde gerçekleştiğini belirtmiştir: ambargo ve yaptırımlar yoluyla karşı çıkmak, genel olarak göz ardı etmek ve anlaşmalar yapmamak ya da bu devletlerin varlıklarını kısıtlı bir şekilde kabul etmek.[108]Bunun

[104] Riegl ve Landovsky, **Strategic and Geopolitical Issues in the Contemporary World,** p. 1-2
[105] Martin Riegl ve Bohumil Dobos, **Unrecognized States and Secession in the 21th Century,** New York, Springer International Publishing, 2017, p. 13
[106] Pegg,"International Society and The De Facto States", p. 37
[107] Riegl and Dobos, **Unrecognized States and Secession in the 21th Century,** p. 2
[108] Pegg, "International Society and The De Facto States", p. 228

yanı sıra tanıma, diplomatlar tarafından devletlerin çıkarlarına uygun hale getirilmesi için bir oyun haline gelmiştir. [109]

Uluslararası tanıma, egemen devletin en önemli ve tartışmalı karakteristiklerinden birisidir. [110] Tanımanın işlevi ve devletin kurucu mu yoksa açıklayıcı mı ögesi mi olduğu konusunda tam olarak bir görüş birliği sağlanamamakla birlikte, bu konuda yazarlar, farklı görüşler belirtmiştir. Jackson ve Rosberg, tanınmanın öneminden bahsederken egemenliği de atlamamış; politik bir birimin, devlet olma kriterlerinin tamamı veya bir kısmını karşılamasına rağmen toprakların yasal nitelikleri ve bağımsızlıklarından yoksun olmaları durumunda, bir devlet olamayacağını belirtmiştir. Jackson ve Rosberg bu durumu Güney Afrika'daki bazı bölgeler üzerinden açıklamış, bu bölgelerin devlet olma kriterlerini karşılamalarına rağmen Güney Afrika Cumhuriyeti dışında herhangi bir ülke tarafından tanınmadıkları için uluslararası toplum üyelerinin haklarına sahip olmadığı, dolayısıyla devlet olarak ele alınamayacağını belirtmişlerdir. [111] Nina Caspersen de benzer şekilde tanınmayı ele alırken egemenliğe de vurgu yapmış, tanınmayan ülkelerin egemen ülkeler olup olmadıklarını, hatta devlet olup olmadıklarını sormuştur. Caspersen'in bu konudaki görüşü tanınmayan birimlerin egemen olmadığı, dolayısıyla devlet olmadığı yönündedir. Egemenliğin geleneksel görüşüne göre uluslararası tanınma ve dışsal egemenlik olmadan, herhangi bir egemenlikten, dolayısıyla da devletlikten söz edilmesi anlamsız olacaktır. [112]

Kolstø da yarı devlet (quasi – state) olarak adlandırdığı de facto devletleri üç özelliğe sahip birimler olarak tanımlamıştır: yönetimi, talepte bulunduğu toprakların yarısından fazlasını kontrol altında tutmalı, bağımsız bir devlet olarak uluslararası tanınma elde etmek için uğraşıp elde edememeli, son olarak tanınmayan devlette iki yıldan fazla süredir kalmalı. [113] Öte yandan Pegg, de facto devletleri; kukla devlet, barışçıl ayrılıkçı hareketler, uluslararası meşruluğa sahip diğer egemen olmayan

[109] Brown, "The Legal Effects of Recognition", p. 617
[110] Riegl and Landovsky, **Strategic and Geopolitical Issues in the Contemporary World**, p. 12
[111] Robert H. Jackson and Carl G. Rosberg, " Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Judical in Statehood", **World Politics,** Vol: 35, No: 1, 1982, p. 13
[112] Nina Caspersen, **Unrecognized States: The Struggle for Sovereignty in the Modern International System,** Cambridge, Polity Press, 2012, p. 13
[113] Pal Kolstø: "The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States", **Journal of Peace Research,**Vol: 43, Issue:6, 2006, p. 725-26

birimler, erken tanınan sömürgeden kurtulan birimlerden ayırmıştır. [114] Kolstø ve Pegg'in de facto devlet tanımlamalarına bakıldığında altı birimin de facto devlet olarak tanımlanabileceği ortadadır: Abhazya, Güney Osetya, Dağlık Karabağ, Transdinyester, Kuzey Kıbrıs ve Somaliland. Bu altı birimin ortak yanları ise 20. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen silahlı çatışmaların sonucunda oluşmuş olmaları, günümüze dek ayrıldıkları devletlerin hükümetleri ve de facto birimlerin yönetimleri arasında barışçıl bir çözüm sağlanamamış olması, silahlı çatışmalar sona ermiş dahi olsa, anlaşmazlıkların donmuş bir safhada da olsa devam etmeleridir. [115]

De facto devletler, uluslararası sistemdeki diğer birimlerden farklı yönlerde ayrılmaktadır. Nitekim de facto devletler, tam bağımsızlık isteklerini kanıtlamak, egemen devletlerin oluşturduğu uluslararası sistemin bir parçası olmak amacındadır. Dolayısıyla görünmezlik amacında değildirler ve bu nedenle özerk bölgeler, devlet içinde devlet ya da yarı bağımsız devletlerden ayrılmaktadırlar. Kısacası de facto devletlerin mevcut de facto statülerinden hoşnut olmadıkları ve içsel bağımsızlıklarının, ayrıldıkları de jure devlet tarafından kabul edilmediği söylenebilir. [116] De facto, diğer bir deyişle tanınmayan devletlerin büyük bir kısmı self determinasyon ve ayrılma haklarını kullanma amacında olsalar da, bu devletlerin neredeyse tamamı self determinasyon hakkının kabul edildiği dekolonizasyon ve Sovyetler Birliği'nin dağılması süreçlerine dâhil değildir. Bu devletler yakın tarihlerde oluşmuş olup, silahlı çatışmalar ve etnik milliyetçi hareketler sonucu gerçekleşmişler, dolayısıyla demokratik bir devletin sahip olması gereken çoğu unsurdan yoksun bir de facto devlet statüsüne sahip olmuşlardır.

De facto devletlerin varlıklarını sürdürmelerine katkı sağlayan beş faktör bulunmaktadır: sembolik ulus inşası, toplumun askerileştirilmesi, ana devletin zayıflığı, patron devletin desteği, uluslararası topluma katılımın eksikliği. [117]

---

[114] Pegg,"International Society and The De Facto States", p. 40
[115] Vincenc Kopeček, Tomáš Hoch ve Vladimír Baar, "De Facto States and Democracy: The Case of Abkhazia" , **Bulletin of Geography. Socio–economic Series,** No: 32, 2016, p. 87
[116] Nina Caspersen ve Gareth Stansfield, **Unrecognized States in the International System,** London, New York, Routledge, 2010, p. 3
[117] Kolstø, "The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States",p. 729

De facto devletlerin bu beş faktörünün birisini oluşturan patron devletin desteği, diğer bir deyişlebu devletlerin dışsal bir yardıma bağımlılıkları ise oldukça önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.. Nitekim düşünürlerin büyük bir kısmı da de facto devletlerin oluşumunun ve varlığını sürdürmesinin, dışsal bir aktörün referans alınmadan anlaşılmasının imkânsız olduğunu, de facto birimlerin çoğunun bir patron devletin desteğine bağlı olduklarını belirtmişlerdir. [118] De facto devletlerin, sadece birkaç ülke dışında uluslararası toplumun büyük bir kısmı tarafından tanınmaması, bir bakıma patron devletlerin etkisinden kaynaklanmaktadır. Nitekim de facto devletler çoğunlukla patron devletleri tarafından tanınmakta, uluslararası toplumda ise kabul görmemektedir. De facto devlet - patron devlet ilişkisinin aslında de facto devletlerin tanınması ve egemenlik ilişkisi ile bağlantılı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim kuruluşundan, devletliğin sürdürülmesine dek patron bir devletin yardımına ve tanınmasına bağımlı olan bir devletin egemen bir devlet olamayacağı oldukça açıktır. Bu noktadan hareketle, egemen olmayan bir devletin, uluslararası toplum tarafından devlet olarak kabul edilmeyeceği ve tanınmasının reddedileceği de öngörülebilir bir sonuçtur.

Patron devlet – de facto devlet ilişkisi, de facto devletlerin ayrıldıkları ülke tarafından, bu birimlerin hiçbir zaman egemen olamayacağı eleştirisine maruz kalmalarına yol açmaktadır. Nitekim Lynch de facto devletleri, dışsal bir devletin kukla devleti olarak tanımlamıştır. [119]Aslında de facto devletlerin, temel olarak iki amacı bulunmaktadır: De facto bağımsızlıklarını sürdürmek ve uluslararası tanınma kazanmak. Bu amaçlara ulaşmak için de iki yönlü bir stratejileri bulunmaktadır: varlıklarını sürdürmek için dışsal bir desteğe yaslanmak ve etkili ve demokratik birimler oluşturarak tanınmayı hak ettiklerini uluslararası topluma kanıtlamak. [120] Bu noktada ise de facto devletler bir problemle karşı karşıya bulunmaktalar. Zira de facto devletler genelde çatışmalar ve uzun süren anlaşmazlıklar sonrasında kurulduğu için, bu birimlerin sağlıklı bir devlet yapısı bulunmamaktadır. Devletliklerini kanıtlayacak ve kendilerine tanınmayı kazandıracak yetkinlikte demokratik ve etkili

[118] Nina Caspersen, "Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States", **The International Spectator: Italian Journal of International Affairs,** Vol:44, Issue: 4, 2009, p. 48
[119] Dov Lynch, **Engaging Europe's Separatist States: Unresolved Conflicts and De Facto States,** Washington, United States Institute of Peace Press, 2004, p. 4
[120] Caspersen, "Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States", p. 48

birimlerin kurulması da devletin kurulduğu şartlarda çok mümkün olamadığı için, de facto devletler dışsal bir desteğe ihtiyaç duymaktadır. Nitekim William Zartman da bu konuda " devletler, makinenin çalışmasını sağlamak için bazı acil teşviklere ihtiyaç duyarlar" ifadesinde bulunmuştur. [121] Dolayısıyla uluslararası tanınmaya sahip olmayan de facto devletler, haliyle uluslararası toplum tarafından yardım alamamakta, otomatik olarak kendisini tanıyan patron devletin yardımına ihtiyaç duymaktadır. Patron devletin yardımı, de facto devletlere her ne kadar belirli noktada yardım ve de facto bağımsızlığın sürdürülmesini sağlasa da, diğer yandan yine bu de facto devletin uluslararası alanda yalnız kalmasına ve tanınmadan yoksun olmasına yol açar. Kısacası de facto devletlerin tanınması ve patron devlet ilişkisi bu açıdan bir kısır döngü içermektedir. De facto devletlerin patron devlete bağımlılığı ne kadar artarsa, uluslararası tanınmadan da o kadar uzaklaşmaktadır.

Blakkrisrud ve Kolsto da patron bir devlete bağımlı olarak varlıklarını sürdüren de facto devletleri, "işsizlik yardımı alan[122]" olarak nitelendirmiştir. Nitekim Abhaz devletinin, vatandaşlarına temel ihtiyaçları için gerekli hizmetleri sağlayamadığı, Abhaz Dışişleri Bakanı'nın kendisinin de Abhaz devletini Rusya'nın korumasında olarak nitelendirdiğini, her ne kadar bu yardımlardan Abhaz tarafı memnun olsa da bu durumun Abhaz devletini işsizlik yardımı alan statüsüne düşürdüğünü belirtmişlerdir. [123] Abhazya'nın dışsal bağımlılığına ilişkin en somut örneklerden birisi de 2004 yılında Abhazya'da gerçekleşen başkanlık seçimlerinde görülmüştür. Rusya, favori adayının seçilmemesi üzerine, iki aday arasında bir güç paylaşımı uzlaşmasına varılana dek ekonomik bir ambargo uygulamıştır. [124] Rusya'nın Abhazya üzerine uyguladığı bu ambargo da, de facto devletlerin dışsal egemenlikten de ziyade, henüz içsel egemenliğinin de bulunmadığının bir örneği niteliğindedir.

De facto devletlerin gerek vatandaşlarına temel hizmetleri sağlaması bakımından, gerekse demokratik birimlerin kurulması açısından yetersiz olduğu görüşünden yola

[121] I. William Zartman, " Putting Things Back Together", **Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority,** Ed. I. William Zartmann, Boulder, London, Lyenne Rienner Publishers, 1995, p. 272

[122] Söz konusu yazarların çalışmasında de facto devletler, " on the dole" olarak nitelendirilmiş olup, bu çalışmada söz konusu ifade "işsizlik yardımı alan" şeklinde çevrilmiştir.

[123] Helge Blakkisrud ve Pal Kolstø, " Living with Non-Recognition: State and Nation-Building in South Caucasian Quasi-States" **Europe-Asia Studies**, Vol 60, Issue: 3, 2008, p. 494

[124] Caspersen, "Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States", p. 52

çıkan Fairbanks; "zayıfın da en zayıf devleti" olarak tanınmayan birimleri işaret etmiş, bu birimlere örnek olarak ise Bosna Cumhuriyeti, Transdnyester, Abhazya, Güney Osetya, Dağlık-Karabağ, Çeçenya'yı göstermiştir. Fairbanks bu birimlerin diplomatik ilişkilerden, Batı yardımından, insan hakları gözlemlerinden, telefon, bankacılık, ulaşım ve global marketin diğer birçok yönünden izole edilmiş olduğunu belirtmiştir. [125]

De facto devletlerin, patron devletleri tarafından sağlanan desteğe ve tanınmaya bir anlamda mecbur oldukları açıktır. Yeni kurulan birimlerinin varlığını sürdürebilmesi ve eksikliklerinin giderilmesi konusunda tek başlarına yeterli olamayacakları düşüncesiyle de facto devletler, büyük oranda patron devletlerinin desteğine bağlıdırlar. Fakat bu durum, patron devletlerin, bu birimler üzerindeki hâkimiyetini artırmasına zemin hazırlamaktadır. Abhazya ve Güney Osetya da, kısmi tanınmanın, patron devletlerin de facto devletler üzerindeki kontrolü nasıl artırdıklarına bir örnektir. Nitekim iki birimin de oldukça az sayıda tanınmaya sahip olması, Rusya'ya bölgedeki kaynaklar üzerinde bir tekele sahip olması yolunu açmaktadır. Yine Abhazya ve Güney Osetya örnekleri, az sayıda devlet tarafından tanınmanın, (bu devletlerden birisi büyük güç olsa bile) tam, de jure bağımsızlığın kesin suretle elde edilmesi anlamına gelmediğini de göstermektedir. Patron bir devlete bağımlı olmanın bir de tehlike içerdiği ortadadır: bu yeni kurulan birimler dışsal egemenliği benimser ve yönünü uluslararası topluma doğru dönerse, de facto bağımsızlıklarını da kaybedebilirler. [126] Bu yönleriyle patron bir devletin desteğine sahip olmak, de facto bir devlet için bir çelişki barındırmaktadır. Patron devlete bağımlılıklarının artmasıyla de facto bağımsızlıklarının zarar görmesi arasında doğru bir orantı bulunmaktadır.

Patron devletlerin de facto devletlere yardım ve destekleri ise, çoğu oranda askeri yardım şeklinde olmaktadır. Nitekim askeri yardım, de facto devletlerin devlet inşalarının birinci ve ikinci safhalarına ulaşmalarını sağlamaktadır. Birinci ve ikinci safha ile kastedilen ise topraklar üzerinde kontrolü sağlamak ve yasal şiddet

[125] Charles Fairbanks, " Weak States and Private Armies", **Beyond State Crisis? : Postcolonial Africa and Post-Soviet Eurasia in Comparative Perspective,** Ed. Mark R. Beissinger and Crawford Young, Washington, Woodrow Wilson Center Press, 2002, p. 141

[126] Caspersen, "Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States", p. 56

kullanımı üzerinde tekel oluşturmaktır. Ekonomik yardım ise; altyapının kurulması, hükümet kurumlarının kurulması ve temel kamu hizmetlerinin sağlanması hizmetlerini içeren üçüncü aşamadır. [127] Patron devletler ise ağırlıklı olarak askeri yardıma önem vermektedir. Nitekim yeni kurulmuş bir de facto devlet için en önemli nokta toprakları üzerinde kontrolü sağlamaktır. Güney Osetya ve Abhazya örneğinde de Rusya'nın iki bölgeye de en çok askeri alanda yardımda bulunduğu görülmektedir. Zira Gürcistan ile 2008 yılında gerçekleşen savaşta Abhazya ve Güney Osetya'nın Rusya'dan aldığı askeri desteğin rolü azımsanacak gibi değildir. Gerek savaş öncesi gerekse sonrasında Rusya her iki bölgeye de önemli ölçüde yardımda bulunmuştur. Bu durum da patron devletin sağladığı yardımların, de facto devletler için önemini göstermektedir. Böylesine bir yardımdan yoksun de facto bir devletin varlığı ne yazık ki mümkün görünmemektedir. Aslında de facto bir devletin patron devletine olan bağımlılığı, uluslararası alanda izole edilmesinin bir açıdan sonucudur. Nitekim uluslararası sistemden izole edilmiş ve yeni kurulmuş bir de facto devletin varlığını sürdürebilmesi, patron devlet ile mümkün olmakta olup, bir devlet ne kadar izole edilirse, patron devletine olan bağımlılığı da o oranda artmaktadır.

1.9 Literatür Taraması

Uluslararası hukukta tanıma konusu, sınırları tam olarak belirlenemeyen, uluslararası hukukun en karmaşık ve geniş konusundan birisini oluşturmaktadır.Tanımaya dair bu tanımın yapılmasındaki ana sebeplerden birisi; tanımanın niteliği ve şartlarının tam ve kesin kriterlerle ortaya konamamasıdır. Bu konuda farklı yazarlar farklı fikirler belirtmekte olup, görüş birliğine varılan kesin ve net bir fikir bulunmamaktadır. Kelsen, tanıma konusunun karmaşıklığı konusunda aynı görüşte olup, devletlerin ve hükümetlerin tanınması probleminin gerek teoride, gerekse pratikte tatmin edici bir çözüme ulaştırılamadığını belirtmiştir. [128] Dolayısıylatanıma teorileri ve türleri ele alındıktan sonra çalışmada yer alan ana sorulardan birisi; uluslararası hukukta bir devletin tanınmasının kurucu mu yoksa açıklayıcı mı olduğu ile ilgili olmaktadır. Bu

[127] Caspersen, **Unrecognized States: The Struggle for Sovereignty in the Modern International System,** p. 55
[128] Kelsen, " Recognition in International Law: Theoretical Observations", p. 605

noktada Pazarcı, uluslararası hukukta yaygın olarak kabul edilen görüşe göre bir devletin tanınmasının kurucu değil, yalnızca açıklayıcı olduğunu belirtmiştir. Pazarcı'ya göre tanıma, yeni kurulan bir devletin devletliğinin, onu tanıyan devletler tarafından duyurulması işlemidir.[129] Öte yandan Brown ise tanımayı "devletler arası ilişkilerin kapsamı ve doğasının saptanması" olarak tanımlamaktadır.[130]

Tanımayı devletler için olmazsa olmaz olarak kabul eden bir diğer düşünür ise Lassa Oppenheim'agöre devletlerin uluslararası bir kişilik kazanması ve uluslararası sisteme katılması yolunda önemli bir adım olarak görülen tanıma hâlihazırda uluslararası sisteme üye olmayan fakat üye olmak isteyen devletler için zorunludur. Oppenheim, bir ülkenin yalnızca tanıma ile uluslararası bir kişilik kazanacağı görüşünü savunmaktadır [131] Bu görüşünden, Oppenheim'in de tanımayı kurucu değil, açıklayıcı olarak kabul ettiği görülmektedir. Oppenheim'in görüşlerine paralel olarak Crawford; tanımanın devletlerin uygar toplumlar ailesine katılmaları yolunda bir aracı görevi gördüğünü belirtmiş, devletlerin bu sayede uluslararası hukukun hak ve görevleri ile bağlanacağını, aksi durumda bulunan devletlerin ise *statü nascendi* durumunda bulunup, uluslararası bir kişilikten yoksun kalacağını belirtmiştir. [132] Bu doğrultuda gerek Oppenheim gerekse Crawford'un tanımayı, devletlerin uluslararası bir kişilik kazanmaları yolunda olmazsa olmaz olarak gördükleri çıkarımında bulunmak yanlış olmayacaktır. Tanımanın kurucu niteliğini savunan yazarları belirtirken Lauterpacht'a da ayrıca yer verilmelidir. Her ne kadar Lauterpacht bu iki kuram dışında bir yorum getirmeyi amaçlasa da, tanıma konusundaki görüşlerinin genel olarak açıklayıcı kurama yakın olduğu söylenebilir. Nitekim Lauterpacht'a göre devlet olma kriterlerini yerine getiren siyasi oluşumların tanınması, diğer devletlerin bir görevidir. [133]

Malcolm Shaw, son yüzyıldan itibaren tanımanın açıklayıcı yönünün, kurucu yönünden daha ağır bastığını belirtmiştir. [134]Mevcut uluslararası sistemde ağırlıklı olarak kabul edilen teorinin açıklayıcı teori olduğunu belirten en iyi örneklerden

[129]Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, s. 343
[130] Brown, " The Legal Effects of Recognition", p. 617
[131]Oppenheim, **International Law: A Treatise,** p. 108-109
[132] Crawford, " The Criteria for Statehood in International Law", p. 98-99
[133]Malcolm N. Shaw, **International Law, s**. 449-450
[134] A.e., s. 447

birisi öncelikle 1933 Montevideo Sözleşmesi, ardından ise Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün 1936 yılında kabul ettiği yeni devlet ve hükümetlerin tanınmasına ilişkin kararıdır. 1933 Montevideo Sözleşmesi'nde açıkça belirtildiği şekilde; "Devletin siyasal varlığı, diğer devletler tarafından tanınmasından bağımsızdır." [135] Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün ilgili kararında ise açıkça tanımanın açıklayıcı bir niteliğe sahip olduğu, yeni bir devletin varlığının, onu tanımayı reddeden diğer devletlerden bağımsız olduğu belirtilmiştir. [136]

Tanımanın açıklayıcı olduğunu savunan görüşler belirtilirken dikkat çekilmesi geren bir diğer önemli belge, Badinter Komisyonu'nun 1991 yılında aldığı karardır. İlgili kararda komisyon, açıkça tanımanın yeni bir ülkenin kurulması için ön koşul olmadığını ve tamamen açıklayıcı bir niteliği olduğu belirtilmiştir. [137]

Tanımanın kurucu ve açıklayıcı niteliğine dair kesin bir genelleme yapmak mümkün olmamakla birlikte, konuya yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Mevcut uluslararası hukukta kabul edilen ağırlıklı görüşün ise tanımanın açıklayıcı bir niteliğe sahip olduğu, dolayısıyla devlet olma kriterlerini taşıyan birimlerin devletliklerinin, tanınmalarından bağımsız olduğu görüşü olduğunu söylemek mümkündür.

Tanımanın teorilerinin ardından, tanınmamış devletlerin -diğer bir ifade ile de facto devletlerin- uluslararası sistemde devlet olarak kabul edilip edilmedikleri önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarlar bu sorunsala değinirken çoğunlukla egemenliğe de vurgu yapmaktadırlar. Jackson ve Rosberg, devletlik kriterlerinin tamamı ya da bir kısmını karşılayan politik birimlerin, bağımsızlıktan yoksun olmaları durumunda bir devlet olamayacaklarını belirtmektedir. İki yazar da, bazı devletlerin devletlik kriterlerini sağlamalarına rağmen herhangi bir ülke tarafından tanınmadıkları takdirde uluslararası toplumun bir üyesi sayılamayacakları, dolayısıyla egemen olamayacakları görüşünü savunmuş, sonuç olarak bu devletlerin

[135]"Montevideo Convention on Rights and Duties of States", 15 Mayıs 2018
[136] "Institut De Droit International: Resolutions Concerning the Recognition of New States and New Governments", p. 185
[137]Matthew C. R. Craven, " The European Community Arbitration Commission on Yugoslavia",

devlet olarak kabul edilemeyeceklerini belirtmişlerdir. [138] Öte yandan Caspersen ise aynı konuyu değinerek tanınmayan devletlerin egemen olup olmadıklarını hatta ülke olup olmadıklarını sorgulamış, sonuç olarak tanınmayan birimlerin egemen olmadığı, bu nedenle devlet olmadığını savunmuştur. [139]

De facto devletlerin tanınmamalarına ve dolayısıyla uluslararası toplumun bir üyesi olmamalarına rağmen varlıklarını nasıl sürdürdükleri konusu da de facto devlet-patron devlet ilişkisi bağlamında ele alınmakta olup, Abhazya ve Güney Osetya bu konuda iyi bir örnek sayılabilmektedir. De facto devletler-patron devletler ilişkisi bağlamında Caspersen'in savunduğu temel fikre göre, de facto devletlerin gerek oluşumunda gerekse varlıklarını sürdürme aşamasında patron bir devletin desteğinin bulunmaması mümkün değildir. [140]Caspersen ayrıca de facto devlet-patron devlet ilişkisinin içerdiği tehlikeyi (ya da bir diğer adıyla çelişki) de ortaya koymuştur: de facto devletler patron devletlerin desteğinden çıkıp yönünü uluslararası sisteme çevirdiği zaman, hâlihazırdaki de facto devletbağımsızlığını da kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. [141] Lynch ise de facto devletlerin patron bir devletle ilişkisi konusunda bu devletleri, dışsal bir gücün kukla devleti olarak tanımlamaktadır. [142] Çoğu yazar tanınmayan devletlerin varlıklarını sürdürmelerinin yolunun dışsal bir devletin yardımına olan bağımlılıkları ile mümkün olduğu fikrini savunmuş, hatta Blakkisrud ve Kolsto de facto devletleri "işsizlik yardımından faydalanan" şeklinde tanımlamışlardır. İki isim de bu duruma örnek olarak Abhazya ve Güney Osetya'yı göstermiş, Rusya'nın bu bölgeler üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğuna dikkat çekmişlerdir. [143]

Mevcut uluslararası sistemde tartışılan tüm bu konuların ve değinilen farklı görüşlerin ardından; hem uluslararası hukukta tanıma konusunun, hem de Abhazya

---

[138] Jackson and Rosberg, " Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Judical in Statehood", p. 13
[139] Caspersen, **Unrecognized States: The Struggle for Sovereignty in the Modern International System,** p. 13
[140] Caspersen, "Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States", p. 48
[141] A.e., p. 56.
[142] Dov Lynch, **Engaging Europe's Separatist States: Unresolved Conflicts and De Facto States,** p.4
[143] Helge Blakkisrud ve Pal Kolstø, " Living with Non-Recognition: State and Nation-Building in South Caucasian Quasi-States", p. 494

ve Güney Osetya bölgelerinin gerek kitap, gerek makale ve raporlar, gerekse tezler açısından zengin bir kaynak barındırmakta olduğunu söylemek mümkündür. Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinin Türkiye dışında çalışılan tezlerde ele alınırken daha çok çatışma sorununa odaklanmış olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu çalışmaların önemli bir kısmını Gürcistan ile Abhazya-Güney Osetya ilişkileri ve Rusya'nın rolü konuları oluşturmaktadır.[144] Bu çalışmaların yanı sıra, ayrılma hakkı ve tanınma konuları üzerinden şekillenen çalışmalar da mevcuttur.[145]

Abhazya ve Güney Osetya sorunu Türkiye'deki bazı tezlerde sadece çatışma çerçevesinde, bölgelerin tarihi arka planları öne çıkarılarak ele alınırken, bazı tezlerde ise bu çalışmanın da ele aldığı şekilde, yani ayrılma ve self determinasyon hakları çerçevesinde ele alınmıştır. İlgili çalışmaların tamamı tanınma üzerinden gitmemekte olup, bunlardan bazıları sadece Gürcistan ile yaşanan çatışmalara, 2008 savaşına ve sorunun bölgesel etkilerine odaklanmıştır.[146] Örneğin Abhazya ve Güney Osetya'nın ele alındığı çalışmalarda iki bölge de ağırlıklı olarak Abhazya ve Güney Osetya problemlerinin tarihsel arka planları, mevcut durumları, sorunun içsel ve dışsal dinamikleri bağlamında incelenmiştir.[147]

Öte yandan yine Türkiye'de çalışılan tezlerin bir kısmı Abhazya ve Güney Osetya bölgelerini, Avrupa Birliği bağlamında incelemişlerdir.[148] Genel olarak Türkiye'de

---

[144] Sözü edilen çalışmalardan bazıları için bkz. Anna A. Cherkasova, " War Invitation by Weaker Powers: Georgia-Russia War 2008", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Austin, University of Texas, 2010; Esmira Guseinova, " The Russia's Interest Behind The Involvement In Georgia-South Ossetian Conflict", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Budapest, Central European University, 2012;

[145]Bkz. Nikoloz Samkharadze, " Russia's Recognition of Independence of Abkhazia and South Ossetia-Causes of Deviation from Russian Traditional Recognition Policy",Yayımlanmamış Doktora Tezi, Tbilisi, Tbilisi State University, 2016; Alexandr Bolgari, " Comparative Analysis of the Secessions of Kosovo and South Ossetia and Their Subsequent Independence Recognition" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kent, Kent State University, 2011

[146]Bkz. Senem Öztürk, " Rusya Federasyonu Açısından 2008 Güney Osetya Savaşı" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Harp Akademileri Komutanlığı, 2010; Eyüp Aygün, " 2008 Russian-Georgian War In The Context of the South Ossetian Conflict and Its Implications for South Caucasia" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Fatih Üniversitesi,2013; Farida Babaeva, " Güney Osetya ve Abhazya Sorunları Çerçevesinde Tiflis-Moskova İlişkileri", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, Akdeniz Üniversitesi, 2017

[147] Bkz. Esra Doğan, " The Conflict Prolonging Factors: The Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian Cases" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2009

[148] Bkz. Zaur Şiriyev, " Avrupa Birliği'nin Bölgesel Çatışmalara Yönelik Politikaları Çerçevesinde Yukarı Karabağ ve Güney Osetya Sorunları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara

çalışılan tezler incelendiğinde ise, Abhazya ve Güney Osetya bölgelerini tanınma çerçevesinde ele alan az sayıda çalışma bulunmaktadır. [149]

Bu çalışmada Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinin Gürcistan'dan ayrılarak yeni bir devlet oluşturmalarında dayanak noktası olarak kullandıkları argümanların uluslararası hukuk açısından yasal olup olmadığı sorgulanmıştır. Çalışma, Abhazya ve Güney Osetya probleminden yola çıkarak uluslararası sistemdeki tanınma sorunsalına değinmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca de facto devletleri patron ilişkileri bağlamında ele alması ve bu noktadan uluslararası sistemdeki tanınma sorunsalına ulaşması, çalışmaya özgünlük katmaktadır. Sonuç olarak çalışma, mevcut Türkçe literatürde henüz yer almaya başlamış tanınma konusunu, Abhazya ve Güney Osetya üzerinden ele alması ve bu sırada patron devlet olan Rusya'nın rolünü sorgulaması açısından önemli bir çalışma olup, çalışmanın bu sayede mevcut literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Üniversitesi, 2008; Aydan Bakıshova, " Gürcistan-Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Güney Osetya Sorunu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, Kocaeli Üniversitesi, 2018

[149] Bkz. Muharrem Taş, " Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Kendi Kaderini Tayin Kavramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Abhazya Sorununa Muhtemel Etkileri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Kara Harp Okulu Komutanlığı, 2002; Anzhela Pataraya, " Tanınma Sorunu Yaşayan Ülkelerin Diplomasisinin Analizi: Abhazya Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2017

İKİNCİ BÖLÜM

ABHAZYA VE GÜNEY OSETYA'NIN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ: TARİHİ, 2008 SAVAŞINA DEK BÖLGENİN DURUMU

2.1. Güney Osetya'nın Tarihi Geçmişi

Güney Osetya, Kafkas Dağları'nın güneyinde yer alan Kuzey Osetya'dan ayrı bir bölgedir. Gürcistan sınırları içerisinde konumlanmış ve başkent Tiflis'ten yaklaşık 40 km uzaklıkta bulunan bölge, yaklaşık 3900 kilometrekarelik bir alana sahiptir. Bölgedeki 70.000 – 90.000 arasındaki nüfusun yaklaşık %70-85'ini Osetler oluştururken, %10-20 arasını ise Gürcüler oluşturmaktadır.[150]

Osetler, 5. Yüzyılda Orta Asya'dan gelen Türk Kabilelerin (Hunlar) istilaları ve daha sonraki Moğol istilaları sonucu Kafkas Dağları'na kaçan etnik gruplardır. Bu grup Rus Devrimi'nden sonra Oset Özerk Cumhuriyeti'ni kurmuş, bu cumhuriyeti daha sonra Dağ Cumhuriyeti'yle birleştirmişlerdir. Gürcistan'ın Sovyetleştirilmesi ile birlikte Güney Osetya 1922'de Gürcistan SSC içinde özerk birbölge olarak yer almaya başlamıştır. Oset nüfusun büyük çoğunluğu Ortodoks Hristiyan, küçük bir azınlığı ise Sünni Müslümandır. [151] Etnik kökenlerine bakıldığında ise Osetlerin, -tıpkı Ermenistan ve Abhazya halkı gibi- Gürcistan'dan ayrı oldukları görülmektedir. [152]

Osetya bölgesi Kuzey ve Güney Osetya olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Kuzey Osetya, şu anda Rusya Federasyonunda özerk bir cumhuriyettir. Daha öncesinde SSCB döneminde ise yine aynı statüye sahipti.[153] Çalışmanın konusunu oluşturan Güney Osetya ise 1801 yılından itibaren Rusya İmparatorluğu'nun parçasıydı.

---

[150]Wojciech Bartuzi, Katarzyna Petcynzka-Natecz ve Krzysztof Strachota, " Abkhazia, South Ossetia, Nagorno Karabakh: Unfrozen conflicts between Russia and the West", **CentreforEasternStudies (CES),**Warsaw 2008, p. 6

[151] Vicken Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** çev: Erol Kaplan, İstanbul, Belge Yayınları, 2017, s. 199

[152] Svante E. Cornell, "Autonomy and Conflict: Ethnoterritoriality and Separatism in the South Caucasus – Cases in Georgia", **Department of Peace and Conflict Research**, Report No. 61, (2001): p.187.

[153] Noelle Higgins ve Kieran O'Reilly, " The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self- Determination in the South Ossetian Conflict", **International Criminal LawReview**, Vol:9 Issue:3, 2009, p. 568.

İmparatorluğun yıkılmasının ardından birinci Gürcistan Cumhuriyeti (1918-1921) döneminde, Güney Osetya bölgesinde çok sayıda ayaklanmalar yaşanmıştı. 1921 yılında Gürcistan hükümeti devrildi ve aynı yıl Gürcistan, Sovyetler Birliğine bağlı cumhuriyetlerden birisi oldu.[154] Güney Osetya ise bu dönemde Gürcistan SSC'ye bağlı otonom bir bölge olarak varlığını sürdürmekteydi.[155] SSCB'nin 1991 yılında parçalanmasını takiben Gürcistan da bağımsızlığını ilan etti ve böylece Gürcistansınırları içerisinde otonom bir bölge olan Güney Osetya bu statüsünükaybetti.[156] Sovyetler Birliğinin dağılmasını takiben, bölgede gerilim tekrar arttı. Gerilimin nedeni ise Osetya'nın otonom bir bölge olmaktan hiçbir zaman memnun olmaması ve Sovyetlerin dağılmasıyla bu statüsünü kaybetmişken, Kuzey Osetya gibi statülerini özerk bir cumhuriyet haline getirmek istemeleridir.[157] Daha öncesinde Güney Osetya 1990 yılına gelindiğinde Tiflis yönetimiyle bağlarını gevşetme talebinde bulunmuştur. Ertesi yıl SSCB'nin parçalanması bu talepleri kuvvetlendirmiş, iki taraf arasında yaşanan çatışmalar Rusya'nın arabuluculuğu ile 1992 yılının Haziran ayında imzalanan ateşkes anlaşmasınadek sürmüştür.[158]

2.1.1. 1992 Güney Osetya- Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Bölgenin Durumu

Güney Osetya, bölgenin 19. yüzyılda Rusya'nın kontrolü altına girmesi ve aynı dönemde Gürcistan'ın yönetimine verilmesi açısından bu tarihten itibaren Gürcistan ile ortak bir geçmişe sahiptir. Aslında Güney Osetya bölgesinin, Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecini takiben ortaya çıktığını belirtmek yanlış olmayacaktır. Öyle ki Transkafkasya'nınSovyetleştirilmesinin ardından iki taraf arasındaki ilişkiler yumuşamış ve 1989'a kadar barışçıl kalmıştır.[159]

Bölgedeki problemler Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla başlamıştır. Güney Osetya sorununun genel olarak; şu an Rusya Federasyonu altında özerk bir cumhuriyet olan

[154] A..e, p. 569.
[155] Özhan Hancılar, " Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale", **Çankaya University Journal of Law**, 7/2, Ankara, Şubat 2011, s. 113.
[156] Higgins ve O'Reilly, "The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self-Determination in the South Ossetian Conflict", p. 568.
[157] A.e, s. 569
[158] Hancılar, "Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale", s. 113.
[159] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 199

Kuzey Osetya ile birleşme amacından kaynaklandığını da belirtmek gerekir. Nitekim 1917devriminin ardından Gürcistan'da yönetimi elinde bulunduran Menşevik Gürcü Yönetimi zamanında Sovyet iktidarı Osetya'yı ikiye ayırarak bir bölümünü Güney Osetya Özerk Bölgesi olarak 20 Nisan 1922'de Gürcistan'a; diğer bölümünü Kuzey Osetya Bölgesi olarak 7 Temmuz 1925'te Rusya Federasyonu'na bağladı. Daha sonra ise Kuzey Osetya Özerk Bölgesi, 5 Aralık 1936 yılında Özerk Cumhuriyet'e statüsüne yükseltildi.[160]

Oset'lerin bakış açısından bakıldığında Tiflis'ten ayrılma ve Kuzey Osetya ile birleşme isteği, Gürcistan'ın ulusal bağımsızlık talebi kadar meşruydu. [161]Osetler aynı zamanda bağımsız Gürcistan'ın, Güney Osetya'nın SSCB içindeki özerk bölge statüsünü yok etmesinden de rahatsızdı.

İlk devlet başkanı Gamsakhurdia'nın sert söylemleri ve Osetler'in ayrılıkçı taleplerine karşı sert önlemler alması, bölgede uygulanan Gürcüleştirme politikası bölgedeki tansiyonu daha da artırdı. Kasım 1988'de Güney Osetya bölgesinde Gürcü dilinin güçlendirilmesine ilişkin olarak çıkarılan yasa, takip eden yıl içerisinde rahatsızlıklara yol açtı.[162]Takip eden 1989 yılının Kasım ayında ise Güney Osetyalı yetkililerin yer aldığı bir koalisyon, Gürcistan Yüksek Sovyetine Güney Osetya'nın bölge statüsünün özerk statüye çevrilmesi konusunda bir dilekçe verdi. Fakat Gürcistan yönetimi, Rusya Federasyonu'ndaki Kuzey Osetya ile birleşme yolunda atılacak ilk adım olarak gördükleri bu talebi reddetti. Bu gelişmeyi takiben Şinvali'de iki taraf arasında çatışmalar yaşandı, iki haftalık bir sürenin ardından yaklaşık 10 kişi bu çatışmalar sonucu hayatını kaybetti.[163] Gamsakhurdia bu doğrultuda 1921 yılı sonrasında Gürcistan ve SSCB arasında imzalanan tüm anlaşmaları, 1922 Birlik Antlaşması ve Transkafkasya Federasyon anlaşması da dâhil olmak üzere yok sayarak Osetlerin yasal statüsünü de değiştirmiş oldu. Nitekim bu anlaşmalar

[160] Uğur Ertaş, " Güney Osetya Raporu", **TUİÇ AKADEMİ,** 25 Kasım 2009, (Çevrimiçi) http://www.tuicakademi.org/guney-osetya-raporu/,(Erişim:18.07.2017)
[161] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu** s. 200
[162] Svante E. Cornell, "Autonomy as a Source of Conflict: Caucasian Conflicts in Theoretical Perspective", **World Politics**, Vol: 54, No: 2, 2002, p. 266
[163] John M. Cotter, "Cultural Security Dilemmas and Ethnic Conflict in Georgia", **The Journal of Conflict Studies**, Vol: 19, No: 1, 1999, p. 118

Gürcistan'daki özerk yapıların yasal temeliydi.[164] Gürcistan'ın bu kararına karşılık olarak Güney Osetya 20 Eylül 1990 tarihinde kendisini bu tarihten itibaren Güney Osetya Özerk Bölgesi olarak değil, Demokratik Güney Osetya Sovyet Cumhuriyeti olarak tanımladığını ilan etti.[165] Gürcistan ise bu gelişmeye, 11 Aralık 1990'da bölgenin özerk statüsünü ortadan kaldıran bir yasa çıkararak cevap verdi.

Tüm bu gelişmelerin ardından Ocak 1991'de Gürcü polisleri ve muhafız birlikleri Güney Osetya'nın başkenti Şinvali'ye girdiler. Çatışmalar gittikçe şiddetlendi.[166]Güney Osetyalılar kendi askeri birliklerini örgütlediler ve 1991 yılı boyunca savaşı sürdürdüler. Tiflis yönetimi, Rus yetkililerini Oset militanlara silah sağlamakla suçladı. Bölgede yaşanaan tüm bu çatışmalar, Oset sivillerin bölgeyi terk etmesine neden oldu ve 100.000'den fazla Oset, Kuzey Osetya'ya göç etti. Aynı şekilde 10.000'den fazla etnik Gürcü de Şinvali ve çevresindeki köylerden göç etti.[167]

1991 yılı yaz aylarında iki taraf arasındaki düşmanlıklar bir nebze azalsa da, aynı yılın Eylül ayında, Osetya'dan kuvvetli bir karşı koyma ile karşılaşılması üzerine Gamsakhurdia'nın orduya emir vermesiyle gerilim tekrar artmıştır. [168]

Çatışmalarla geçen sürenin ardından 6 Ocak 1992'de Gamsakhurdia, yönetimi kaybetti. Gamsakhurdia'nın ardından yönetime Şevardnadze geldi. Şervardnadze döneminin, Gürcistan için Batıya daha yakın olma süreci olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Gürcistan, Mart ayında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na üye olarak kabul edildi.[169]Gürcistan'da yaşanan bu yönetim değişikliği, çatışmaların bir nebze de azalabileceği umudu doğurdu. Çünkü Şevarnadze'nin, Gamsakhurdia'ya nazaran daha ılımlı olduğu görülmekteydi. NitekimMayıs ayında bizzat Şevarnadze bölgeye giderek doğrudan görüşmelerde bulundu. Yine bunun

---

[164] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s.202.
[165] Fatih Özbay, " Tarihsel Süreç İçerisinde Güney Osetya Sorunu", **BİLGESAM,** 25 Haziran 2008, (Çevrimiçi), http://www.bilgesam.org/incele/999/-tarihsel-surec-icerisinde-guney-osetya-sorunu/#.WW1BWYjyjIU, (Erişim:18.09.2017)
[166] A.e.
[167] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 203.
[168] Christopher Zurcher, **The Post Soviet Wars: Rebellion, EthnicConflictandNationhood in theCaucasus**, New York: New York University Press, 2007, p. 125
[169] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 209

öncesinde Mart 1992'de bir Gürcü heyeti, Kuzey Osetya'ya gitti ve Güney Osetya ile ateşkes yapılması konusunda uzlaşmaya vardı.

Şevarnadze'nin bu girişimleri ne yazık ki bölgedeki ortamı yatıştıramadı. Nitekim 19 Ocak 1992'de Güney Osetya'daki bağımsızlık üzerine bir referandum gerçekleştirildi ve referandumda halkın büyük çoğunluğunun bağımsızlığı desteklediğini belirten bir sonuç çıktı. Bunun üzerine Şinvali çevresinde yeniden çatışmalar başladı.[170]Çatışmaların şiddetlenmesi üzerine 18 Haziran 1992'de Rusya'ya ait askeri birlikler, savaş helikopteri ve tanklarla eşliğindeŞinvali civarında Gürcü birliklerine karşı savaşa dâhil oldular. Şevarnadze ise Rusya'nın bu eylemini, Güney Osetya'yı işgal etme amacıyla gerçekleştirilen emperyalist bir girişim olarak nitelendirdi. [171] Aslında tüm bu gerilimin artmasında Güney Osetya ve Gürcistan taraflarının tutumunun yanı sıra, Rusya'nın sert söylemleri de etkili olmuştur.

Bölgede yaşanan tüm bu gerginliklerin ardından, 24 Haziran 1992'de Dagomis şehrinde bir araya gelen Rusya, Gürcistan, Kuzey Osetya ve Güney Osetya temsilcileri bölgede gerginliğin azaltılması amacıyla bir prensip anlaşması imzalamışlardır. Yapılan görüşmelerin ardından 4 Temmuz 1992'de Rusya Devlet Başkanı Yeltsin, Gürcistan Devlet Başkanı Şevarnadze, Kuzey Osetya Cumhuriyeti Devlet Başkanı Galazov arasında anlaşma oluşturulmasının yanı sıra Gürcistan – Güney Osetya sınırında ve Şinvali çevresinde güvenlik koridoru oluşturulmasına karar verildi.[172]Dört tarafın da katılımıyla ortak bir barış gücü oluşturuldu. Ateşkesin denetlenmesi amacıyla yine aynı taraflardan oluşan Ortak Kontrol Komisyonu kuruldu. Ortak Kontrol Komisyonu'nun görevleri, genel olarak üç ana başlık halindedir: askeri ve güvenlik meseleleri, çatışma bölgesinin ekonomik açıdan iyileştirilmesi, mülteciler ve yerinden edilen insanların geri dönüşü için uygun koşulların oluşturulması.[173]Anlaşmanın içerdiği maddelere bakıldığında ise; Gürcü askerlerin geri çekilmesi ve Şinvali Kuşatmasına son verilmesi maddeleri de bulunmaktaydı. Kuzey ve Güney Osetya liderleri de görüşmelere katılmalarına

[170] "Güney Osetya Sorunu", **Akademik Perspektif,** 9 Temmuz 2014, (Çevrimiçi), http://akademikperspektif.com/2014/07/09/guney-osetya-sorunu/,(Erişim:18.07.2017)
[171] Fatih Özbay, "Tarihsel Süreç İçerisinde Güney Osetya Sorunu"
[172] A.e.
[173] International Crisis Group (ICG), " Georgia: Avoiding War in South Ossetia", **Europe Report,** No: 159, 2004, p.4

rağmen, anlaşmayı imzalamadılar. Güney Osetya, bölgenin Rusya'ya bağlanmasında ısrar ediyordu ve ayrıca Moskova ile Tiflis arasındaki anlaşmayı Rus tarafının ihaneti olarak nitelendirdi.[174]

Çatışmaların başladığı 1990 yılından, iyiden iyiye şiddetlendiği 1992 yılına kadar iki taraf da zarar görmüştür. Bu süre içerisinde 1000 civarında ölü olduğu tahmin edilmekle birlikte, Gürcü yetkililere göre 40.000 Gürcü ülkenin çeşitli yerlerine göç etmek zorunda kalmıştır. Oset yetkililer ise, Gürcistan'dan Kuzey Osetya'ya yaklaşık 100.000 civarında bir göçün yaşandığını belirtmişlerdir. [175]

Bölgede yıllardır yaşanan gerginliğin azaltılması amacıyla imzalanan ateşkes anlaşması, her ne kadar çatışmaların askeri boyutunun dinmesini sağlasa da, bölgede kesin bir çözüm sağlayamadı. 1992 Soçi Anlaşması ve hükümleri, sorunun çözümünü sağlamadı, daha ziyade bölge donuk çatışma safhasına girdi. Yani Abhazya, Dağlık Karabağ ve Transdinyester bölgelerinde olduğu gibi, şiddet durmuş, fakat süregiden bir barış sağlanamamıştı. Güney Osetya, Gürcistan'ın bir parçası olmasına rağmen, Gürcistan kontrolü dışındade facto bir devlet olarak yer almaya başladı.[176]

Şevarnadze, savaş süresince arabuluculuk girişimleri üzerinde yer alan Rus tekelini kırarak bu sayede etnik çatışmayı uluslararasılaştırmaya çalışmış; NATO, AGİT ve BM gibi örgütlere başvurarak ülkesinin toprak bütünlüğünün sağlanması ve soruna barışçıl bir çözüm bulunabilmesi için tüm imkânların kullanılmasını istemiştir.[177]Bunun üzerine AGİT 1992'de konuya dahil olmak üzere bir misyon kurmuş ve bu misyonun amaçlarını isebölgede diyaloğu teşvik etmek, gerilimin kaynaklarını belirlemek ve bertaraf etmek olarak belirlemiştir. Mart 1994'te bu amaçlara, Ortak Barış Gücü'nü gözlemlemek de eklenmiştir. [178]

---

[174] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 212
[175] Neil Macfarlane, Larry Minear ve Stephen D. Shenfield, " Armed Conflict in Georgia: A Case Study in Humanitarian Action, and Peacekeeping", **The Thomas J. Watson Jr. Institute For International Studies,** 1996, p.8
[176]Higgins ve O'Reilly, "The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self-Determination in the South Ossetian Conflict", p. 570
[177] Merve İrem Yapıcı, " Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA),** Cilt:2, Sayı:3, 2007, s. 78
[178]International Crisis Group (ICG), "Georgia: Avoiding War in South Ossetia", p. 19.

1995 yılına gelindiğinde ise Gürcistan Parlamentosu, Güney Osetya konusunda Gürcistan'ın toprak ve yönetim yapısıyla ilgili sorunları gündeme getiren bir anayasayı kabul etti. Şevarnadze, federal bir çözüm önerdi. Karşılıklı süren görüşmelerin ardından 1996'da Moskova ile bir anlaşmaya varıldı.[179]" Gürcistan – Güney Osetya Çatışmasındaki Taraflar Arasında Karşılıklı Güveni Sağlamlaştırma ve Güvenliği Sağlamaya Yönelik Önlemler Üzerine Memorandum" adındaki anlaşma,geniş çaplı bir politik uzlaşmaya varılması amacıyla tarafları görüşmeleri sürdürmeye çağırmıştır. Bununla birlikte, görüşmelerin başlatılması girişimleri Şubat 1999'a kadar başlamadı ve 2000 Baden Anlaşması ile arabulucu bir aşamaya ulaşabildi. [180] Memoranduma Gürcistan tarafından devlet başkanı Şevarnadze ve Güney Osetya tarafından ise Güney Osetya Yüksek Sovyeti temsilcisi LudvigÇibirov imza verdiler. Ve böylece her iki taraf da karşılıklı güç kullanılmayacağına dair birbirlerine güvence vermiş oldular. [181] Bu süreci, 1996 yılının sonlarında Çibirov'un Güney Osetya seçimlerinde cumhurbaşkanı olarak seçilmesi izledi. Daha sonrasında iki tarafın başkanları Şevarnadze ve Çibirov tarafından çeşitli görüşmeler gerçekleştirildi. Bu dönemin, her iki tarafın temsilcileri sebebiyle çok daha ılımlı geçtiği söylenebilir. Nitekim Çibirov, Güney Osetya sorunu ile ilgili olarak Gürcistan ile görüşmelerde çok daha ılımlı bir politika izlemiştir. Şevarnadze'nin ise, Gamsakhurdia yönetiminin aksine Güney Osetya ile görüşmeler konusunda daha istekli olduğu görülmektedir.

İki lider ılımlı geçen bu süreç boyunca toplam üç kez görüşmelerde bulundu. 1996, 1997 ve 1998 yıllarında buluşan liderlerin ikisi de anlaşmazlığın barışçıl uzlaşımı konusunda bağlılıklarını bildirdiler.[182] Dönem içerisinde her iki taraf da sorunun barışçıl çözümü için görüşmelerde bulundu. İki liderin önemli etkisiyle yumuşayan ortam, Aralık 2001 seçimlerinde EduardKokoev'in seçilmesiyle değişmiştir. Öyle ki Kokoev, özellikle Güney Osetya'nın Gürcistan'daki gelecek statüsüne ilişkin politik bir uzlaşıyı görüşmeyi reddetmiştir.[183]Bu döneme kadar bir nebze de olsa yatışan

[179] Robert M. Cutler, " A Transnational Policy for Conflict Reduction and Prevention in the South Caucasus", **Perspectives on Global Development and Technology,** Vol:2, No: 3, 2003, p. 620
[180]International Crisis Group (ICG), Georgia: Avoiding War in South Ossetia, p.5
[181] Fatih Özbay, "Tarihsel Süreç İçerisinde Güney Osetya Sorunu"
[182]International Crisis Group (ICG), "Georgia: Avoiding War in South Ossetia", p.8
[183] A..e., p. 8

Güney Osetya sorunu, Kokoev'in yönetimiyle tekrar gündeme gelmiştir. Nitekim Kokoev, göreve geldiğinden beri açık olarak Güney Osetya'nın Rusya ile birleşme isteğinden söz etmiştir. Kokoev'in göreve gelmesiyle, Güney Osetya tarafından ayrılıkçı açıklamalar gelmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Kokoev, 15 Eylül 2004'te Moskova'da şu açıklamada bulunmuştur: "Osetya'yı Kuzey ve Güney olarak bölmeyi durdurmanın tam zamanı. Tek bir birleşmiş Osetya var ve Alexander Dzasokhov (Kuzey Osetya'nın cumhurbaşkanı) Osetya'nın cumhurbaşkanı olarak seçilmeli. Ben liderlik arzusunda değilim. Birleşmiş Osetya'da yaşamak istiyorum." Bu sözlerinin yanı sıra Kokoev, Gürcistan ile birleşmenin söz konusu olmadığını da belirtmiştir.[184]Kokoev ayrıca, sorunun çözülmesi için Gürcistan yönetiminin etkili bir adım atmadığını da belirtmiştir.

EduardKokoev, 12 Haziran 2004 tarihinde ise; Oset halkının bölünmüş bir halk olduğu, uluslararası toplumun Güney Osetya sorununu bölünmüş toplum kapsamında ele alması ve toprak bütünlüğü ile ilgili taleplerin yanı sıra bir milletin kendi seçimini yapma hakkını da göz önünde bulundurması gerektiği, yakın bir zamanda Osetlerin Güney ve Kuzey ayrılmasından kurtularak Osetya'nın Rusya Federasyonu'na dâhiledileceğine inandığı, Güney Osetya'nın Rusya Federasyonu'na dâhil edilmesi için gerekli başvurunun ise DUMA'ya ve Rusya Federasyonu Hükümeti'ne yapıldığı açıklamasında bulunmuştur.[185]

2.1.2 Michael Saakaşvili Dönemi Gürcistan-Güney Osetya İlişkileri

2004 yılı itibariyle Güney Osetya'da durumlar bu şekilde iken Gürcistan da bir yönetim değişikliği ile karşı karşıya idi. Kasım 2003'de Gül Devrimi ile iktidara gelen Saakaşvili yönetime geldiğinde, hedefleri ülke ekonomisini düzeltmek ve ayrılıkçı bölgelerle tekrar birleşmeyi gerçekleştirmekti. Nitekim başkanlık seçimlerini kazandıktan sonra yaptığı konuşmada Saakaşvili, "güvenlik,birleşmeve refah" sözü vermiş, Gürcistan'ı ayrılıkçı bölgeler için çekici hale getireceğini,

[184] "Kokoev Calls for 'United Ossetia', Rules Out Integration into Georgia", **Civil Georgia,** 15 Eylül 2004, (Çevrimiçi), http://www.civil.ge/eng/article.php?id=7841 ,(Erişim:20.07.2017)
[185] " Güney Osetya'da Neler Oluyor?", **Diplomatik Gözlem,** (Çevrimiçi), http://diplomatikgozlem.com/_haber/guney-osetya-da-neler-oluyor?page=0 , (Erişim:20.07.2017)

Gürcistan'ın birliği sağlamak amacını gerçekleştirirken güç kullanmadanziyade dostane yöntemlere başvurarak bu bölgeleri Gürcistan çatısı altında birleştireceğini belirtmiştir. [186]

Diğer yandan iki taraf arasında 1992 yılında imzalanan ateşkese rağmen Osetya, Kokoev yönetimi ile ayrılıkçı taleplerini sürdürmüştür. Bölgede 1992 ateşkesini takiben 1993-2004 yılları arasında kısa süreli istikrar sağlanmış gibi görünse de, Saakaşvili'nin 2003 yılında Gül Devrimi ile iktidara geçmesi, bu gidişatı değiştirmiştir. Saakaşvili, yönetime geçmesinin ardından Gürcistan'ı üniter bir yapıya taşımak amacı doğrultusunda, Güney Osetya ve Abhazya'yı kontrol altına almak için çalışmalara başlamıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için Saakaşvili, sırtını ABD başta olmak üzere Batıya yaslamış, güvenliğin sağlanmasının Nato üyeliği ile mümkün olduğunu düşünerek politikalarını bu amaç doğrultusunda oluşturmuştur. Saakaşvili'nin bu adımları, Rusya'nın bölgede etkinliğini iyiden iyiye artırmasına ve Güney Osetya'da çatışmaların tekrar başlamasına neden olmuştur. [187] Aslında Saakaşvili'nin, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlamak amacıyla ayrılıkçı bölgelerde yapacağı çalışmalar, dostane yöntemler olarak görülebilirdi. Fakat Saakaşvili'nin de tahmin edemeyeceği şekilde bu süreç, ayrılıkçı bölgelerde gerginliğe ve daha sonrasında da çatışmalara yol açmıştır.

Saakaşvili,amaçları doğrultuda iki aşamalı bir plan oluşturmuştur: yerel otoritenin kazanç sağladığı yasadışı ticaretin önünü kesmek için geniş kapsamlı bir kaçakçılık karşıtı kampanya başlatmak ve Oset halkının kalbini kazanmak amacıyla bölgede bir insani yardım uygulamak. [188]Gürcü tarafı bu politikaların uygulanması halinde Oset halkı tarafından, kendi yönetimlerine karşı bir tepki oluşacağını düşünüyordu.Saakaşvili'nin planı ekonomik odaklıydı. Bu doğrultudaGüney Osetya'nın ekonomik kaynaklarının kesilmesi amacıyla Şinvali'ye birkaç kilometre uzaklıkta yer alan Erngeti'deki Pazar kapatıldı.[189]Nitekim bölgenin belirsiz statüsü

[186] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu**, s. 243
[187] " Dış Politikada Kriz yönetimi: 2008 Rusya – Gürcistan Savaşı Örneği", **Akademik Perspektif,** 15 Şubat 2012, (Çevrimiçi), http://akademikperspektif.com/2012/02/15/dis-politikada-kriz-yonetimi-2008-rusya-gurcistan-savasi-ornegi/, (Erişim: 15.06.2017)
[188] International Crisis Group (ICG),"Georgia: Avoiding War in South Ossetia", p.2
[189] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 243

ve sürekli çatışma bölgesi olması nedeniyle bu pazarda önemli derecede illegal kazanımlar söz konusuydu. Bu kazançlar da Güney Osetya halkı için önemli bir gelir kaynağıydı. Öyle ki, Osetler pazardan yıllık 130 milyon dolarlık bir gelir elde etmekteydi. [190] Bölgeye olan kazançları göz önüne alındığında Erngeti pazarının kapatılması, Osetlerin tepkilerinin artmasınayol açtı.

Saakaşvili, planının ikinci aşaması olan Oset halkının kalbini kazanmak için bölgeye gönderdiği insani yardım kapsamında çiftçilere ücretsiz gübre dağıtmış, bölgede tıbbi yardım sağlamış, emekli maaşları dağıtmış, Güney Osetya ve Gürcistan'ın geri kalan bölgeleri arasında otobüs ve tren hizmetlerini düzenlemiştir. [191] Tüm bu yardımların yanı sıra Tiflis hükümeti, Güney Osetyalıların yararlanacağı, Oset dilinde bir TV kanalı, Şinvali demiryolunun tekrar başlamasını da içeren tek taraflı sosyal, ekonomik ve kültürel projeler önermişlerdir. 26 Mayıs 2004'te bir konuşmasında Saakaşvili, Güney Osetya halkına kendi dillerinde seslenerek, ayrılıkçı liderlerini bölgelerin statüsü konuşmak üzere barış görüşmeleri başlatmaya çağırmış; Osetleri, Gürcistan toplumuna tekrar entegre olmaları için davet etmiştir. [192]Fakat Gürcistan'ın tüm bu yardımlarına Güney Osetya şüphe ve güvensizlik içerisinde yaklaşmıştır.[193]

Saakaşvili ve dolayısıyla Gürcistan'ın tüm bu çabalarına rağmen Güney Osetya halkı, yönetimlerine karşı çıkmaktan ziyade destekledi ve yapılan yardımlara şüpheyle yaklaştı. Bunun üzerine Gürcistan yönetimi, Haziran 2004'te Güney Osetya'da görev yapan Gürcü Barış Gücü asker sayısını 100'den 500'e çıkarttı, Gürcistan ve Güney Osetya arasında yer alan sınır bölgelerine ise 2000 Gürcü askeri gönderdi.[194] Gürcistan ayrıca Rusya'yı, Güney Osetya'ya silah yardımı sağlamakla

[190] International Crisis Group (ICG), "Georgia: Avoiding War in South Ossetia", p. 10
[191] Vladimir Socor, "South Ossetia: An Issue Between Tbilisi and Moscow", **Eurasia Daily Monitor,** Vol:1 Issue: 58, 23 Temmuz 2004, (Çevrimiçi) https://jamestown.org/program/south-ossetia-an-issue-between-tbilisi-and-moscow/ , (Erişim:20.07.2017)
[192] International Crisis Group (ICG), "Georgia: Avoiding War in South Ossetia", p. 12
[193] " EU Envoy Visits South Ossetia", **Civil Georgia,** 6 Temmuz 2004, (Çevrimiçi) http://www.civil.ge/eng/article.php?id=7274, (Erişim:20.07.2017)
[194] " Güney Osetya'da Neler Oluyor?", **Diplomatik Gözlem,** (Çevrimiçi), http://diplomatikgozlem.com/_haber/guney-osetya-da-neler-oluyor?page=0 , 20 Temmuz 2017

suçlamış, Gürcistan tarafının iddialarına göre 160-170 adet silah yüklü kamyonun Kuzey Osetya üzerinden giriş yaptığını belirtmiştir. [195]

Bölgede yaşanan tüm bu gerginliklerin ardından ilk sivil kaybı, 11-12 Ağustos'ta yaşanmıştır. Bu, 1992 yılında imzalanan anlaşmadan bu yana bölgede yaşanan ilk sivil kaybıdır. Gürcistan hükümet kaynaklarına göre 3 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunu takiben Rus ve Gürcü yetkililer, birliklerin geri çekilmesi için bir anlaşmaya varmış, fakat bu anlaşma bir gün sonra ihlal edilmiştir. 18 Ağustos'ta ikinci bir anlaşma yapılmasına rağmen Temmuz ve Ağustos ayında Gürcistan tarafından 17, Güney Osetya tarafından 5 kişi hayatını kaybetmiştir.Tarafların bir araya gelmesi ve ateşkes anlaşması oluşturulmasında Ortak Kontrol Komisyonu önemli rol oynamış, 4 katılımcı da bölgenin askersizleştirilmesi konusunda anlaşmışlardır.[196] Ayrıca 17 Ağustos'ta gerçekleştirilen ateşkes anlaşmasında taraflar, aralarında ek tampon bölge oluşturulması ve bu bölgelerin de Rus barış güçleri tarafından kontrol edilmesi, AGİT tarafından da izlenmesi konusunda anlaşmaya varmışlardır.[197]

İki taraf arasında gerçekleşen ateşkes anlaşmasıyla askerler bölgeden çekilmiş olsa da bölgede zaman zaman saldırılar görülmüştür. Öyle ki, 30 Mayıs 2005 yılında Osetlere ait silahlı gruplar, Gürcülerin yaşadığı Erngeti'ye saldırmış, çıkan çatışmada 4 Oset ve 1 Gürcü'nün öldüğü belirtilmiştir. [198]Tüm bu gelişmelere ek olarak 2006 yılında Güney Osetya'da tekrar bir referandum düzenlenmiştir. Güney Osetya'lı yetkililere göre referandumda oy kullananların %90'dan fazlasının bağımsızlık yönünde oy kullandığı belirtilmiştir. [199] Fakat bu referandum gerek Gürcistan tarafından, gerekse AB tarafından tanınmamıştır. Her ne kadar tanınmasa da yapılan referandumun, bölge halkının Gürcistan otoritesini tanımadığını göstermesi bakımından önemli olduğu söylenebilir.

---

[195] International Crisis Group (ICG), Georgia: Avoiding War in South Ossetia, p. 14
[196] A..e., p. 14
[197] "Heavy Shelling Batters South Ossetia", **BBC News**, 17 Ağustos 2004, (Çevrimiçi) http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3571830.stm(Erişim:20.07.2017)
[198] " Güney Osetya'da Çatışma: 5 Ölü", **Mynet Haber,** 30 Mayıs 2005, (Çevrimiçi), http://www.mynet.com/haber/dunya/guney-osetyada-catisma-5-olu-191614-1 , Erişim: 24.07.2017)
[199] " Güney Osetya 'Bağımsızlık' Dedi", **BBC Turkish,** 13 Kasım 2006, (Çevrimiçi), http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2006/11/061113_southossetia.shtml(Erişim:24.07.2017)

Bölgede tansiyon ve her iki tarafın karşılıklı suçlamaları devam ederken, gerek Gürcistan tarafının gerekse Güney Osetya tarafının argümanlarına değinmekte yarar var. Kuzey ve Güney Osetya, taleplerini ulusların kendi kaderini tayin etme hakkına dayandırarak savunmuş, Sovyet döneminde Oset halkınınRusya SSC ve Gürcistan SSC arasında yanlış bir şekilde bölündüğünü belirtmiştir. Ayrıca Osetya'lı elitler; " neden bizim de Almanlar gibi tekrar bir araya gelme hakkımız yok?" sorusunu sormuş, ayrıca SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte, bu bölünmenin sonuçlarının daha fazla hissedildiğini belirtmişlerdir. Osetyalılar, haklarının Rusya Federasyonu tarafındanGürcistan'dan daha iyi korunacağını savunmuşlardır. Osetlerin bu düşüncelerinin sebebi ise yetkililerin, çatışmanın sona erdiğinden beri, mali yardımlarını Rusya tarafından aldıklarını, Gürcistan'dan herhangi bir yardımgelmediğini belirtmeleridir. Öte yandan Gürcistan ise, toprak bütünlüğünü savunarak, Güney Osetya'nın bağımsızlığına karşı çıkmaktadır. Buna ek olarak ise bölgenin ekonomik olarak oldukça zayıf ve kırılgan olduğunu, bu nedenle bağımsızlığın gerçekçi olmadığını savunmuştur.[200]

2.2 Abhazya'nın Tarihi Geçmişi

Kuzey Batı Gürcistan'ın Karadeniz kıyısında yer alan Abhazya, 8600 kilometrekarelik bir bölgeye ve yaklaşık olarak 150,000-250,000 civarı bir nüfusa sahiptir. Nüfusunun %35-45'ini Abhazlar oluştururken, %20'sini Gürcüler, geri kalan kısmını ise Ermeni, Rus, ve diğer azınlıklar oluşturmaktadır. Ayrıca nüfusun %80'i Rus vatandaşlığına sahiptir. [201] Bölgenin başkenti ise Sohum (Suhumi) kentidir.

Abhazların güçlü bir tarihi bulunmaktadır. Genel olarak Gürcülerle yakın bir bağları olduğu düşünülmesine rağmen, durum bu şekilde değildir. Nitekim 12. Yüzyıldan daha geriye uzanan köklü devlet geleneğine sahip Kafkasya'nın en eski yerli halklarını oluşturan Abhazlar ile Gürcüler akraba olmayan halklardır. [202] Kültürel

[200]International Crisis Group (ICG), "Georgia: Avoiding War in South Ossetia", p.8
[201]Bartuzi, Petcynzka-Natecz ve Krzysztof Strachota, "Abkhazia, South Ossetia, Nagorno Karabakh: Unfrozen conflicts between Russia and the West",p.5
[202] Cahit Aslan, " Türk- Rus- Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke-Abhazya", **Akademik Bakış,** Sayı:16, 2009, s. 2.

açıdan ise Abhazlar daima Kuzey Kafkasya bölgesine, en başta da en yakın etno-genetik akrabaları Adığelere yakın olmuşlardır. [203]

Tarihi boyunca çeşitli imparatorlukların yönetimi altında bulunanbölgede Bizans İmparatorluğu'nun gücü azalmaya başlayınca 8. Yüzyıl itibariyle Leon II, Abhazya Krallığı'nı ilan etti. Aynı dönemde Bagrat III, Gürcistan'ı da içine alan krallığını genişletti. Bundan sonra ise bölgenin doğusuna Gürcistan, batısına da tümden Abhazya adı verildi.[204]Abhazya Krallığı, kuruluşundan itibaren yayılmacı bir politika izledi ve dağınık olan Gürcü topraklarını birleştirdi. Böylece gelecekteki Gürcistan'ın toprak bütünlüğü bu sayede sağlanmış oldu. Gürcü krallığı da Abhaz hanedanlığının sona ermesinden ve yönetiminn Bagrationi hanedanına geçmesinden sonra oluştu. Fakat krallık, Moğol istilası sonrası yıkılarak, birbirine sürekli düşmanlık besleyen parçalara bölündü. Abhazya da birkaç yüzyıl daha bağımsız olarak kaldı.[205]

Abhazya'da çok eski dönemlerden itibaren Hristiyanlık dini hâkim olmuştur. Daha sonraki dönemlerde, 17. Yüzyıl zamanında İslamiyet de etkili olmasına rağmen bölgede her zaman Hristiyanlık çoğunluğu oluşturmuştur. Nitekim Müslüman halk, daha sonra çeşitli bölgelere sürülmüştür.

1810'da Abhazya, Çarlık Rusya'sı tarafından ilhak edildi. 1864 yılında tamamen Rus kontrolüne girene kadar bölge, kendisini yönetmeye devam etti. Ancak 1864 yılında Abhazya bölgesineSuhum Askeri Bölgesi adı verildi. 1866'da bu bölgeler kaldırıldı ve Suhum Askeri Bölgesi içerisinde dört yeni bölge oluşturuldu. 1883'ten itibaren ise bölgenin askeri bölge statüsü düşürüldü ve bölge, doğrudan Rusya'ya bağlı bir askeri birim haline getirildi.[206]

Rusya'nın bu tutumu karşısında Abhazya'da Rusya'ya karşı ayaklanmalar başladı. 1866 yılında ve ardından 1877-1878 Rus-Türk Savaşı sırasında görülen

[203] Murat Papşu, " Gürcistan- Abhazya Anlaşmazlığının Dünü Bugünü, Çözüm Perspektifleri", **Kafkas Dernekleri Federasyonu,** 15 Haziran 2005, (Çevrimiçi), http://www.kaffed.org/bilgi-belge/abhazya/item/85-gurcustan-abhazya-anlasmazliginin-dunu.html, (Erişim:31.07.2017)
[204] Aslan, "Türk- Rus- Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke-Abhazya", s. 2.
[205] Papşu, " Gürcistan- Abhazya Anlaşmazlığının Dünü Bugünü, Çözüm Perspektifleri"
[206] B.G. Hewitt, "Abkhazia: A Problem of Identity and Ownership", **Central Asian Survey**, Vol: 12 Issue: 3, 1993, p. 271

ayaklanmaların bastırılmasının ardından, geride neredeyse yarısı insansız hale getirilmiş Abhaz toprakları ilebüyük bir bölümü Osmanlı İmparatorluğu'na sürülen Abhaz nüfusu kaldı. Ardarda yaşanan bu sıkıntılar sonucunda Abhazların Rus egemenliğine karşı yürüttükleri silahlı direniş sona erdi ve Abhazlar ülkelerinin imparatorlukça yutulmasını kabul etmeye başladılar. [207]

1917 yılında Çarlık Rusya'sında yaşanan çalkantılar üzerine bu imparatorluğun kontrolü altında yaşayan halklarda ayrılma umudu doğmuştur. Bu halklardan birisi de tabii ki Abhazlardır. Çarlık Hanedanlığı'nın çökmesiyle birlikte Abhazlar kendi kaderlerini tayin etmek için 11 Mayıs 1918'de kurulan 'Kuzey Kafkas Cumhuriyeti"ne dâhil olma amacındayken Gürcüler 26 Mayıs 1918'de Menşevik Gürcistan Demokratik Cumhuriyetini kurmuştur.[208] 17 Mayıs 1918'de de Gürcistan bölgeye girerek, bölgenin merkezi Sohum'u ele geçirmiştir. Daha sonra Gürcistan yönetimi, Abhazya ile ilişkileri düzenlemek amacıyla bir yasa çıkarmıştır. Bu yasada Abhazya'ya özerklik verildiği, Gürcistan Hükümeti'nde Abhazya'dan sorumlu bir bakanın bulunacağı belirtilmiş, içişlerinde ise sorunların çözümü Abhaz Ulusal Konseyi'ne bırakılmıştır. Abhaz Ulusal Konseyi ise 20 Mart 1919'da Abhazya'nın Gürcistan içerisinde özerkliğini kabul etmiştir. [209]

Gürcistan'ın Sovyetler tarafından işgalinden sonra 4 Mart 1921'de Abhazya'da Sovyet yönetimi, hemen ardından 31 Mart 1921'de Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. 21 Mayıs 1921'de de bu cumhuriyet Gürcistan Sovyet Devrim Komitesi tarafından birliğin 16 devleti olarak tanınarak radyodan ilan edildi. Bu durum, Abhazya'daki Gürcü varlığınınsonlandığı anlamına gelmekteydi. [210] Abhazya'nın Sovyet Sosyalist Cumhuriyet olarak ilan edildiği yılın Aralık ayında Abhazya SSC, Gürcistan SSC ile "birlik antlaşması" yapmak zorunda kaldı. Anlaşma doğrultusunda taraflar aralarında askeri, siyasi ve mâli-ekonomik birliğe girmelerinin yanı sıra askeri, mâli, halk ekonomisi, posta ve telgraf, adalet, deniz

[207] Stephen D. Sheinfeld, " Gürcü-Abhaz Çatışmasının Kökeni ve Evrimi", **Kafkasya Forumu,** (Çevrimiçi), http://caucasusforum.org/2017/03/06/gurcu-abhaz-catismasinin-kokeni-ve-evrimi/, (Erişim:31.07.2017)
[208] Aslan, "Türk- Rus- Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke-Abhazya", s. 3
[209] Araz Aslanlı, " Bölgesel ve Küresel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu", **Karadeniz Araştırmaları,** Sayı: 5, 2005, s. 120
[210]Aslan, "Türk- Rus- Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke-Abhazya, s.3

ulaşımı gibi bazı halk komiserlikleri de birleştirildi. Dışişleri tam olarakGürcistan'ın yetkisine, demiryollarının yönrtimi ise Transkafkasya Demiryolu İdaresi'ne bırakıldı. Antlaşma bir bakıma Abhazya'nın Transkafkasya Federasyonu'na "Gürcistan aracılığı ile girdiğini" ilan etmiştir.[211] Şubat 1931'de ise Stalin, Abhazya'nın statüsünü, Gürcistan SSC'ye bağlı bir özerk cumhuriyete dönüştürmüştür.[212]

Abhazya'nın yanı sıra bu tarihlerde Gürcistan'da da bazı olaylar söz konusuydu. Bolşevikler, 1 yıl sonra Transkafkasya SFSC'[213]ye dâhil olacak olanGürcistan SSC'yi 25 Şubat 1921'de kurdu. Bu birlik 1936'da dağıldığında bu üç cumhuriyet SSCB'ye dâhil edildi. Sovyet Gürcistan karmaşık bir yapıya sahipti: Abhazya ve Adjara Özerk Cumhuriyetleri ve Güney Osetya Özerk Bölgesi.[214]

Genel olarak Abhaz – Gürcü ilişkileri bu tarihe kadar değişik evrelerden geçmiştir. Öyle ki, Gürcü Cumhuriyeti (1918-1921) döneminde iki taraf arasındaki ilişkilerzaman zaman silahlı çatışmalara varabilen çalkantılı bir evredeydi. Gürcistan'ın Sovyetleşmesi sonrasında 1921'den 1930'a kadar Abhazya, Transkafkasya Federasyonu içerisinde Gürcistan'a bağlı bir Sovyet Cumhuriyeti idi. Bu statü daha sonra Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içinde özerk bir yapı olarak değiştirildi. Abhazlar ise bu yeni statüyü kabul etmeyerek, Gürcistan'ın politik hiyerarşisi dışında farklı bir statü talep ettiler.[215]

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda Stalin dönemi, Abhazya için oldukça sıkıntılı ve baskılı şekilde geçmiştir. Nitekim bu dönemde bir Gürcüleştirme politikası, iki aşamalı olarak uygulanmıştır. İlk olarak bölgedeki demografik yapının Abhazya aleyhine olacak şekilde değiştirilmesi yönünde bir politika uygulanmış, bu doğrultuda bölgeye Gürcüler yerleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak bölgede Gürcüler, en kalabalık nüfusu oluşturmuştur. İkinci olarak ise Abhaz kültürünün değişik şekillerde engellenmesi yolunda bazı adımlar atıldı. Abhazca yer isimleri

[211] Papşu, " Gürcistan- Abhazya Anlaşmazlığının Dünü Bugünü, Çözüm Perspektifleri"
[212] "Summary of Historical Events in Abkhazian History", **Abkhaz World,** 15 Ekim 2008, (Çevrimiçi), http://abkhazworld.com/aw/history/643-summary-of-historical-events , (Erişim:31.07.2017)
[213] Transkafkasya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti, Ermenistan ve Azerbaycan Sovyet Cumhuriyetleri'ni içermekteydi.
[214] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", **Report,** Vol:2, 2009, (Çevrimiçi), http://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf, (Erişim: 05.08.2017), p. 4
[215] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 218

Gürcü isimlerle değiştirildi, okullarda Gürcüce eğitim dili olarak benimsendi. Tüm bu politikalar sonucunda Stalin dönemi, Abhazlar için kötü hatıralar bırakmıştır.

1953'de Stalin'in ölümünün ardından bu süreç geride bırakıldı. Öyle ki Stalin'in ölümüyle bu ayrılıkçı politikaların çoğu kaldırıldı, okullarda Abhaz dili eğitim dili oldu. 1978'de Batı Gürcistan'da yüksek öğrenim ihtiyacını karşılamak amacıyla Sohum'daAbhaz Devlet Üniversitesi açıldı. Bunların yanı sıra Abhaz televizyon programı başlatıldı. Ayrıca Abhazlara yönetimde önemli bir temsil hakkı ve özerk cumhuriyetin yönetimi hakları garanti edildi. [216]

Stalin sonrası dönemde Abhazların durumu Stalin dönemine göre daha iyiydi. Nitekim 1978 yılına kadar Gürcistan, Abhazya üzerindeki kontrolünü devam ettirmişti. 1978'den sonra ise Abhazlar tekrar yavaş yavaş istedikleri özgürlükleri elde etmeye başlamışlardı. Abhazlar 1978'de çeşitli gösteriler düzenleyerek dilsel ve kültürel haklar, siyasi temsil vs. gibi bazı haklar talep ettiler. Hatta bazıları Abhazya'nın Gürcistan'dan ayrılmasını ya bir birlik cumhuriyeti ya da Rusya Federasyonu'nun bir parçası olmasını talep ettiler. Yukarıda da belirtildiği şekilde, özellikle kültürel alandaki talepleri karşılandı. Ancak Kremlin'in, Abhazya'nın statüsünde herhangi bir değişikliğe gidilmeyeceğini ve Abhazya'nın Gürcistan'a bağlı kalacağını ifade etmesi üzerine bölgede durum değişti. Abhazların kazandığı bu haklar, bölgedeki gerilimi tamamen düşürmese de, çatışmaları ileri bir tarihe ertelemiştir. [217]

Abhazların 1978'de bu hakları kazanmalarını sağlayan şey ise Abhaz hakları için yapılan Stalin sonrası üçüncü protesto dalgasıydı. Şervadnadze, protestoculara Abhazya'nın Gürcistan'dan Rusya Federasyonu'na transfer edilmesi haricindeki taleplerinin yerine getirileceğini ifade etmişve bu sözlerini tutmuştur. Fakat daha sonra Abhazya'daki Gürcülerin Abhazyalaştırmaya karşı verdiği tepkiler üzerine geri adım atmak durumunda kalmıştır. [218]

[216] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 68.
[217] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 187-188.
[218] Sheinfeld, " Gürcü-Abhaz Çatışmasının Kökeni ve Evrimi"

Abhazların kazandıkları bu hakların üzerine ülkede Gürcüler Gürcü dilini savunmak için gösteri düzenlediler. Bunun üzerine 130 Abhaz, ülkedeki Gürcüleştirmedenşikâyet ettikleri bir mektubu Kremlin'e gönderdiler. Aynı zamanda Gürcistan'dan ayrılıp Rusya ile birleşme taleplerinde bulundular. Abhazların talep ettikleri sosyal haklar karşılansa da Moskova, Gürcistan'dan ayrılma talebini reddetti. Bu olayları takiben Lıhnı Deklarasyonunun 37,000 kişi tarafından imzalanması ve bir miting düzenlenmesi, ülkedeki Abhaz karşıtlığını artırdı. [219]

Abhazların bu artan taleplerine Gürcüler tepki göstermiş, Tiflis'te kitlesel gösteriler düzenlemişlerdir. Gürcüler, Abhazların Abhazya bölgesinin nüfusunun yalnızca %17'sini oluşturmalarına rağmen geniş ayrıcalıklara sahip olduklarını ve bölge nüfusunun yaklaşık olarak yarısını oluşturan Gürcülere karşı ayrımcılık yaptıklarını iddia ettiler. [220]Gürcüler ayrıca deklarasyonu sert şekilde eleştirmiş, Abhazya'nın SSCB'ye dâhil olan özerk cumhuriyetler içerisinde anayasasında milli dilin devlet dili olarak yer aldığı tek örnek olduğu, ayrıca bölgede anadilde eğitim imkanıbulunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca nüfusun %18'ini oluşturmalarına rağmen devlet yönetiminde Abhazlara yeterli önceliğin tanındığı, Abhazya'da sadece Gürcü nüfusun artmadığı, diğer etnik grupların da sayılarında artış olduğu belirtilmiştir. Buradan yola çıkarak Gürcüler, problemlerin Gürcistan'dankaynaklanmadığını, Sovyet sistemi ve Rus egemenliğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. [221]

Lıhnı Deklarasyonu ile başlayan gerginlik ve Gürcü milliyetçilerinin tepkileri, bu açıklamalarla dinmedi. Uzun süredir Abhazların talepleri sonucu süren gerginlik, bölgede 9 Nisan olaylarının patlak vermesine neden oldu. Abhazlar ile Gürcüler arasındaki çatışmaların görüldüğü9 Nisan olayları sonucu 19 kişi hayatını kaybetti ve yüzlerce kişi yaralandı.

9 Nisan olaylarının iki boyutu bulunmaktadır: Moskova'ya karşı mücadele ve Gürcistan'ın birliği için mücadele. Nitekim söz konusu gösteriler de Abhazya'nın Gürcistan içinde kalması için yapılıyordu. Bu çerçeve, gerek Gürcistan'ın bağımsızlığıgerekse Gürcistan politikalarında merkezi bir rol oynadı. Gürcistan'ın bu

[219] Hewitt, "Abkhazia: A Problem of Identity and Ownership", p. 284
[220] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 190
[221] Aslanlı,"Bölgesel ve Küresel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu" , s. 122-123.

olaylardan çıkardığı ders, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü korumak için Moskova'dan uzaklaşması ve Sovyet devletinin baskısına karşı durabilmek için ulusal bağımsızlığını kazanması gerektiğiydi.[222]

25 Ağustos 1990'da Abhaz Yüksek Sovyeti, AbhazSSC'nin bağımsızlık deklarasyonunu kabul etti. Deklarasyonda Abhazya, kendi kaderini tayin hakkına değinmiş, Abhazya'nın egemen sosyalist bir cumhuriyet olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda deklarasyonda Abhazya'nın hiçbir özerk cumhuriyetin sahip olmadığı haklara sahip olduğu da ayrıca belirtilmiştir. [223]Deklarasyon, Abhazya'nın statüsünde herhangi bir değişiklik meydana getirmese de, Abhazların egemen bir cumhuriyet isteklerini ortaya koymuştur.[224] Deklarasyonun hemen ardından Gürcistan, kararın hükümsüz olduğunu ilan etmiştir. 17 Mart 1991'de ise bir referandum yapılmış, referandum sonucunda %98,6 oranında evet oyu çıkmıştır. [225] Abhazya'nın gerçekleştirdiği bu referanduma Gürcistan, başka bir referandumla karşılık verdi. 31 Mart 1991'de gerçekleştirilen referandumda Gürcülerin %91'i oy kullandı. Referanduma katılanlarınyaklaşık %98'i ise Gürcistan'ın egemenliğinin tekrar sağlanması yönünde oy kullanmıştır.[226]

Sohum ve Tiflis arasında gerginliğin azaltılması ve bölgenin politik statüsünün tartışılması amacıyla iki taraf arasında görüşmeler 1991 yılında tekrar başladı. İlk öneri Abhaz tarafından geldi. Bu öneri Abhazya'da çift meclisli parlamento oluşturulmasını içeriyordu: vatandaşların eşitliği ilkesine dayalı Cumhuriyetçi Konseyi, ve milletlerin haklarının eşitliğine dayalı Milliyetçi Konsey. Öneri, Tiflis tarafından reddedildi. Önerinin reddedilmesinin sebebi ise Gamsakhurdia'nın Milliyetçi Konsey'de veto hakkına sahip olabileceği ve bu durumun ileride diğer milletlere de örnek olması korkusudur.[227]

---

[222] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 193
[223] Aslanlı, "Bölgesel ve Küresel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu", s.124-125
[224] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 73
[225] Hewitt, "Abkhazia: A Problem of Identity and Ownership", p. 289.
[226] Monica Duffy Toft, **TheGeography of Ethnic Violence: Identity, Interests and the Invisibility of Territory**, Princeton, Princeton University Press, 2003, p. 98
[227] Celine Francis, **Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989-2008),** Maldegem, VUBPRESS Brussels University Press, 2011, p.116.

Bu anlaşmazlığa rağmen, Gamsakhurdia'nın yönetiminde Abhaz ve Gürcü tarafları Abhazya Yüksek Sovyeti'ndeki koltukların dağıtımı konusunda bir anlaşmaya varabildiler. Anlaşmaya göre, Abhazlar'a 28, Gürcüler'e 26 ve diğer etnik grupların temsilcilerine ise 11 koltuk verildi. [228] Ek görüşmeler, Gürcü - Abhaz Komisyonu'nda, parlamentonun prosedürü ve politik vekaletin milletlere dağılımı konularının görüşülmesi için yapıldı. Komisyon, Yüksek Konsey'in başkanlığının Abhaz tarafına, başkan vekilliğini Gürcü tarafına verilmesine, Bakanlar Kurulu pozisyonlarının ise karşılıklı olarak dağıtılmasına karar verdi. Alınan kararlara göre, komitelerin bakanları, başkanları ve Bakanlar Kurulu altındaki diğer pozisyonlar, oyların üçte ikisine göre seçilecektir. Bu durum, kararların alınabilmesi için Abhaz ve Gürcü taraflarının uzlaşması gerektiğini göstermektedir. [229]

2.2.1. 1992 Abhazya – Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Bölgenin Durumu

Mayıs 1992'de Gürcistan'daki askeri darbe ile Gamsakhurdia'nın yönetimi sona erdi. Şevarnadze'nin yönetime geçmesiyle bölgede durum daha da kötüleşti. Nitekim 1992 başlarında Gürcü yönetimi, 1978 Sovyet anayasasını 1921 Gürcistan anayasasıyla değiştirdi. Bu değişiklik ile birlikte Abhazya, özerk statüsünü ve kurumlarının yasallığını kaybetti. Abhazların buna tepkisi ise 1978 anayasasını rafa kaldırarak Abhazya'ya devlet statüsünü veren 1925 Sovyet anayasasını yürürlüğe koymak oldu. [230]Abhazya'nın bu kararı aynı zamanda bağımsızlığının resmi ilanı olarak da değerlendirilmiştir. Abhazya Yüksek Sovyeti ayrıca 14 Ağustos 1992'de düzenlenecek bir oturumda Abhazya'nın geleceğinin tartışılmasına da karar verilmiştir. [231]Tüm bu gelişmeler, iki taraf arasında yaşanacak yeni bir çatışmanın habercisiydi. Nitekim 14 Ağustos 1992'de Gürcistan'a ait kuvvetler Abhazya'ya girdi.

---

[228] Toft, **The Geography of Ethnic Violence: Identity, Interests and the Invisibility of Territory,** p. 98

[229] Francis, **Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989-2008),**p. 117

[230] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 219

[231] Aslanlı,"Bölgesel ve Küresel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu", s. 124

Gürcü tarafının açıklamalarına göre saldırının nedeni, Gürcistan'ı Rusya'ya bağlayan demiryolu ve otoyolların güvenliğini sağlamaktı. Bölgedeki çatışmaya barışçıl bir çözüm getirmek amacıyla uluslararası arenada yapılan ilk girişim Rusya Federasyonu başkanı Boris Yeltsin tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu girişimin sonucu olarak 3 Ekim 1992'de bir barış anlaşması imzalanmıştır. [232]

Yeltsin ve Şevarnadze'nin yanı sıra Abhaz tarafından Ardzinba, Kuzey Kafkasya Konfederasyonu liderlerinin de katıldığı anlaşma, tüm taraflarca imzalanmıştır. Ateşkes anlaşmasının asıl amacı Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün doğrulanması, Abhazya'daki illegal tüm silahlanmaların geri çekilmesi ve Gürcistan'a ait askeri birliklerin sayısının demiryolları ve diğer önemli tesislerin sabotajlarının önlenmesi için yeterli sayıya düşürülmesidir. [233] Anlaşma yerine getirilmedi ve iki taraf arasındaki gerilimler bir süre sonra tekrar başladı. Eylül 1992'de başlayan ve Ekim 1993'e dek süren çatışmalarda Rusya; Abhazya'ya silah, insani yardım ve ulaşım desteği sağlamıştır. Bunun üzerine gerginlik Gürcistan- Rusya arasında da yaşanmış, Gürcistan Rusya'ya, Gürcistan topraklarındaki Rusya'ya ait tüm ekipmanlara el koyma tehdidinde bulunmuş, ayrıca Rusya'yı Sohum'daki Gürcü askeri birliklerini bombalamakla suçlamıştır. [234]

Çatışmaların tekrar başlamasının ardından Abhazlar ilk askeri başarılarını sağladılar. 2-6 Eylül 1992'de Abhaz silahlı güçleri Gagra'yı geri alarak Rusya-Abhazya sınırına doğru ilerlediler. [235] Beş gün süren çatışmalarda takviye birliklerin gelmesinin ardından Gürcü askerler karşı saldırıya geçerek Abhazları püskürttüler. [236]2 Ekim'de Gagra'ya yönelik diğer bir Abhaz saldırısı başladı. Abhazlar bu saldırı ile Gürcü kuvvetlerindirencini kırmayı başardı ve 2-3 Ekim 1992'de Gagra, Abhazların kontrolüne geçti. Batılı haber kaynakları çatışmalarda 100 ölü olduğunu belirtirken,

[232] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 76.
[233] "Report of a UNPO Mission to Abkhazia, Georgia and the Northern Caucasus", November 1992, (Çevrimiçi), http://www.unpo.org/downloads/AbkGeo1992Report.pdf, (Erişim: 07.08.2017)
[234] Michael Brecher, **A Century of Crisis and Conflict in the International System Theory and Evidence: Intellectual Odyssey III,** Cham, Palgrave Macmillan, 2018, p. 265
[235] Papşu, " Gürcistan-Abhazya Anlaşmazlığının Dünü, Bugünü, Çözüm Perspektifleri"
[236] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,**s. 227

Rus haber kaynakları ise sadece Gürcü tarafından 300 civarında ölü olduğunu bildirdi.[237]

Gagra'da meydana gelen bu çatışma, Gürcü – Abhaz çatışması için önemli bir noktadır. Nitekim Gagra'nın ele geçirilmesi ve Gürcü kuvvetlerinin yenilgiye uğratılması, Abhaz tarafını cesaretlendirmiştir. Bu moral, AbhazlarınSohum saldırısında önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur. Abhazlar, Sohum'u ele geçirmek için Mart 1993'te büyük bir saldırı başlattı. İki gün süren çarpışma sonunda Gürcü kuvvetleri saldırıyı geri püskürttü. İki taraf arasındaki top ateşleri, Soçi Anlaşması'na kadar sürdü.[238]Rusya arabuluculuğunda, iki taraf arasında 27 Temmuz 1993'te Soçi Anlaşması imzalandı. Anlaşma, kademeli olarak asker güçlerinin ateşkes hattı boyunca [239] çatışma bölgesinden çekilmesini, mültecilerin geri dönüşünü,Gürcü, Abhaz, Rus ve anlaşma sağlanırsa BM ve AGİT temsilcilerinden oluşan gözlemci grupların ve barışçıl çözüm için ortak bir komisyonun kurulmasını,özel Gürcü ve Abhaz güçler tarafından demiryollarının korunması ve ateşkesin sürdürülmesi için Rus askeri birliğin ve uluslararası gözlemci ve barış kuvvetlerinin bölgede konuşlandırılması maddelerini içermekteydi.[240]

Gürcü tarafı Soçi Anlaşması ile ciddi tavizler vermiştir. Çatışma bölgesinden askerlerini çekmesinin yanı sıra, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün tanınması artık yoktu ve güç dengesi, bu tür maddeleri ateşkes dışına çıkarabilecekşekilde Abhazların lehine değişmişti. Ayrıca anlaşmanın maddeleri gereğince Gürcü askeri birliği, ağır silahları kaldırmıştı. Fakat Abhaz tarafı, anlaşmanın maddelerini yerine getirme hususunda ağırdan almaktaydı.[241]

Çatışmaların gittikçe yoğunlaşması üzerine BMGenel Sekreterliği, konsey başkanına 5 Mayıs 1993 tarihli bir mektup göndermiş, mektuptaAbhazya'daki durumun gittikçe kötüleştiği, gözlemci gönderilmesinin barış sürecini sağlamada yeterli bir önlem

---

[237] " Georgia/Abkhazia: Violations of the Laws of War and Russia's Role in the Conflict", **Human Rights Watch,** Vol:7, No:7, 1995, (Çevrimiçi) https://www.hrw.org/reports/1995/Georgia2.htm, (Erişim: 05.08.2017)

[238] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 229

[239] Ateşkes hattı, genel olarak Gumista Nehri civarını belirtmektedir.

[240] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 77.

[241] Francis, **Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989-2008),**p. 127-128

olmayacağı, uzun sürecek bir ateşkes için daha etkili bir çözüm gerektiği belirtilmiştir. Buradan hareketle, anlaşmazlığın politik bir çözümünün bulunması için yapılacak görüşme süreçlerinde taraflara yardımcı olunması, komşu ülkelerin ve sorunla alakalı diğer birimlerin desteğini sağlamak üzerebölgeye özel bir elçi gönderilmesi kararlaştırılmıştır.[242]

16 Eylül'de Abhazlar; Sohum'dan ağır silahların çekilmesi koşulununGürcü birlikleri tarafından yerine getirilmediğini sebep göstererek son ateşkes anlaşmasını bozdular ve ardından büyük bir saldırı başlattılar. Birkaç yüz kişiden oluşan bir Abhaz gücü, Sohum'un güneyinde yer alan Oçamçıra bölgesine çıkarma yaptı, Gürcistan iletişim hatlarını keserek kenti kuşattı.[243] İki hafta süren savaş sonucunda Gürcistan yenilgiye uğradı ve Abhaz bölgesinin çoğu kısımları Abhazların kontrolüne geçti. Gürcü askeri birliklerinin son direnişinin ardından 28 Eylül'de Abhazların Sohum'u kontrolleri altına aldılar. Bu bölgede yaşayan Gürcüler bulundukları yerleri terk etmek zorunda kaldılar. Abhazya'da yaşayan ve yaşadıkları topraklardan atılan Gürcülerin sayısı az değildi. Yaklaşık 200.000 kişinin yer değiştirmek zorunda kaldığı tahmin edilmektedir. Bir yılı aşkın süren çatışmaların ardından, Gürcistan yenilgiye uğramıştır. Abhazlar, savaşı kazanmış olmalarına rağmen en az Gürcüler kadar kayıplar vermiştir. Kısacası savaş, her iki taraf için de oldukça yıpratıcı olmuştur.

Savaşın sona ermesinin ardından sorunun barışçıl çözümüne yönelik ilk girişim AGİT öncülüğünde Cenevre'de gerçekleştirilmiştir. Bu girişimin ardından ise BM, AGİT, gibi uluslararası örgütler ve Rusya'nın da katılımıyla çeşitli görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde genel olarak mültecilerin durumu, sorunun barışçıl çözümü gibi konular üzerinde durulmuştur.

Sorunun çözümüne ilişkin en önemli girişim ise 4 Nisan 1994'te gerçekleştirilmiş, BM, AGİT ve Rusya arabuluculuğunda toplanan Abhazya ve Gürcü yetkilileri, " Gürcistan- Abhazya Anlaşmazlığının Barışçıl Çözümü İçin Öneriler Deklarasyonu"

[242] United Nations " Repertoire of the Practice of the Security Council 1993-95, Chapter 8: Situation in Georgia", 29 January 1993, (Çevrimiçi), http://www.un.org/french/docs/cs/repertoire/93-95/CHAPTER%208/EUROPE/item_8_Georgia.pdf , (Erişim:08:08.2017), p. 4
[243] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 230.

nu imzalamışlardır. Anlaşmaya göre taraflar, birbirlerine karşı kuvvet kullanma tehdidi oluşturmayacaklarını kabul etmişlerdir. Taraflar ayrıca bölgede barışgücü ve mültecilerin güvenli dönüşlerinin sağlanması konusunda da karşılıklı anlaşmaya varmışlardır.Taraflar ayrıca şu konular üzerinde ortak hareket etmek üzere anlaşmaya vardılar:

a) Dış politika ve dış politika bağları,
b) Sınır muhafızı düzenlemeleri,
c) Gümrükler,
d) Enerji, ulaşım ve iletişim,
e) Ekoloji ve doğal afetlerin sonuçlarının giderilmesi,
f) Vatandaşlık ve insan haklarının, azınlıkların hak ve özgürlüklerinin sağlanması.[244]

1993 yılında iki taraf arasında gerçekleşen bu çatışmaların ardından BM Güvenlik Konseyi, 858 sayılı kararla Ağustos 1993'te BM Gürcistan Gözlemci Misyonu'nu oluşturmuştur. 88 askeri gözlemciden oluşan Misyonun oluşturulma sebebi ise Gürcü ve Abhazlar arasında 27 Temmuz 1993'te imzalanan anlaşmaya uygun davranılmasını kontrol edilmesi ve ateşkes ihlallerinin araştırılıp rapor edilmesidir. [245]

Deklarasyonda bu kararların yanı sıra, bölgede durumun gözlenmesi için BM Gürcistan Gözlemci Misyonu'nun(UNOMIG) yanı sıra, BDT barışgücü çerçevesinde Rus askerlerinin bölgeye gönderilmesi kararlaştırılmıştır.4 Nisan'da kabul edilen bu deklarasyonun ardından iki taraf arasında 14 Mayıs 1994'te " Ateşkes ve Güçlerin Ayrılması" -diğer bir ifadeyle Moskova Anlaşması- imzalandı. Deklarasyonun diğer önemli bir noktası ise deklarasyonda Abhazya'nın statüsüne dair nihai bir karar verilmese de, bölgenin kendi anayasa, yasama ve ülke sembollerinin olacağının belirtilmesi idi. [246] Yukarıda belirtilen ortak hareket alanlarında uzlaşmaya varılsa da, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü konusu,

[244] " Declaration on Measures for a Political Settlement of the Georgian-Abkhazian Conflict", **UNSC,** S/1994/397, 4 April 1994, p. 3
[245] S/1993/858, **UNSC,** 24 August 1993, p.2
[246] " Declaration on Measures for a Political Settlement of the Georgian-Abkhazian Conflict", **UNSC,** S/1994/397, p. 2.

deklarasyonun çözüme kavuşamayan konularından biri olarak kalmıştır. Gürcü tarafı, en azından toprak bütünlüklerinin Abhazlar tarafından açıkça tanınmasını istemiş, Abhazlar ise görüşmelerde iki tarafın da eşit statüde muamele görmesinde ısrar etmiştir. 4 Nisan 1994'te deklarasyonun oluşturulmasında tarafların anlaşmasının en önemli sebebi, Tiflis'in, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün tanınması isteğinden vazgeçmesidir. Sonuç olarak deklarasyonda, Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne değinilmemiştir.[247]

Moskova Anlaşması'nda ayrıca, BM Gürcistan Gözlemci Misyonu'nun (UNOMIG) yetkileri revize edilmiştir. Buna göre, iki tarafın da ateşkes çizgisi üzerinde yaklaşık olarak 12 km'lik bir güvenlik bölgesi oluşturulmuş, BM Gürcistan Gözlemci Misyonu'na ateşkes çizgisi boyunca Moskova Anlaşması'na uygunluğun gözlemlenmesi, BDT barışgücüoperasyonlarının izlenmesi görevleri yüklenmiştir. [248]

Çatışmaların sona ermesi ve iki tarafın da deklarasyon üzerinde uzlaşmasının ardından tarafların arabuluculuğu konusunda, çoğu BM çatısı altında gerçekleştirilenuluslararası çabalar devam etmiştir. Aralık 1993'te İngiltere, Rusya, Almanya, Fransa ve ABD'den oluşan Gürcistan'ın Dostları Grubu kurulmuş, bu grup BM barış çabalarını desteklemiştir. [249]

Uluslararası toplumun da girişimleriyle bir barışçıl çözüme ulaştırılmaya çalışılan bu dönem, Abhaz yetkililerin bazı tutarsız davranışlarına da tanık olmuştur. Nitekim Abhaz yetkililer, 1994-1996 yılları arasında Adige Cumhuriyeti, Tataristan gibi çeşitli Rus bölgeleriyle bazı dostluk ve işbirliği anlaşmaları imzalayarak bağımsızlıklarını genişletme girişimlerinde bulunmuşlardır. Abhaz yönetiminin bu çabalarına rağmen ekonomik durumun kötülüğü ve uluslararası sistemde karşılaştıkları izolasyon, Abhazya'nın rejimini belirsiz durumda bırakmıştır. Bu durumun yanı sıra, uluslararası sistemde de Abhazya'nın savaş nedeniyle suçlandığı bir ortam bulunmaktadır. BMGK üyeleri Abhaz liderlerini savaşı tırmandırmak ve

[247] Francis, **Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989-2008),**p. 131

[248] David Criekemans vd., " Negotiations in the UN Security Council on the aftermath of the 'Georgian-Russian War" , **Model United Nations,** 4th Ed. Simulation Exercise, Kasım 2008, (Çevrimiçi), http://www.vvn.be/wp-content/uploads/2011/04/casus_georgie_rusland.pdf , (Erişim:10.10.2017)

[249] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p.80

barış görüşmelerini engellemek ile suçlamıştır. Bu noktadan hareketle, Gürcistan'ın Dostları Grubu'nun görevlerinden bazılarının, soruna politik olarak dengeli yaklaşılması ve daha esnek iletişim kanalları sağlanması olduğu belirtilmiş, bu nedenle grubun, Abhaz yetkililerle görüşme konusunda isteksiz oldukları belirtilmiştir. Ayrıca ABD yetkilileri de diplomatlarının 1996'dan önce Abhazya'ya gitmelerini yasaklamıştır. [250]

2.2.2. Savaş Sonrası Barış Girişimleri Ve Statü Tartışmaları

1997 yılı ortalarına kadar genel olarak Gürcistan-Abhazya probleminin, uluslararası arenada barışçıl bir çözüme ulaşılması konusunda geçtiği söylenebilir. Sadece BM, ya da Gürcistan'ın Dostları Grubu değil, aynı zamanda uluslararası sivil toplum kuruluşları (NGOs) da sorunun çözümü için çabalamışlardır. Sorunun barışçıl çözümü için yapılan bu çabalara rağmen, hala en önemli sorun Abhazya'nın statüsüydü. Rusya'nın arabuluculuğuna rağmen Abhazya'nın statüsüne çözüm getirilemeyince devreye BM öncülüğünde gerçekleştirilen Cenevre toplantıları girdi. 1997 yılında çatışmaya bir çözüm bulunabilmesi için bir Koordinasyon Kurulu oluşturuldu. Genel olarak bu sürece Cenevre Süreci adı verilmektedir. Bu doğrultuda üç çalışma grubu oluşturuldu: kalıcı olarak düşmanlıkların durdurulması ve güvenlik problemleri, mülteciler ve yerinden edilen insanlar, ekonomik ve sosyal problemler. [251]

Cenevre sürecinde, belirtilen üç çalışma grubunun ele aldığı problemler dışındaproblemin temel konusunu oluşturan Abhazya'nın statüsü de tartışıldı. Abhazya'nın statüsü konusu, Cenevre Süreci'nden önce de görüşülmüş, genel olarak Gürcü tarafı Gürcistan devleti içerisinde Abhazya'nın özerkliğini (federal bir düzenleme) teklif etmeye hazır bulunmuştur.Öte yandan Abhazlar ise, iki tarafı da (Gürcü ve Abhaz) uluslararası hukuk açısından eşit zemine yerleştirecek ve iki tarafa da ayrılma (secession) hakkı verecek bir konfederasyon modelinde ısrar etmekteydi. Bu nedenle iki taraf için de en zor konulardan birisi ayrılma hakkı ile ilgilidir.

[250] Francis, **Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989-2008),**p. 135-136

[251] International Crisis Group (ICG), "Abkhazia: Ways Forward", **Europe Report** No: 179, 18 January 2007, p. 3

Nitekim Abhazlar, ayrılma hakkının, kendi hakları ve konumları için en uygun yol olduğunu belirtmekte, öte yandan Gürcüler ise ayrılma hakkını kabul etmelerinin ilerisi için önemli riskler taşıyacağını düşünmekteydi. [252]

Tüm bunların yanı sıra BM çatısı altındaki Cenevre görüşmelerinde Gürcü tarafı, Abhazların temsilinin sorgulanması gerektiğini, çünkü uluslararası olarak tanınmış bir ülke olmadığını belirtmiştir. Abhazlar, bir devlet olarak henüz tanınmadıkları için BMGK toplantılarına katılımlarına izin verilmese de, Cenevre görüşmelerine her iki taraf da temsilcileriyle birlikte katılım sağladı.

Statü tartışmalarında ortak devlet, federasyon ve konfederasyonu içeren değişik seçenekler tartışıldı. Batılı hükümetler, Abhazya'nın kendi işleri üzerinde kontrolünü sağlayacağı, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ile birlikte federal modelleri savunmaktaydı. Öte yandan Rusya'nın 1990'lar boyunca önerdiği modeller ise konfederal ya da ortak devlet seçenekleriydi. BM ise Batılı hükümetler gibi federal bir düzenlemenin gerekli olduğunu düşünüyordu.[253]

1994 Deklarasyonunda ise tarafların önerdiği teklifler şöyledir: Abhazların teklifi, uluslararası hukukun eşit iki öznesi olarak yer alacakları bir konfederasyonu içermekteydi. Tek ve kalıcı bir Koordinasyon Kurulu, tarafların ortak sorumluluk alanları içerisindeki eylemlerini koordine edecek (dış politika, dış ticaret, gümrük ve sınırlar), herhangi bir tehdit durumu olmadıkça adalet, kamu düzeni, vatandaşlık, para politikası ve savunma gibi konular her iki tarafın kendi sorumluluklarında olacaktır. Diğer taraftan Gürcü teklifine göre ise, Abhazlar'ın kendi anayasası, kendi bayrakları, arması, belli bir derecede özerklikleri olacaktı. Gürcülerin bu teklifleri, Abhazların merkezi otoritede temsillerini içermiyordu.[254]Tüm bu tekliflere rağmen deklarasyon görüşmelerinde, Abhazya'nın statüsü konusunda nihai bir karara varılamadı.

1995 yılında iki taraf statü konusunda anlaşmaya oldukça yakındı. 21 Aralık 1991'in Gürcistan SSC sınırları içerisinde, federal bir yasama organı ve yürütme gücünün en

[252] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 83-84
[253] International Crisis Group (ICG), "Abkhazia: Ways Forward", p. 7
[254] Francis, **Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989-2008),** p. 130-131

üstün organının oluşturulması konusunda iki taraf ilk defa anlaşmaya yakındı.[255] Fakat daha sonra Gürcistan'ın toprak bütünlüğü gibi konularda anlaşma sağlanamadı. Görüşmeler 1996 yılı boyunca devam etti. Gürcü tarafı, Abhazya'nın belirli hak ve gücünün olduğunu belirtmekte, fakat Gürcistan'ın tek bir federal devlet olarak yer aldığı bir modelin gerekli olduğunu savunmaktaydı.

Abhazya tarafı için ise federasyon modeli kabul edilebilir değildi.Abhaz yetkililer, Abhazya'nın uluslararası hukukun bir öznesi olarak tanınmasını sağlayacak ve dolayısıyla kendilerine tam bir uluslararası yasal kişilik, bağımsızlık ve tek taraflı ayrılma hakkı kazandıracak konfederasyon ya da serbest ilişkili devlet (freeassociatedstate) modelleri üzerinde ısrar etmekteydi.Öte yandan Gürcistan ise federalizm modelinin, toprak bütünlüğü ve ulusların kendi kaderini tayin hakkı arasında doğru bir denge sağlayabileceğini belirtmekteydi. Gürcü liderler, Abhazya ve Güney Osetya ile birleşmenin, federasyon modeli sürecinin yolunu açacağını düşünüyorlardı. Bunun yanı sıra Gürcistan, Abhazya ve Güney Osetya ile birleşme konusunda ilerleme kaydedilmediği sürece federalleşme ya da bölgeselleşme süreçlerini yürütme konusunda istekli değildi. [256]

Abhazya ve Gürcistan arasında süren statü tartışmalarında bir diğer önemli girişim ise 1999 yılında BM'nin sorunun çözümüne yönelik aktif yaklaşımı ile yapılmıştır. " Tiflis ve Sohum Arasındaki Yetkinliklerin Dağılımı İçin Temel İlkeler" diğer adıyla " Boden Planı", bu amaçla oluşturulmuştur.

Gürcü ve Abhaz taraflar arasında güçlerin dağılımı konusu, görüşmelerin temelini oluşturuyordu. Boden Planı, bir uzlaşının sonucuydu. Fakat bu uzlaşı, çatışmaların tarafları arasındaki uzlaşı değil, bir tarafta Rus, diğer tarafta ise Batılı hükümetlerin arasındaki bir uzlaşıyı belirtmektedir. Belge, iç ve uluslararası güvenlik gibi temel konuları işaret etmemektedir. Genel olarak belge, bir bütün olarak oldukça tutarlı

[255] " Report of the Secretary General Concerning the Situation in Abkhazia, Georgia", S/1995/181, **UNSC,** 6 March 1995, p. 1-2

[256] Bruno Coppieters, Tamara Kovziridze ve Uwe Leonardy, " Federalisation of Foreign Relations: Discussing Alternatives for the Georgian- Abkhaz Conflict", **Harward University Caspian Studies Program,** Working Papers Series, No: 2, 2003, p. 7

şekilde bir tarafta toprak bütünlüğüne saygı ilkesini belirtirken diğer taraftan ise iki tarafın da kendi kaderini tayin haklarını işaret etmektedir. [257]

Boden Planı, Gürcistan sınırlarının dokunulmazlığını onaylarken, Abhazya'ya federasyon içerisinde geniş güçler teklif etmektedir. Öyle ki Boden Planı'na göre Abhazya, hukukun üstünlüğüne dayalı, Gürcistan devleti içerisinde bağımsız bir birimdir. Abhazya, Gürcistan devleti içerisinde federal bir anlaşma tarafından kurulmuş, bölgenin çok etnik yapılı nüfusunun çıkarları ve haklarını garanti ederek geniş güçler sağlayan, özel bir statüye sahiptir. [258]Ayrıca Boden Planı'nda, Gürcistan hükümeti ile Abhaz hükümeti arasında eşitlik gözetilmiş, Abhaz tarafının, Gürcistan'ın aşağısında olamayacağı gibi, iki tarafın da federal bir anayasaya bağlı olacağı, federal birliğin hükümetinin Abhazya anayasasını ihlal edemeyeceği de belirtilmiştir. [259]

Yani Boden Planı, bir taraftan toprak bütünlüğüne vurgu yapmakta ve Gürcistan sınırlarını savunmakta, diğer taraftan ise kendi kaderini tayin hakkına da değinerek Abhaz tarafına Gürcistan içerisinde federasyon modelini belirten bir bağımsızlık teklif etmekteydi. BMGK ve Gürcistan'ın Dostları Grubu üyeleri, planı desteklemişler, aynı zamanda Gürcistan da planı onaylamıştır. Fakat plan, Abhazya tarafından onaylanmamış, böylece sorunun çözümü için başka bir girişim daha sonuçsuz kalmıştır.

Abhazya'nın konfederasyon ve serbest ilişkili devlet ısrarlarının yanı sıra diğer tarafta Gürcistan için, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü içeren her türlü çözüm kabul edilebilirdi. Fakat ağırlıklı olarak Gürcistan'ın savunduğu fikir, federasyon modeline ilişkindi. İki tarafın da uzlaşılamaz çizgileri olması ve savundukları modellerin farklı olması sebebiyle statü konusunda 1998 çatışmaları öncesi bir sonuca varılamadı.

---

[257]Bruno Coppieters, " The Georgian-Abkhaz Conflict", in **Europenization and Conflict Resolution: Case Studies from the European Periphery,** Ed. Bruno Coppieters v.d. , Gent, AcademiaPress, 2004, p. 204.
[258] International Crisis Group (ICG), "Abkhazia: Ways Forward", p. 8
[259] Marc Weller ve Katherine Nobbs, **Asymmetric Autonomy and the Settlement of Ethnic Conflicts,** Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2010, p. 219

2.2.3. 1998 Yılından 2008 Savaşına Doğru Bölgenin Durumu

1992 ve 1993 yıllarında gerçekleşen savaşlar sonrası Abhazya probleminin barışçıl çözümü için uluslararası arenada çeşitli girişimlerde bulunulmuş, ayrıca Abhazya ve Gürcistan arasında 1994 yılında Gürcistan- Abhazya Anlaşmazlığının Barışçıl Çözümü İçin Öneriler Deklarasyonu oluşturulmuştu. Bu tarihten 1998 yılına kadar geçen sürecin genel olarak iki taraf için de sakin geçtiği söylenebilir. Fakat1998 yılında Gali'de gerginlikler artmış, bu gerginlikler daha sonra çatışmaya dönüşmüştür.

Gali bölgesindeki çatışmalar genel olarak bölgedeki gerilla faaliyetlerinin yoğunlaşması üzerine başlamıştır. Nitekim Tiflis'te bazı politikacılar Gürcistan'ın bağımsızlık günü olan 26 Mayıs'ta Abhazya'nın ele geçirilmesi çağrısında bulundular. 9 Mayıs'ta milletvekilleri, bölgeyi ziyaret etti ve Gürcistan bayrağı salladı. Çıkan çatışmaların ardından 17 Abhaz askeri hayatını kaybetti. Olay sonrası Abhaz ordusu harekete geçerek operasyon başlattı ve bölgedeki 30.000 Gürcü göçmeni bölgeden sürdü. [260]

Gali'deki çatışmalar, sadece ölenlerle sonuçlanmamıştır, çatışmalar boyunca yerleşim yerleri zarar görmüş, bölgede yaşayan çok sayıda Gürcü vatandaşı, yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmışlardır. Savaş sonucunda bölgedeki Gürcü nüfusun çoğunluğu kendi isteğiyle ya da zorla bölgeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler İhtiyaçları Değerlendirme Komisyonu, 1998 yılında bölgenin nüfusunun yaklaşık olarak 200,000 civarında olduğunu belirtmiştir. Bu rakam, bölgenin savaş öncesi nüfusunun yaklaşık olarak yarısına tekabül etmektedir. [261] Bölge nüfusunda yaşanan bu değişimde, Abhaz yetkililerin de oldukça önemli bir etkisi bulunmaktadır. Abhaz yetkililer, bölgedeki demografik nüfus dengesinin Abhazya aleyhine bozulmasından endişe ettiklerinden, çoğu mültecinin geri dönüşüne müsaade etmemiştir. Bu kararlarında, bölgede sağlamaya çalıştıkları hegemon duruşu korumak istedikleri amacının etkili olduğu da bir gerçektir. Abhaz

[260] Cheterian, **Kafkasya'da Savaş ve Barış: Rusya'nın Sorunlu Hududu,** s. 375
[261] Bruno Coppieters, "The Georgian-Abkhaz Conflict", p. 199.

tarafının bu tutumu, uluslararası sistemde negatif bir izlenim oluşturmalarına ve tepki çekmelerine neden olmuştur.

1998 yılında Gali bölgesinde gerçekleşen çatışma ile tarafların barışçıl bir şekilde anlaşmasının zorluğu tekrar anlaşılmıştır. Uluslararası aktörlerin de dâhil olmasıyla girişimde bulunulan diğer bir çalışma, 30 Haziran 1999 tarihli BMGK'nın 1255 sayılı kararıdır. Söz konusu kararda tarafların, Gürcistan Devleti içerisindeki Abhazya'nın politik statüsünü ve Gürcistan'ın uluslararası olarak tanınmış sınırları içerisinde egemenliğini ve toprak bütünlüğüne saygıyı da içeren, kapsamlı bir politik uzlaşmaya olan ihtiyaç belirtilmiştir. Ayrıca Genel Sekreterlik ve özel temsilcisinin; Rusya Federasyonu, AGİT, Genel Sekreter'in Dostları Grubu işbirliğiyle kapsamlı bir uzlaşmanın parçası olarak Tiflis ve Sohum arasındaki anayasal yeterliliklerin dağılımı üzerine önerilerin kabulüne devam edilmesi amacını desteklemiştir. [262]

Gali bölgesinin olumsuz etkisinin görüldüğü bir başka girişim ise Şubat 2008'de BM Kalkınma Programı Programı öncülüğündeki İhtiyaçları Değerlendirme Heyeti'dir. Heyet, Şubat 2008'de bölgeyi ziyaret etmiş, çeşitli ekonomik alanları kapsayan yaklaşık 200 milyon dolarlık bir uluslararası yardım programı oluşturmuştur[263]. Fakat bu girişim de Gali'de gerçekleşen çatışmadan dolayı olumsuz etkilenmiştir.

1999 yılında oluşturulan ve Abhaz tarafından reddedilen Boden Planı ve 1998 yılında Gali'de gerçekleşen çatışmaların ardından, Sohum, 1999 yılının Ekim ayında, yapılan referandumun ardından bağımsızlığını ilan etmiştir. Nitekim referandumda %97'lik bir kesim bağımsızlıktan yana oy kullanmıştır. Abhaz tarafı, yapılan referandum ve ilan edilen bağımsızlık ile gerek Gürcistan içerisindeki bir federal statüyü, gerekse statü tartışmalarına bir çözüm getirmek amacıyla oluşturulan Boden Planı'nı kabul etmeyeceklerini de göstermiş oldular. Nitekim 2001 yılının Ekim ayında Kodori boğazında iki taraf tekrar karşı karşıya geldiler. Çatışmalar sonucunda 9 BM Gürcistan Gözlemci Misyonu (UNOMIG) personeli hayatını kaybetmiştir.

[262] " The Resolution in Georgia" S/1999/1255, **UNSC,** 30 June 1999, p.2
[263] "United Nations Needs Assesment Mission to Abkhazia, Georgia", **UNPO,** 31 Mart 1998, (Çevrimiçi), http://www.unpo.org/content/view/712/236/ , (Erişim:15.08.2017)

Abhazya ve Gürcistan arasında zaman zaman şiddetlenen çatışmalar, zaman zaman bölgede istikrarlı bir ortamın oluşması sonrasında iki taraf arasında barış görüşmelerinin sürdürülmesi amacıyla, Gürcistan'ın Dostları Grubu (Group of Friends) ve genel sekreterliğin özel temsilcisi (specialrepresentative of thesecretary general- SRSG) öncülüğünde2002 yılı ortalarından 2006 yılı ortalarına dek sürecek bir girişim başlatılmıştır. Ayrıca Gali'de gerçekleşen çatışmaların ardından 2002 yılının Ekim ve Aralık ayları arasında iki tarafın da rızasıyla BM, bölgede Güvenlik Değerlendirme Komisyonu (Security AssessmentMission) oluşturmuştur. Komisyonun amacı, Gali bölgesinin 1992 yılı sınırları içerisindeki güvenlik koşullarını saptama ve bu koşulları geliştirme yollarını belirlemektir.[264]

Bölgede gerçekleştirilen girişimlere rağmen iki taraf arasındaki barış görüşmeleri ne yazık ki uzun süreli olmadı. 1997 yılında gerçekleştirilen Cenevre görüşmelerinin ardından bu kez iki taraf, 2003 yılında Şevarnadze ve Putin öncülüğünde bir araya gelerek Cenevre Süreci'nin ikinci ayağını oluşturan Soçi Süreci'ni başlattı. Süreçte temel olarak demiryollarının iyileştirilmesi, enerji sektöründe işbirliği ve mülteciler konuları ele alınmıştır.[265] Soçi Süreci, Cenevre sürecinden iki noktada farklılık göstermektedir. İlk olarak Soçi Süreci, karşılıklı bir Rus-Gürcü kanalı idi ve görüşülen konular Sohum'u da ilgilendiren konular olmasına rağmen görüşmelerde Abhazların statüsü, Gürcülerin statüsü ile denk değildi. İkinci olarak ise süreç genel olarak daha pratik konular ile ilgiliydi. Nitekim statü konusu; Rusya, Abhaz yetkilileri ikna etmeye istekli olmadığı için halledilmedi.[266]

Cenevre Süreci'nin ikinci ayağı olan Soçi Süreci'ni takiben, yönetimde her iki tarafta da değişiklikler bulunmaktaydı. Nitekim Gürcü tarafında 2003 Gül Devrimi'nin ardından Saakaşvili yönetimi başlamış, diğer taraftan Abhaz tarafında ise SergeyBagapş, de factoAbhaz yönetiminin yeni cumhurbaşkanı olarak seçilmişti. İki tarafta da yönetimin değişmesi, doğal olarak barış görüşmelerinden beklentileri artırmıştır. Fakat Saakaşvili iktidara geldiğinden beri Gürcistan'ın toprak

[264] "OCHA Georgia: Abkhazia Briefing Note Jul 2004", **Reliefweb,** 31 Temmuz 2004, (Çevrimiçi), http://reliefweb.int/report/georgia/ocha-georgia-abkhazia-briefing-note-jul-2004, (Erişim:10.08.2017)
[265] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 89
[266] Francis, **Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989-2008),**p. 152

bütünlüğünü vurgulayan konuşmalar yapmış, NATO üyeliği konusunda çeşitli girişimlerde bulunmuş ve Abhaz sorunu görüşmelerinde Rusya'nın rolünü azaltıp, uluslararası toplumun katılımını sağlamaya çalışmıştır. Tüm bu gelişmelerin sonunda da, daha önce de belirtildiği üzere Güney Osetya'da çatışmalar baş göstermiş, her iki taraftan da kayıplar verilmişti.

Saakaşvili'nin Abhazya problemine ilişkin Rusya karşıtı tutumu, Batı'ya dönük politikaları ve NATO yanlısı tutumu, bu dönemde Gürcistan ile Rusya arasında ilişkilerin iyice gerilmesine yol açmıştır. Aralık 2005'te Rusya, Gürcistan'ın tarım ürünleri ithalatını yasaklamış, 3 ay sonra aynı tutumu şarap ve brendi için uygulamış, gerekçe olarak ise güvenlik ve hijyen standartlarını göstermiştir. Moskova mineral su ithalatı için de Mayıs 2006'da kısıtlama getirmiş, Temmuz ayında yasal olan tek sınırını,3 Ekim itibariyle ise tüm hava, deniz ve kara yolları bağlantılarını kapatmıştır. [267]

Bölgede gerilimin tekrar artması üzerine iki taraf için de barış görüşmeleri aksamıştır. Tüm bu gerilimlere rağmen Saakaşvili'nin Mart ve Mayıs 2008'de gerçekleştirdiği barış girişimleri, Mayıs 2008'de Sohum'da gerçekleşen yüksek seviye Gürcü – Abhaz görüşmeleri ve Haziran 2008'de Stokholm'de gerçekleşen görüşmeler, ortamdaki gerginliğin durdurulması ve yumuşatılmasında öncü rol oynamıştır. Bu görüşmeleri takiben Saakaşvili, 23 Haziran 2008'de Rusya Başkanı Medvedev'e bir mektup göndermiş, mektupta başlıca şu maddeler yer almıştır: [268]

- Abhazya'nın Gali ve Oçamçıra bölgelerinde serbest ekonomik bölgelerin, ortak bir Gürcü- Abhaz yönetimi ve ortak hukuk uygulama birimleri kurulması ve bu bölgelere mülteci/yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşünün sağlanması,
- Moskova – Tiflis – Yerevan demiryolu iletişiminin tekrar açılması (Abhazya üzerinden),
- Sohum ve Trabzon arasındaki deniz iletişiminin ve diğer iletişim noktalarının tekrar açılması,

[267] International Crisis Group (ICG), "Abkhazia: Ways Forward", p.1-2
[268] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 90-91

- İlişkili anlaşma(lar)ın, uluslararası garantinin öznesi olması (Rusya Federasyonu'nun katılımıyla),
- Kuvvet kullanmama ve mülteci/yerinden edilmiş kişilerin Abhazya'nın diğer bölgelerine dönüşü üzerinde anlaşmanın, diğer anlaşmalar arasında ileri aşamalarda çözüme ulaştırılması,
- BDT barış gücünün bulunduğu bölgelerden çekilmesi ve Kodori Nehri boyunca yeniden konuşlandırılması.

Saakaşvili'nin mektubu, Medvedev'den beklenilen yanıtı alamamıştır. 2002 ve 2006 yılları arasında yoğunlaştırılan barış girişimleri, soruna dâhil tarafların uzlaşamaması sebebiyle askıda kalmıştır. Tüm bunların üzerine Gürcistan ve Rusya'nın arasının Saakaşvili yönetimi ile iyiden iyiye bozulması, 2006 yılı itibari ile barış görüşmelerinin durmasına sebep olmuştur. Daha sonra yapılan çeşitli girişimler de etkili olamamış, anlaşmalar zamanla çatışmalara dönüşmüş, 2008 savaşının yaşanmasına sebep olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2008 RUSYA – GÜRCİSTAN SAVAŞI VE ABHAZYA - GÜNEY OSETYA'NIN BAĞIMSIZLIKLARININ ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Ağustos 2008: Güney Osetya – Gürcistan Savaşı

2008 yılının henüz başlarında bölgede artan gerilim ve yaşanan çatışmalar, iki taraf arasında yaşanacak bir savaşın habercisi niteliğindedir. Nitekim Mayıs ayında Gürcistan'ın Rusya'yı, Gürcistan'a ait bir insansız hava aracını vurmakla suçlaması gerilimleri artırmıştır. Haziran ayında Güney Osetya ve Gürcistan kuvvetleri arasında başkent Şinvali'deki çatışmalarda bir kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun yanı sıra polis memurlarının da içinde bulunduğu 8 kişi yaralanmıştır.[269] Bu çatışmaların akabinde Gürcü kuvvetleri Güney Osetya'ya çeşitli saldırılar düzenlemiş, fakat karşısında Rusya'nın karşı saldırılarını bulmuştur.

Ağustos 2008 savaşının başlangıcı aslında Rusya mı yoksa Gürcistan mı ilk saldıran taraftır sorusu ile bir belirsizlik içerisindedir. Gürcistan, Rusya'ya ait bir birliğin 7 Ağustos'ta Güney Osetya'ya girdiğini iddia etmiş, Rusya ise bu iddiaya barış gücü operasyonunun normal hareketinin bir parçası olduğunu belirterek yanıt vermiştir. Rusya aynı zamanda, Rus savaş birliğinin Güney Osetya'ya 7 Ağustos gecesi, Saakaşvili Güney Osetya'nın başkenti Şinvali'ye bir saldırı emri verdikten sonra girdiğini iddia etmiştir. [270]

Rusya'nın 2008 savaşındaki rolü ile ilgili olarak iki genel teori bulunmaktadır. Bu konudaki ilk görüş; Rusya'nın,-Soğuk Savaş dönemi sonrasına da uygun olarak- gerek bölgede gerekse Gürcistan üzerinde tarihsel hegemonyasını devam ettirme

[269]Higgins ve O'Reilly, "The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self-Determination in the South Ossetian Conflict", p. 571.
[270] Gregory Hafkin, " The Russo-Georgian War of 2008: Developing The Law of Unauthorized Humanitarian Intervention After Kosovo", **Boston University International Law Journal ,** Vol: 28 No: 1, 2010, p. 224

amacında olduğu üzerine yoğunlaşmaktadır. İkinci görüş ise, yine Rusya'nın bölgede yer alacak batı yanlısı bir devleti istemeyeceği yönündedir. Moskova bu doğrultuda Gürcistan'ı,Nato'ya katılma amacı doğrultusundaRusya'ya sırtını çevirmesi sebebiyle cezalandırmak istemektedir. Tüm bu nedenlerin yanı sıra, aynı yıl içerisinde Şubat ayında Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılması ve bağımsızlığını ilan etmesi üzerine Rusya, bunun Abhazya ve Güney Osetya örnekleri için de bir emsal olabileceğini düşünmüştür. [271] Tüm bu sebepler göz önüne alındığında Rusya'nın iddia ettiği şekilde savaş sebebinin temelinde bölgedeki Rus ve Oset halkı korumaktan çok, Batı dominasyonuna engel olmak, bölgede hâkimiyetini sürdürmek, Gürcistan'ın Batı ile yakınlaşmasını engellemek amacında olduğu söylenebilir. Nitekim Saakaşvili dönemi, daha çok Batı yanlısı ve Rusya karşıtı bir görüntü çizmişti.

2008 Rusya- Gürcistan Savaşı, sadece Gürcistan'a yönelik değil; aynı zamanda Washington, NATO, Batı'ya karşı da gerçekleşmiş bir savaştır. Moskova'nın amacı, NATO'nun gerek Gürcistan, gerekse Moskova'nın herhangi bir komşusuna doğru genişlemesi ihtimalini ortadan kaldırmak ve herhangi bir komşu ülkenin Batıya yaklaşmasının önüne geçmekti. [272] Kısacası Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığının Batı dünyası tarafından tanınmasının ardından Rusya'nın attığıadımlar ve aynı yıl Nisan ayında gerçekleşen NATO'nun Bükreş zirvesi, Kafkasya'daki durumu tamamen farklı bir aşamaya getirmiştir. [273]

2008 yılının Nisan ayında toplanan NATO zirvesinde, Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyesi olacaklarıbelirtilmiş, bu doğrultuda iki ülke ile de politik ilişkilerin yoğunlaştırılması kararlaştırılmıştır. Bu gelişmeyi takiben 16 Nisan 2008'de Putin, Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeleri ve Rusya arasında ekonomik, sosyal ve politik direkt ilişki başlatan bir kararnameyi imzalamış ve bu durum Tiflis hükümetinde,

[271] Brian J. Ellison, " Russian Grand Strategy in the South Ossetia War", **Demokratizatsiya,** Vol: 19, Issue: 4, 2011, p. 344-351
[272] Ronald Asmus, **A Little War that Shook the World: Georgia, Russia, and the Future of the West**, New York, Palgrave Macmillan, 2010, p. 5
[273] Svante E. Cornell ve S. Frederick Starr, **The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia,** New York, M.E. Sharpe, 2009, p. 3

Moskova'nın bu bölgeleri topraklarına katacağı korkusu yaratmıştır. [274]21 Nisan'da ise bir MiG-29, Gürcistan hava sahasına girerek insansız bir hava aracını düşürmüştür.[275]

Aslında son birkaç yıldır Rus hava güçleri, Gürcistan ve Güney Osetya hava sahası üzerinde bir seri provokatif uçuşlar gerçekleştirmekteydi. Ve iddialara göre 2007 yılının Ağustos ayında Rus uçakları bir Gürcü köyüne bir füze ateşledi.[276] Tüm bu gelişmeler üzerine 7 Ağustos 2008'de Gürcistan Savunma Bakanlığı'ndan bir yetkili; Güney Osetya'nın, Gürcistan'ın ateşkes önerisini reddederek çatışma bölgesindeki Gürcü köylerini ateşlemeye devam ettiğini, bunun üzerineGürcistan'ın, bölgede anayasal düzeni tekrar sağlamaya karar verdiğini belirtti.[277]Bu açıklamanın ardından ise Gürcistan'a ait askeri birlikler, Şinvali bölgesinde askeri bir operasyon başlattı.

2008 savaşını asıl başlatan olay ise Gürcü kuvvetlerinin Güney Osetya'nın başkenti olan Şinvali'ye kapsamlı bir hava ve kara saldırısı düzenlemesiydi. Öyle ki Gürcistan neredeyse Şinvali'yi ele geçirmek üzereydi. Gürcü kuvvetlerinin Şinvali saldırısına Rus birlikleri anında karşılık vermiş, akabinde ise savaş patlak vermiştir. Rusya, Güney Osetya'ya Kuzey Osetya üzerinden birlikler göndererek saldırıya anında karşılık vermiş, Gürcü hedeflerini bombalamıştır.[278]Gürcistan'ın bölgede anayasal düzeni sağlama amacına karşılık Rusya'nın amacı ise bölgedeki Rus ve Osetleri korumaktı. Savaş sırasında Tiflis yetkilileri, 20.000'den fazla Rus birliğinin Rusya üzerinde sadece Güney Osetya'ya değil, aynı zamanda Abhazya'ya da kara ve deniz yolu ile girdiğini belirtmiştir. Binlerce Rus, Abhazya'da konuşlanmış, Batı Gürcistan'a girmek için idari sınırı geçmiştir. Askeri üsleri işgal etmiş ve sistematik olarak altyapıyı imha etmiştir. Savaşın ilk gününde Gürcülere göre hava sahası 22

---

[274] Svante E. Cornell, Johanna Popjanevski ve Niklas Nilsson, " Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World**", Central Asia-Caucasus Institute& Silk Road Studies Program,** 2008, p.8

[275] " Russia ' shotdown Georgia drone'", **BBC News,** 21 Nisan 2008, (Çevrimiçi), http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/7358761.stm , (Erişim:25.07.2017)

[276] Gerard Toal, " Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August War Over South Ossetia", **Eurasian Geography and Economics**, Vol:50, Issue: 1, 2009, p. 15

[277] " 'Georgia Decided to Restore Constitutional Order in S.Ossetia' – MoD Official",**Civil Georgia,**8 Ağustos 2008, (Çevrimiçi), http://civil.ge/eng/article.php?id=18941&search , (Erişim:24.07.2017)

[278] Higgins ve O'Reilly, The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self-Determination in the South Ossetian Conflict", p. 571.

defa ihlal edilmiştir. En önemlisi ise Rus birlikleri, Tiflis ve ülkenin batısını birbirine bağlayan hayati önemdeki bir demiryolu köprüsünü havaya uçurmuştur. Bu durum gerçekte Gürcistan'ı ikiye bölmek ve ekonomisini bozmak anlamına gelmektedir. [279]

Bölgedeki operasyonlarını haklı çıkarmak için Rusya devlet başkanı Vladimir Putin, Gürcistan'ı Osetyalılara karşı soykırım suçu işlemekle suçladı ve Şinvali'de 1500 ile 2000 arası ölü olduğu iddia edildi. Rusya'nın bu iddialarına karşılık olarak ise insan hakları izleme komitesi, Güney Osetya bölgesinde yaptığı incelemeler sonucunda 100 civarında sivil ölümü kaydetmiştir.[280]

Batı dünyasından ise savaş sırasında, sivil altyapılar nedeniyle oluşabilecek insani kriz konusunda endişeler dile getirilmiştir. Çünkü bu konuda hem Rus tarafından hem de Güney Osetya birlikleri tarafından gerçekleştirilen yağmalamalara ait raporlar bulunmaktadır.[281] Çatışmanın ne kadar yoğun olduğu, iddia edilen ölü ve yaralı sayılarından da anlaşılmaktadır. Öyle ki 19 Ağustos'ta Gürcistan yetkilileri, Gürcü tarafından 146'sı askeri personel, 69'u sivil olmak üzere 215 kişinin öldüğünü, 1,500 civarında kişinin yaralandığını ve 70 askerin kayıp olduğunu belirtmiş, Rusya ise 64 kişinin öldüğünü ve 323 yaralı olduğunu iddia etmiştir. [282] Savaş ayrıca iki taraftan da binlerce insanın yer değiştirmesine sebep olmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin raporuna göre; 30.000 Güney Osetyalı, 85.000 Gürcü, bulundukları yeri terk etmek zorunda kalmıştır.[283]

Fransa cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy arabuluculuğunda, 6 maddelik bir ateşkes anlaşması imzalandı. Anlaşma her iki tarafın da birliklerini geri çekmelerini içermekteydi. 15-16 Ağustos'ta imzalanan anlaşmanın maddeleri şu şekildeydi:

1) Kuvvet kullanımına başvurulmayacak,
2) Askeri harekâtlar sürekli olarak kesilecek,
3) İnsani yardımın bölgeye serbest girişisağlanacak,

[279]International Crisis Group (ICG),“ Russia vs. Georgia: The Fallout”, **Europe Report** No. 195, , August 2008, p.3
[280] A.e., p. 2-3
[281] “Georgian villages in South Ossetiaburnt, looted”, **Human Rights Watch**, 13 August 2008, (Çevrimiçi) http://hrw.org/english/docs/2008/08/13/georgi19607.htm,(Erişim:10.06.2017)
[282]International Crisis Group (ICG),“ Russia vs. Georgia: The Fallout”, p.3
[283] A.e, p. 3.

4) Gürcü birlikleri, daimi mevzilerine geri dönecek,
5) Rus birlikleri, çatışma öncesi mevzilerine dönerek uluslararası bir mekanizma için bekleyecek, Rus barışgücü kuvvetleri ek güvenlik önlemler alacak,
6) Abhazya ve Güney Osetya'da istikrar ve güvenliği sağlama yöntemleri üzerine uluslararası tartışmalar başlatılacak.[284]

Tarafların söz konusu hükümler üzerinde anlaşması ve anlaşmayı imzalamasına rağmen Rusya, bölgeden çekilmeyi gerçekleştirmedi ve bu tutumu nedeniyle uluslararası arenada tepkilerle karşılaştı. Rusya'nın anlaşma şartlarına rağmen Gürcistan içlerinde 10.000 askeri ve 150 tankı olduğu tahmin edilmekteydi. Bu tarihte Gürcistan topraklarının yarısından fazlasının ise Rusların işgali altında olduğu söylenebilir.

3.1.1. 2008 Savaşı Sonrası Bölgenin Durumu ve Güney Osetya'nın Bağımsızlığı

15-16 Ağustos'ta imzalanan ateşkes sonrası AGİT, bölgedeki durumun izlenmesi ve ateşkesin şartlarına uyulup uyulmadığını kontrol etmek için uluslararası gözlemcileri bölgeye göndermiştir.

Rusya-Gürcistan arasında Ağustos 2008 yılında yaşanan çatışmanın ardından Rusya, 26 Ağustos 2008'de Medvedev'in yaptığı açıklama ile Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıdığını duyurmuştur. [285] Rusya cumhurbaşkanı Medvedev, Abhazya ve Güney Osetya halklarının özgür iradelerini işaret etmiştir. Medvedev ayrıca, soruna yıllarca barışçıl bir çözüm getiremediğini iddia ettiği Gürcistan'ı suçlamıştır. Rusya'ya göre, Abhazya ve Güney Osetya halkını korumak için, bağımsızlık tek yoldu. [286]

---

[284] A.e., p. 4
[285] " Russia Formally Recognizes Abkhazia, S. Ossetia", **Civil Georgia,** 26 Ağustos 2008, (Çevrimiçi), http://www.civil.ge/eng/article.php?id=19293 , (Erişim:25.07.2017)
[286]Heiko Krueger, " Implications of Kosovo, Abkhazia and South Ossetia for International Law: The Conduct of the Community of States in Current Secession Conflicts", **Caucasian Review of International Affairs,** Vol:3(2), 2009, p. 136

Medvedev Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinin bağımsızlıklarının tanındığını bildiren konuşmasında şu açıklamayı yapmıştır: "İlgili bütün uluslararası hukuku göz önünde bulundurarak bu cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını tanıyoruz. İnsanların hayatını kurtarmanın tek yönteminin bu olduğunu düşünerek diğer devletlerin de bu konuda Rusya'yı örnek alarak hareket etmesini istiyoruz"[287]

Savaş sonunda, iki ülke için de (Rusya ve Gürcistan) çeşitli konularda bazı kayıplar söz konusu oldu. Politik olarak savaş, geçici de olsa ciddi şekilde Gürcistan'ın istikrarını zedeledi. NATO'nun genişlemesine ilişkin olarak gizli fakat derin bölünmeleri ortaya çıkardı. Rusya ise gerek Gürcistan üzerine uyguladığı orantısız şiddetteki eylemleri sebebiyle, gerekse kendi kendisini bağımsız ilan eden Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeleri Abhazya ve Güney Osetya'yı tanıdığı için geçici süreyle politik olarak izole edildi. [288]

3.1.2. Savaş Sonrası İki Tarafın İddiaları ve Uluslararası Tepkiler

Savaş sonrası her iki taraf da eylemlerini kendi açılarından savunmuşlardır. Gürcistan'a ait askeri birlik, eylemlerini Güney Osetya'daki anayasal düzeni eski haline getirmek amacıyla yapıldığını belirterek savunmuştur.[289] Öte yandan Rusya Başbakanı Vladimir Putin ise, Güney Osetya ve Rus tarafına yönelik olarak Gürcistan tarafından soykırım suçu işlendiğini, Gürcü saldırılarından dolayı 1,500-2,000 arası kayıplar verildiğini belirtmiş, bundan dolayı da Rusya'nın Güney Osetya insanını koruma sorumluluğu olduğunu ima etmiştir. Rus tarafının iddiaları aynı zamanda Gürcistan'ın savaş suçları işlediği ve etnik temizlik yaptığını da kapsamaktadır. [290] Rus yetkililerin savunmalarından da anlaşılacağı üzere Rusya, bölgeye müdahalesini gerek Güney Osetya halkı, gerek bölgedeki Rus halkı korumak için yaptığını belirtmiş, neden olarak ise Gürcistan tarafının savaş suçları iddialarını

[287] Caner Sancaktar, "Kosova'dan Abhazya ve Güney Osetya'ya Batı'nın İkiyüzlülüğü", **TASAM,** 28 Ağustos 2008, (Çevrimiçi), http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/936/kosovadan_abhazya_ve_guney_osetyaya_batinin_tutarsizligi , (Erişim:27.07.2017)
[288] Ariel Cohen ve Robert E. Hamilton, " The Russian Military and the Georgian War: Lessons and Implications", **Strategic Studies Institute,** 2011, p. 8-9
[289] International Crisis Group (ICG)," Russia vs. Georgia: The Fallout", p.1
[290] Higgins ve O'Reilly, The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self-Determination in the South Ossetian Conflict", p. 572

işaret etmişlerdir. Rusya'nın bölgedeki Rus halkını ve Güney Osetyalıları koruma savunması ise, bölgedeki çoğu kişinin Rus pasaportu taşımasından kaynaklanmaktadır. Nitekim Rusya 1990'ların başından itibaren bölge halkına Rus pasaportu sağlamaya başladı. Böylece Rusya, bu bölgelerde etnik dengenin Rusya lehine kaymasını sağlayarak bu ayrılıkçı bölgelerin Gürcistan'dan de facto ayrılmalarını kolaylaştırmış oldu.[291] Bu yolla Rusya, bölgedeki halkını koruma bahanesiyle meşru müdafaa hakkını öne sürmek için geçerli bir sebep oluşturmuştur.

Rusya'nın, Gürcistan'a müdahalesine ilişkin hukuki gerekçesi meşru müdafaa hakkı çerçevesinde olmuştur. Rusya Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne 11 Ağustos 2008 tarihinde bir mektup göndermiş[292], mektupta ise Gürcistan ordusunun, başkent Şinvali'de 1,500 civarında sivili öldürdüğü ve bunun büyük kısmının Rus vatandaşı olduğu, Rus birliklerine saldırıldığı ve yaralılar bulunduğunu belirtmiş, tüm bunların Gürcistan'ın saldırgan tutumunu sergilediğini ve Rus tarafına karşı hukuka aykırı askeri güç kullanıldığını iddia etmiştir. Mektubun devamında Rusya, bu eylemlerin sonucunda Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın 51. Maddesinde belirtilen meşru müdafaa hakkını kullanacağını belirtmiştir.

Tüm bu suçlamaların ardından bölgeye gerçekleştirilen ziyaretlerde Rus iddialarının tam olarak doğruları yansıtmadığı gözlemlenmiştir. Rus yetkililerin özellikle soykırım suçu ile ilgili iddialarının gerçek olmadığı, bölgede yapılan incelemelerden sonra anlaşılmıştır. Başkent Şinvali'deki hastane, muharip ve siviller de dâhil olmak üzere savaşın ilk günlerinde 40 ölü bilgisi verilmiştir. [293] Rusya tarafının iddialarında yer alan ölü ve yaralı sayılarının doğru olmadığını gösteren diğer bir kaynak da bağımsız insan hakları örgütlerinin, yaralı sayısının birkaç düzine ile ifade edileceğini belirten raporlarıdır. [294]

---

[291] Willliam R. Slomanson, " Legitimacy of the Kosovo, South Ossetia and Abkhazia secessions: Violations in search of a rule", **Miskolc Journal of International Law,** Vol:6 No:2, 2009, p. 5.
[292]S/2008/545, **UNSC** 11 August 2008, s. 1.
[293]Cenap Çakmak, " Rusya'nın Güney Osetya Politikası, Neo-Self Determinasyon ve UCM'nin Rolü", **Bilge Strateji**, Cilt:1 Sayı:1, 2009, s. 57
[294]Thomas de Waal, "South Ossetia: moral battle lines drawn", **Financial Times**, 14 Ağustos 2008 (Çevrimiçi),https://iwpr.net/global-voices/south-ossetia-moral-battle-lines-drawn , (Erişim: 28.07.2017)

Rusya'nın Gürcistan müdahalesi, çoğu Batılı hükümet tarafından hukuka aykırı olarak nitelendirilmiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı Miliband, Rusya'nın eylemlerinin barışı korumayı aştığını belirtmiş, hemen ardından Rusya'nın Gürcistan müdahalesini Kosova'dan ayırmıştır. Nato'nun Kosova müdahalesinin, Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'ndan beri görülmemiş derecede bir etnik temizlik ve sistematik insan hakları ihlallerinin sonucunda gerçekleştiğini, Nato'nun bölgeye müdahale edilene kadar Güvenlik Konseyi ve bölgede barışçıl yollar çözümü için uğraştığını, fakat Rusya'nın Gürcistan müdahalesinde ise bu unsurların bulunmadığını belirtmiştir.[295]

Rusya'nın ayrılıkçı bölgeleri tanıdığını belirttiği konuşmasında Medvedev, diğer ülkeleri de aynı eylemde bulunmaları için davet etmişti. Sadece Nikaragua, 5Eylül'de bu çağrıya uyarak bölgeyi tanımıştır. Rusya'nın baskın olduğu Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü- KGAÖ gibibölgesel örgütlenmeler içerisinde yer alan ülkeler dahi, ayrılıkçı bölgelerin bağımsızlıklarını tanımamıştır. Aynı şekilde Ağustos 2008'de SCO zirvesinde de, bu bölgelerin tanınması reddedilmiştir.[296]

Rusya'nın aniden gerçekleştirdiği ayrılıkçı bölgeleri tanıma kararı üzerine olağanüstü toplanan NATO konseyi, Rusya'nın bağımsızlıkları tanıma kararını kınayarak kararın geri çekilmesini istedi. Konseyin bu isteğine karşılık Rusya Devlet Başkanı Medvedev, tanıma kararından geri adım atılmayacağını belirtmiş, bu açıklama üzerine NATO genel sekreteri Scheffer ise Ekim ayında Rusya'ya yapılacağı planlanan geziyi iptal ettiğini açıklamıştır.[297]

Ayrılıkçı bölgeler bazı devletler tarafından tanınmasına rağmen, genel olarak Abhazya ve Güney Osetya hala uluslararası toplumdan izole edilmektedir. AB ülkelerinin konuyla ilgili duruşu Gürcistan'ın toprak bütünlüğünden yanaolmuştur. Dolayısıyla ülkeler, bu bölgelerin tanınmasının mümkün olmadığı görüşünde birleşmekteler. Amerika ve uluslararası toplumun diğer ülkeleri de Gürcistan'ın

[295]Gregory Hafkin, " TheRusso- GeorgianWar of 2008: Developing TheLaw of Unauthorized Humanitarian Intervention After Kosovo", **Boston University International Law Journal**, Vol. 28, No: 1, 2010, s. 227

[296] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 440

[297] Süleyman Erkan, " 2008 Rusya- Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum", **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi",** Cilt:9 Sayı:17, 2009, s. 50.

toprak bütünlüğünü savunarak Abhazya ve Güney Osetya'nın tanınmasının uluslararası hukukun ihlali anlamında olduğunu belirtmişlerdir. Bunun dışında NATO, AGİT ve APKM de, Abhazya ve Güney Osetya'nın tek taraflı tanınmalarının uluslararası hukukla çeliştiğini iddia etmişlerdir.[298]

ABD'nin Rusya'ya tepkisi, Rusya'nın ayrılıkçı bölgeleri tanıma kararını açıkça kınamak olmuştur. Bunun yanı sıra ABD'nin somut tepkisi ise Rusya'yı G-8'den dışlamak, DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) üyeliğinin engellenmesi, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya dâhil edilmesi, Soçi'deki kış olimpiyatlarının boykot edilmesi gibi eylemler olmuştur. [299]

3.2. Ağustos 2008: Gürcistan- Abhazya Savaşı

Gürcistan – Rusya ilişkileri açısından 2008 yılı oldukça sorunlu bir yıl olmuştur. 17 Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığının tanınması, Rusya'nın Gürcistan'daki ayrılıkçı bölgeler olan Abhazya ve Güney Osetya'ya desteğini artırmasını sağlamıştır. 6 Nisan 2008'de ise Moskova, 1996 yılında imzalanan "Abhazya, Gürcistan'daki Çatışmaları Düzenlemek İçin Önlemler" adını taşıyan ve Abhazya üzerinden ticari, ekonomik, finansal ve taşımacılık alanlarında kısıtlama getiren BDT paktından çekildiğini bildirmiştir. Rusya, bu kararın bildirilmesinin öncesinde de paktın yükümlülüklerini ihmal etmiştir. Nitekim Abhazya ile Sohum-Soçi tren yolunu da içeren karlı ticari, yatırım ilişkileri kurmuştur.[300] Rusya'nın kararının ardından Abhazyetkililer, sınırları Rus yatırımlarına açmışlardır.

18 Mart'ta, Abhaz de facto yetkililer, Gürcistan hava kuvvetlerine ait insansız bir aracı vurduklarını iddia etmiş, Gürcistan ise bu iddiayı reddetmiştir. 20 Nisan'da ise Abhaz yetkililer, Gürcistan'a ait ikinci bir aracı düşürdüklerini belirtmişlerdir. Gürcistan tarafı ilk etapta yine inkâr etmiş, daha sonra durumu kabul etmişfakat

[298] Ramil Dursunov, " The International Legal Status of Abkhazia and South Ossetia", **The Caucasus & Globalization,** Vol:6, Issue:4, 2012, p. 43.
[299] Ivan Krastev, " Russia and the Georgia War: the Great Power Trap", **Open Democracy,** 31 Ağustos 2008, (Çevrimiçi), https://www.opendemocracy.net/article/russia-and-the-georgia-war-the-great-power-trap , (Erişim:27.07.2017)
[300]International Crisis Group (ICG), "Georgia and Russia: Clashing Over Abkhazia", **Europe Report,** No: 193, 5 June 2008, p. 2.

olaydan bir MIG-29 Rus savaş uçağını sorumlu tutmuştur. Gürcistan, bu iddialarını ise yayınladıkları video ile inkâredilemez şekilde kanıtlamıştır. Abhaz de facto yetkililerin, 4, 8 ve 12 Mayıs'ta Gürcistan'a ait 5 insansız uçağı vurduğunu belirtmesi üzerine ise Gürcistan, " BDT Üye Devletlerin Bütünleşmiş Hava Savunma Sisteminin Oluşturulması" adıyla oluşturulan 1995 BDT Anlaşması'ndan çekildiğini duyurmuş ve Birleşmiş Milletler'iAbhaz de facto yetkililerin hava savunma sistemlerinin kullanımı ve varlığını soruşturmaya çağırmıştır. [301] BM Gürcistan Gözlemci Misyonu (UNOMIG) yaptığı gözlemler sonucunda, gerek Gürcistan'ın çatışma bölgesindeki uçuşları, gerekse Abhaz ve Rus güçlerinin Gürcistan'a ait insansız hava araçlarına yönelik eylemlerinin, çatışma bölgelerinde ağır silahların kullanımını yasaklayan Güçlerin Ayrılığı ve Ateşkese Yönelik Moskova Anlaşması doğrultusunda birer ihlal olduğunu belirtmiştir. [302]Abhaz tarafının iddia ettiği üzere, 20 Nisan'da düşürdükleri Gürcistan'a ait insansız hava aracı ile ilgili olarak da BM yine bir açıklama yapmıştır. Açıklamasında BM Gürcistan Gözlemci Misyonu, Gürcistan'ın yayınladığı video kamera ve radar kayıtlarının incelendiğini, incelemeler sonucunda kayıtların gerçek olduğunu, karşıt yönde bir kanıtın yokluğu da göz önünde bulundurularak Gürcistan'a ait insansız hava aracının Rusya tarafından düşürüldüğüne kanaat getirildiği belirtilmiştir. Güçlerin ayrılığı ve ateşkesin yaptırımının BDT barışgücünün sorumluluğunda olduğu ve üçüncü taraflar tarafından gerçekleştirilen yaptırım eylemlerinin (bu dosyada Rusya Federasyonu) Moskova Anlaşması'na aykırı olduğu açıklanmıştır. Tüm bu noktalardan hareketle Rusya' Federasyonu'nun, ateşkese ve güçlerin ayrılığı ilkelerine uymadığı belirtilmiştir. [303]

2008 yılı Nisan ayında Bükreş'teki NATO zirvesinde 2008 Kuzey Atlantik Konseyi, Gürcistan ve Ukrayna'nın üyelik talebini reddetmesine rağmen iki ülkenin de NATO üyesi olacakları ve iki ülke ile de yüksek politik seviyede yoğun bir görüşme trafiğinin başlayacağı üzerinde anlaşmışlardır. Bu gelişmelerin ardından Moskova ise Gürcistan'ın üyeliğini engelleyecek girişimlerde bulunma kararı almıştır. Nitekim 16

[301] A.e. , p. 4-5
[302] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 200
[303] " Report of the Secretary General on the Situation in Abkhazia, Georgia", **UNSC,** S/2008/480, 23 July 2008, p. 4

Nisan 2008'de Putin, Moskova ve Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeleri arasındaki ilişkileri güçlendiren kararı imzaladı. Kararın akabinde ise bölgeye Rus pasaportları, güvenlik desteği gibi konularda yardım gönderilmiş, bu durum Tiflis'te Moskova'nın bu bölgeleri ilhak edeceği korkusu yaratmıştır. 21 Nisan'da ise bir MIG-29 Gürcü hava sahasına girerek Abhazya bölgesindeki bir insansız hava aracını vurmuştur. [304]

2008 yılı Nisan ayı ortalarında, Abhaz de-facto yetkililer, Zugdidi bölgesi ve ateşkes hattı boyunca Gürcistan'ın, askeri bir yapılanma oluşturduğunu iddia etmişlerdir. Abhaz defacto yetkililerin yanı sıra BDT barışgücü de kısıtlı askeri bölgede muhtemel bir Gürcü yapılanmasından duydukları kaygıyı dile getirmişler, bu iddialar üzerine BM Gürcistan Gözlemci Misyonu (UNOMIG), bölgede kapsamlı bir keşifte bulunmuş, keşifleri sonucunda bölge halkında bölgede yaşanacak olası bir çatışma ile ilgili olarak endişeler bulunduğu, fakat bölgede askeri konuşlanmaya ait herhangi bir işaret olmadığı belirtilmiştir.[305]

Moskova'nın ayrılıkçı bölgeler ile arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirecek kararı onaylamasının ardından iki ülke arasında gerilim daha da artmıştır. 29 Nisan ile 3 Mayıs arasında Rusya, Abhazya bölgesine barış koruma bahanesiyle ek kuvvetler göndermiştir. Rusya bu hareketini medya yolu ile duyurmuş, fakat Gürcistan hükümetini ya da herhangi bir uluslararası organizasyonu bilgilendirmemiştir. [306]

30 Mayıs 2008'de Oçamçıra'danSohum'a demiryolunu tamir etmek amacıyla – bazı kaynaklara göre yaklaşık 400 civarında- birlik Rusya tarafından Abhazya bölgesine gönderilmiştir. Gürcistan, bunun üzerine Rusya'yı sert şekilde eleştirmiş, Rusya'nın bu eylemini barışı koruma ile herhangi bir ilgisi bulunmayan askeri bir müdahale olarak yorumlamıştır. [307]Gürcistan ayrıca Rusya'nın demiryolunu tamir etmesinin, Gürcistan'da silahlı bir müdahaleye hazırlık anlamı taşıdığını da belirtmiştir. [308] Gürcistan'ın Rusya'ya yönelik suçlamaları, NATO tarafından da bir anlamda

[304] Ellison, "Russian Grand Strategy in the South Ossetia War", p. 352
[305] " Report of the Secretary General on the Situation in Abkhazia, Georgia", **UNSC,** S/2008/480, p. 7.
[306] Vladimir Socor, " Russia Doubling Its Troops In Georgia's Abkhazia Region", **Eurasia Daily Monitor,** Vol: 5, Issue: 85, 5 Mayıs 2008, (Çevrimiçi), https://jamestown.org/program/russia-doubling-its-troops-in-georgias-abkhazia-region/ , (Erişim:29.09.2017)
[307]International CrisisGroup (ICG), "Georgia and Russia: Clashing Over Abkhazia, p. 3
[308] " Tbilisi Comdenms Russian 'Railway Troops' in Abkhazia", **Civil Georgia,** 31 Mayıs 2008, (Çevrimiçi),

doğrulanmıştır. Nitekim, NATO Genel Sekreteri konuşmasında Rusya'nın, zaten kırılgan bir yapıda olan Abhazya bölgesine gönderdiği askeri birlikten endişe duyduklarını, bu durumun bölgenin istikrarsızlığını pekiştirdiğini belirtmiştir. Genel Sekreter ayrıca, Rusya'nın bölgede askeri konuşlanmasının herhangi bir yasal dayanağı olmadığını, BDT barışgücü kapsamında da değerlendirilemeyeceğini ve Gürcistan Hükümetinin isteklerine de aykırı olduğunu da söylemiştir. Tüm bu noktalardan hareketle, bu askeri konuşlanmanın, NATO'nun kuvvetle desteklediği Gürcistan'ın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne açıkça aykırı olduğu, bu sebeple de acilen geri çekilmesi gerektiği belirtilmiştir. [309] NATO'nun bu açıklamasının ardından Avrupa Birliği Parlamentosu da Rusya'yı eleştirmiş, 5 Haziran 2008 tarihli kararında, Rusya Federasyonu'nu, bölgedeki birliklerini derhal geri çekmeye davet etmiş, bölgedeki Rus birliklerinin tarafsız ve adil barışıkoruma rollerini kaybettiklerinden dolayı güncel barışıkoruma şeklinin değişmesi gerektiğini belirtmiştir. [310]

Uluslararası sistemden de Rusya'ya yönelik çeşitli eleştiriler gelmesi ile birlikte, Gürcistan da Avrupa Parlamentosu ile paralel şekilde barışı koruma gücü şeklinin değişmesi gerektiğini belirtmiş, buna sebep olarak ise Rusya Federasyonu'nun çatışmada bir taraf olduğunu ve arabuluculuk ya da barışı koruma görevlerini daha fazla yerine getiremeyeceğini göstermiştir. Mevcut barışıkoruma gücü yerine Gürcü tarafı, Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) denetim ve eğitimi altında, Rusya Federasyonu'nun rol oynamadığı Gürcü- Abhaz ortak polis gücüne dayanan bir barışı koruma operasyonu önermiştir. Bu format başarılı olmazsa, Gürcü tarafı BDT barışı koruma gücünden geri çekilmeye hazır olduğunu belirtmiştir. Gürcü tarafının bu teklifini Abhazya reddetmiş, barışı koruma

---

http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18445&search=%22Tbilisi%20Condemns%20Russian%20%25%60Railway%20Troops%60%20in%20Abkhazia, (Erişim:29.09.2017)

[309] " NATO Secretary General's Statement on the Deployment of Russian Railway Troops into Georgia" **North Atlantic Treaty Organization,** 3 Haziran 2008, (Çevrimiçi), http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-076e.html , (Erişim:29.09.2017)

[310] " European Parliament Resolution of 5 Haziran 2008 on the Situation in Georgia", **European Parliament,** 5 Haziran 2008, (Çevrimiçi), http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0253&format=XML&language=EN, (Erişim:29.09.2017)

gücünden geri çekilmenin, düşmanlıkların yeniden başlamasına neden olacağını belirtmiştir. [311]

Haziran'ın sonundan Temmuz 2008'in ortalarına kadar, ateşkes bölgesinin Abhaz tarafında halka açık alanlarda ve Gürcü tarafında yol kenarında bir dizi bomba patlamaları gerçekleşmiştir. Patlamalar sonucunda Abhaz de-facto güvenlik servisinin Gali şubesinin başkanı da dâhil olmak üzere 4 kişi hayatını kaybetmiş, çoğu sivil olmak üzere 18 kişi ise yaralanmıştır.[312] 9 Temmuz'da Kodori Vadisi'nin Achamkhara Tepeleri'nde Abhaz ve Gürcü tarafları arasında başka bir çatışma yaşanmıştır. Abhaz tarafı, bir Abhaz de-facto güvenlik subayının Gürcü tarafından baskına uğradığını, sonuç olarak iki Abhaz yedek askerin yaralandığını iddia etmiştir. Gürcistan tarafı ise, devriyelerinden birisinin Achamkhara Tepeleri'nin güvenliğini sağlarken saldırıya uğradığını belirtmiştir. Sonuç olarak Gürcistan İçişleri Bakanlığı'na ait 3 personelin yaralandığı belirtilmiştir. [313] 9 Temmuz'da gerçekleşen ve her iki taraftan da yaralıların olduğu çatışmanın ardından bölgede durum oldukça gergin bir hal almıştır. Bu gerginlik, Gürcistan tarafının, 26 Temmuz'da Kodori Vadisi içerisindeki Kvabchara Bölgesi'ne Abhaz tarafından havan atışı yapıldığına dair iddiaları üzerine daha da şiddetlenmiştir. Bunun yanı sıra iki taraf da birbirlerini, kendi kontrolü altındaki bölgelerde ağır askeri ekipmanlar bulundurmakla suçlamıştır. [314]

Temmuz 2008'de Rusya ve Gürcistan arasındaki gerilim artmış, iki taraf da çeşitli iddialarla birbirini suçlamıştır. Öyle ki, Saakaşvili hükümeti Moskova'yı, Gürcistan'daki bir seri patlamadan sorumlu olduğunu iddia ederek suçlamıştır. Rusya ise bu iddiayı reddetmiş; Gürcistan'ın, Rusya'yı savaşa çekmek amacıyla çeşitli terörist eylemlerde bulunduğunu iddia etmiştir. Aynı gün Tiflis hükümeti ise, Rusya'nın Abhazya bölgesine geniş miktarda silah yardımı yaptığını öne sürmüştür. [315] Takip eden süreçte iki taraf için de ilişkiler gerilmiştir. Saakaşvili uluslararası

[311] " Report of the Secretary General on the Situation in Abkhazia, Georgia", **UNSC,** S/2008/480, p. 3
[312] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 203.
[313] " Report of the Secretary General on the Situation in Abkhazia, Georgia", **UNSC,** S/2008/480, p. 10
[314] " Report of the Secretary-General on the Situation in Abkhazia, Georgia" **UNSC,** S/2008/631, October 3, 2008, p.8
[315] Ellison, "Russian Grand Strategy in the South Ossetia War", s. 352

toplumu, Rusya karşısında kendilerine destek olmaya çağırmıştır. Bunun üzerine AB, Rus hava araçlarının Gürcistan sahalarını işgal etmelerinden duyulan rahatsızlığı dile getirmiş, bölgedeki gerilimden endişe duyduklarını belirterek her iki tarafı da çatışma bölgelerindeki gerilimin azaltılması için her türlü uğraşı vermeye davet etmiştir. [316]

Gürcistan'ın öne sürdüğü diğer bir önemli nokta ise Rusların Abhazya bölgesinde, Gürcü yasalara uygun olmayan işler yapmaları konusudur. Gürcüler bu doğrultuda, Rusların bölgeye 40 km uzaklıkta bulunan Soçi'deki 2014 Kış Olimpik Oyunları için, Abhazya'nın altyapısını ve kaynaklarını kullandığını ileri sürmüştür. Gürcistan, Abhaz bölgesinin bu nitelikte bir kullanımını kendi rızaları dışında bir ilhak olarak adlandırmıştır. [317]

2008 yılı başlarında gerilmeye başlayan Abhaz-Gürcü ilişkileri, Ağustos itibarıyla zirveye ulaşmıştır. 9 Ağustos'ta Abhaz de-facto yetkililer, BM Gürcistan Gözlemci Misyonu'ndan Kodori Vadisi'ndeki bölgelerini derhal terk etmelerini istemiştir. Misyon bölgeyi terk ederken, hava saldırılarını duymuş, Abhaz tanklarının ve askeri personelinin bölgeye giriş yaptığını görmüştür. Ayrıca bölge halkı ve Gürcistan görevlileri, Abhaz güçlerinin bölgeye varışlarından önce bölgeyi terk etmiştir. [318]Abhaz tarafının bölgeye ağır silahları sokması, Moskova Anlaşması'nın da bir ihlalidir. 9 Ağustos sabahı, Karadeniz Filosu'ndan birkaç Rus gemisi, Gürcü-Abhaz ateşkes çizgisine yakın Abhazya Oçamçıra'da konuşlanmıştır. Aynı gün Karadeniz Filosu, Gürcistan kıyılarının büyük bir kısmı boyunca, Poti limanını da kapsayan deniz güvenlik bölgesini oluşturmuştur. 9- 10 Ağustos gecesi, Abhaz güçleri Inguri Nehri üzerinde ateşkes çizgisini geçmiş,Gürcistan kontrolündeki bölgelere keşif ve Gürcü iletişim ve ikmal hatlarını kesmek amaçlı akınlar yapmıştır.[319] Aynı gün Rus uçakları Gürcistan sınırları içerisindeki daha çok sivil alanların oluşturduğu hedefleri vurmaya başladı. Rusya, Gürcistan sınırlarında ilerlemesini sürdürdü ve Abhazya'dagerek asker sayısını, gerekse araç sayısını artırdı. Moskova Anlaşması'nın, Rusya'nın bölgede en fazla 3.000 asker konuşlandırma hakkı

[316] " EU Raises Georgia Airspace Violation with Russia", **Civil Georgia,** 12 Temmuz 2008, (Çevrimiçi), http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18762 , 20 Eylül 2017
[317] International Crisis Group (ICG), "Georgia and Russia: Clashing Over Abkhazia, s. 4
[318] " Report of the Secretary-General on the Situation in Abkhazia, Georgia", **UNSC,** S/2008/631**,** p. 8.
[319] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 212.

olduğunu belirten kararını da, asker sayısını artırarak delmiş oldu. Rusya'nın kuvvetlerini konuşlandırdığı bölgeler ise ateşkes bölgesinde yer alan Gali bölgesi başta olmak üzere Zugdidi, Poti ve Senaki bölgelerine yoğunlaşmıştı. Rusya'nın Moskova Anlaşması'nın ihlalinin yanı sıra, Abhazya'nın 9 Ağustos'ta bölgeye kuvvetlerini göndermesi de, 1994 Moskova Anlaşması'na aykırıdır. Zira Anlaşmanın birinci maddesinde, tarafların ateşkesi hava, deniz ve karada korumaları ve birbirlerine karşı her türlü askeri müdahaleden kaçınmaları konusunda anlaşmaya varılmıştır.[320] Fakat Abhazya ve Rusya'nın Gürcistan topraklarına yaptığı askeri müdahaleler ve kuvvetlerini bu bölgede konuşlandırmaları, iki tarafın da Moskova Anlaşması'nı ihlal ettiğinin bir göstergesidir.

12 Ağustos 2008'de Rusya'nın Gori bölgesindeki bombalamaları devam etti. Öte yandan Abhazya'nın da Kodori'de saldırıları bulunmaktaydı. Nitekim ilerleyen saatlerde Abhazların Kodori bölgesini ele geçirdiklerinibildirmesiyle,Gürcistan kontrolü altında bulunan bölge, Abhazların kontrolüne geçmiş oldu. Abhazya'nın Kodori Bölgesi'ni ele geçirmesinden önce bölgedeki Gürcistan'a ait askeri kuvvetler ve yerel halkın büyük bir kısmı bölgeyi terk etmişti. Abhaz ve Rus güçleri, bölgede Gürcistan tarafından herhangi bir direnişle karşılaşmayınca, 11-12 Ağustos'ta bölgenin hâkimiyetini ele geçirdiler. Rus ve Abhaz tarafları, bölgedeki müdahalelerini birbirlerine paralel şekilde savunmuşlardır. Abhaz tarafı bölgedeki Gürcistan'a ait birliklerin, 'Abhaz devletine bir tehdit' oluşturduğunu belirtmiş, öte yandan Rusya ise Abhaz tarafının askeri operasyonunu, Güney Osetya Cumhuriyeti'ne karşı Gürcistan askeri operasyonları olması halinde planladıklarını savunmuştur. [321]

Abhazya, Rusya ve Gürcistan arasında ilişkilerin bu denli gerildiği dönemde, uluslararası toplumdan da gerginliğin çatışmaya dönüşmemesi amacıyla çağrılar yapılmıştır. Nitekim 12 Ağustos'ta Nicholas Sarkozy, Avrupa Birliği Konseyi Başkanı olarak Moskova ve Tiflis'i ziyaret etmiş, yapılan görüşmeler neticesinde, 6 maddelik bir ateşkes planı oluşturulmuştur. Ateşkes anlaşmasının maddeleri ise şunlardır:

[320] "Agreement on a Cease-Fire and Separation of Forces", S/1994/583,**UNSC,** 17 May 1994, p. 2
[321] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 213

- Güç kullanımının yasaklanması,
- Tüm askeri harekâtların derhal sona erdirilmesi,
- İnsani yardımların ulaştırılması amacıyla serbest geçişe izin verilmesi,
- Gürcü orduları çatışmanın başlamasından önceki pozisyonlarına geri dönmeleri,
- Rus orduları çatışmaöncesindeki pozisyonlarına geri dönmeleri gerekmektedir. Anlaşmazlık ile ilgili uluslararası bir çözüm bulunana kadar Rus barış güçleri ek güvenlik önlemleri alacaklardır.
- Güney Osetya ve Abhazya'daki güvenlik ve istikrarın sağlanmasıkonusunda uluslararası görüşmelerin başlatılması.[322]

Anlaşma, Sarkozy tarafından Güvenlik Konseyi'ne sunulmuş, fakat Rusya tarafından çok açık ifadeler içermediği sebebiyle kabul edilmemiştir.[323]Devamında ise Rus ve Abhaz güçleri, 12 Ağustos ateşkesinden sonra da bölgede konuşlanmaya devam etmiş, 16 Ağustos tarihinde ise Akhalgori/Leningori bölgesini de içeren ek bölgeleri de işgal etmiştir. [324]Rusya, Rusya'ya ait birliklerin çoğunu, 8 Eylül'de Sarkozy ile yaptığı görüşmeden sonra bir ay içerisinde Gürcistan'dan çekeceği konusunda anlaşmaya varmıştır.

Abhazya, Rusya ve Gürcistan arasındaki gerginlikler sürerken gerilim, uluslararası arenaya da sıçramış, uluslararası toplumu bir anlamda ikiye bölmüştür. Çatışma süresince ABD, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmuş, çatışmanın sürdüğü ve sivil halkın yaşadıkları yerleri terk etmeleri ile birlikte, bölgeye insani yardım göndermiştir. Ayrıca gerilimin ilk gününden bu yana, Rusya'yı Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü ihlal etmemesi için uyarmıştır. Öte yandan AB de, Sarkozy aracılığıyla gerilime dâhil olmuş, 6 maddelik bir ateşkes oluşturmuş, gerilimin çatışmaya dönüşmemesi için gerekli çabayı göstermiştir. Rusya ise Abhazya yanlısı tutumunu sürdürmüş, zaman zaman Gürcistan'ın toprak bütünlüğü aleyhine açıklamalarda bulunmuştur. Bu süre boyunca Gürcistan ise, çeşitli Avrupa Birliği ülkeleri ile

[322] " Six-point Ceasefire Plan", **Civil Georgia,** 20 August 2008, (Çevrimiçi), http://civil.ge/eng/article.php?id=19478 ,(Erişim: 05.02.2018)
[323] Jim Nichol, " Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests", **Congressional Research Service,** 7-5700, 3 Mart 2009, p. 8
[324] "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 219.

görüşerek çatışma süresince Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün yanında olmalarını istemiş, NATO'ya katılma isteğini ise bu görüşmelerde yinelemiştir.

Rusya'nın Sarkozy ile yaptığı görüşme sonrasında Rus güçlerini geri çekme yönünde verdiği söze rağmen Ağustos sonu itibarıyla bölgede dikkate değer bir geri çekilmenin olmadığı gözlenmiştir. 26 Ağustos'ta Rusya Federasyonu başkanı, Gürcistan ataklarının Rusya'ya Abhazya'yı tanımaktan başka bir seçenek bırakmadığını belirtmiştir. Diğer bir deyişle Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Gürcistan ise bu bağımsızlık ilanının yasal olmadığını, uluslararası hukuk ve çeşitli Güvenlik Konseyi kararlarına, Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne aykırı olduğunu belirtmiş, Rusya'nın eylemlerini " şiddet kullanımını, doğrudan askeri saldırıyı ve komşu ülkenin sınırlarını değiştirmek amacıyla yapılan etnik temizliği" meşrulaştırmak amacıyla gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Gürcistan hükümeti, 28 Ağustos'ta oybirliğiyle Abhazya ve Güney Osetya'nın Rusya Federasyonu tarafından işgal edildiğini belirten ve Rus barış koruyucuları da işgalci güç olarak nitelendiren bir karar geçirmiştir. [325]

3.2.1. Abhazya'nın Bağımsızlık İlanı Sonrası Uluslararası Tepkiler

Rusya; Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıdığını ilan ederken, diğer ülkeleri de, bu bölgeleri tanımaya davet etmiştir. Rusya'nın bu davetine, 5 Eylül'de Nikaragua, iki bölgeyi de tanıyarak cevap vermiştir. Rusya dominasyonundaki bölgesel örgütlenmeler (Kolektif Güvenlik Anlaşmaları Örgütü gibi) içerisinde yer alan devletler ise, ayrılıkçı bölgeleri tanımamıştır. Nitekim iki bölge de bağımsızlıklarını ilan etmelerinden bu yana, uluslararası arenada neredeyse hiçbir ülke tarafından tanınmamaktadır.

Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlık ilanı, başta Gürcistan olmak üzere ABD,NATO, AGİT, AB tarafından da kınanmıştır. Rusya'nın tarafında yer alan çok az ülke olmasına rağmen, çoğu ülke tarafsız kalmayı tercih etmiştir. Tüm bu örgütlerin yanı sıra, dönemin BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon da Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmuş, bağımsızlık ilanını eleştirmiştir. Nitekim o dönemde

[325] " Report of the Secretary-General on the Situation in Abkhazia, Georgia", **UNSC,** S/2008/631, p. 3

NATO ile ilişkileri zaten gerilmiş olan Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'nın ilanı ile bu gerginliği daha da tırmandırmıştır. Tüm bunların yanı sıra ABD de Gürcistan'ın toprak bütünlüğünden yana olmuş, bu konuyu hiçbir şekilde tartışma konusu yapmayacaklarını belirtmiş, iki bölgenin de Gürcistan'a tekrar kazandırılması için gereken şeylerin yapılacağını ifade etmiştir. [326]

3.3. Abhazya ve Güney Osetya'nın Tanınmalarına İlişkin Türkiye'nin Tutumu

Ağustos 2008'de Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını ilan ettiğini belirten açıklamasından sonra uluslararası toplum deyim yerindeyse ikiye bölünmüş, çoğu devlet ve uluslararası örgütler iki bölgenin de bağımsızlığını tanımamayı tercih ederken, Rusya'nın yanında sadece birkaç devlet bölgelerin bağımsızlıklarını tanımış, uluslararası toplumun geri kalanı ise sessiz kalmayı tercih etmiştir.

Abhhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının tanınmasını reddeden ülkelerin başında ABD gelirken, AB, NATO, AGİT gibi uluslararası örgütler de aynı tepkide bulunmuştur. BM Genel Sekreterliği de açıklamalarında Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne vurgu yapmıştır. Türkiye'nin Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarına yönelik tutumu ise uluslararası toplumun genel tutumu ile paralellik göstermiştir. Nitekim Türkiye Dışişleri Bakanlığı sözcüsüne yöneltilen soruya verilen cevap, Türkiye'nin şu anki tutumunu gözler önüne sermektedir. İlgili görüşmede bakanlık sözcüsü, Suriye'nin Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanımaya yönelik kararının; uluslararası hukuk, Birleşmiş Milletler Şartı ve ilgili BM Güvenlik Konseyi kararlarının açık bir ihlali olduğunubelirtmiş, Tükiye'nin, Gürcistan'ın egemenliğini, bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü desteklemekte olduğu vurgulanmıştır.[327]

---

[326] Jos Boonstra, " Georgia and Russia: A Short War with a Long Aftermath", **Senior Researcher Development Democratisation Programme, FRIDE**, Ağustos 2008, p. 6

[327]" SC-41, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Suriye Rejiminin Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya Bölgelerinin Sözde Bağımsızlıklarını Tanıması Hakkında bir Soruya Cevabı" **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı**, 30 Mayıs 2018, (Çevrimiçi)

Türkiye'nin, Abhazya ve Güney Osetya sorunlarına ilişkin olarak Gürcistan'a verdiği destek ve toprak bütünlüğüne yaptığı vurgu, süreç içerisinde değişmemiştir. İki ülkenin yoğun ilişkileri Gürcistan'ın bağımsızlığını takiben Kasım 1991'de ülkeyi tanımasıyla başlamış olup, bu şekilde kalmamıştır. Nitekim iki ülke ilişkileri 1994 yılında, Gürcistan'ın Azerbaycan ve bölgedeki enerji kaynakları ile Türkiye'nin arasında bir köprü vazifesi görmesi sebebi ile artmış; zamanla savunma, güvenlik, ticaret ve enerji alanlarına da yansımıştır. Bunun yanı sıra Türkiye hükümetinin, dışişlerinde hedeflediği " bölgesel çatışmalarda arabulucu ve barış garantörü" rolü de Türkiye ile Gürcistan'ı temaslarda bulunmaya yöneltmiştir. Kısaca Türkiye ile Gürcistan halkı arasında ortak bir kültürel, etnik ya da dini bağ bulunmamasına rağmen, iki ülkenin ortak çıkarları (bölgedeki enerji kaynakları ve Gürcistan'ın NATO üyesi devletlerle stratejik ortaklık hedefi) iki ülkeyi daha da yakın hale getirmiştir.[328]

Türkiye'nin yakın ilişkileriyalnızca Gürcistan ile sınırlı kalmamış, Abhazya ile de bazı gayrı resmi ilişkilerde bulunulmuştur. Öyle ki Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'na toplu şekilde sürgün edilmeleri üzerine bölgeye yerleşmiş 500.000 civarında olduğu tahmin edilen bir Abhaz diasporasına ev sahipliği yapmaktadır. 1990'lar itibariyle Abhaz diasporası, Türkiye'de daha aktif yer almaya başlamış, bu doğrultuda Türkiye ile Abhazya arasında ticari ilişkilerin gelişmesine ön ayak olmuştur. [329] 1996 yılından bu yana Abhazya'nın gerçekleştirdiği ekonomik ve ticari faaliyetlere ambargo uygulanmaktadır ve %17 ile Türkiye, Rusya'nın ardından Abhazya'nın ikinci büyük ithalat kaynağıdır. [330] Türkiye, Abhazya'yı tanımamasına ve Abhazya üzerindeki ambargoyu kaldırmamasına rağmen Abhazya ticaretinde edindiği bu önemli yeri, ülkedeki Abhaz diasporasının rolü olarak açıklamıştır. [331]

---

http://www.mfa.gov.tr/sc_-41_-suriye-rejiminin-gurcistanin-abhazya-ve-guney-osetya-bolgelerinin-sozde-bagimsizliklarini-tanimasi-hk-sc.tr.mfa (Erişim: 15.05.2018)

[328] Marianna Vindimian, " Evolution of Turkish Foreign Policy Towards Georgia", **ISPI Policy Brief,** No: 196, 2010, p. 2-3

[329] Weiss, A., ve Zabanova, Y. "Georgia and Abkhazia Caught Between Turkey and Russia: Turkey's Changing Relations with Russia and the West in 2015-2016 and Their Impact on Georgia and Abkhazia", **Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP-,** 2016, p.2

[330] Gerrits, Andre W. M. ve Bader, Max, " Russian Patronage over Abkhazia and South Ossetia: Implications for Conflict Resolution", **East European Politics**, 32:3, 2016, p. 301

[331] Vindimian, a.g.e., p. 4

Türkiye'nin Abhazya ile ticari ilişkileri, bölgenin tanınması konusunda fikirlei değiştirmemiştir. Nitekim dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, görevi sırasında Tiflis'e yapmış olduğu ziyarette yaptığı açıklamalarında, Türkiye'nin Abhazya ve Güney Osetya sorunlarına ilişkin tutumunu gözler önüne sermiştir. İlgili açıklamada " Türkiye'nin; Abhazya ve Güney Osetya problemlerinin Gürcistan'ın toprak bütünlüğü çerçevesinde yapıcı ve barışçıl yollar içerisinde çözülmesini istediği, kapasitesi çerçevesinde Türkiye'nin Gürcistan'ın politik ve ekonomik istikrarı ve gelişimini desteklemeye devam edeceği" belirtilmiştir.[332]

Türkiye Dışişleri Bakanı Mustafa Canikli de, 26 Mayıs 2018 tarihinde Gürcistan'ın 100. Yılı sebebiyle başkent Tiflis'e gerçekleştirdiği ziyareti sırasında açıklamalarda bulunmuş, açıklamalarında " Türkiye olarak, Abhazya ve Güney Osetya sorunlarının, Gürcistan'ın uluslararası olarak tanınmış sınırları ve ülkenin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı çerçevesinde çözülebileceğine inandıklarını" belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü desteklediğini ve Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanımayı reddetmeye devam edeceklerini de vurgulamıştır.[333]

İki bölgenin de bağımsızlıklarını tanımamasına rağmen, Türkiye'nin bu bölgelerle resmi olmayan düzeyde ilişkiler içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Türkiye, birkaç yüz binlik bir Abhaz diasporasına ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanı sıra Rusya tarafından bağımsızlığı ilan edildikten sonra, Türk diplomatlar Abhazya'yı ziyaret etmişlerdir. Fakat bu ziyaret Türkiye'nin, bölgeyi tanıdığı anlamına gelmemektedir.[334] Dolayısıyla bu gibi durumlar Abhazları olası bir tanınmaya dair umutlandırsa da yakın gelecekte Türkiye'nin gerek Abhazya gerekse Güney Osetya'yı tanıması pek olası görünmemekte olup, bu durum Türk Dışişleri Bakanlığı yetkililerinin açıklamalarında da görülmektedir.

---

[332] " Turkey, Georgia Pledge Mutual Support", **Civil Georgia,** 14 Mart 2006, (Çevrimiçi), https://old.civil.ge/eng/article.php?id=12068, (Erişim: 20.05.2018)

[333] " Turkey Supports Georgia's Territorial Integrity" **Hürriyet Daily News,** 27 Mayıs 2018, (Çevrimiçi), http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-supports-georgias-territorial-integrity-132420, (Erişim: 15.05.2018)

[334] Yana Amelina, " International Recognition of Abkhazia and South Ossetia: A De(Stabilizing) Factor In The Caucasus", **Central Asia and the Caucasus,** Vol: 13, Issue:3, 2012, p. 12-13

3.4. Abhazya ve Güney Osetya'nın Bağımsızlıklarının Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Abhazya ve Güney Osetya, ayrılma talep etmeleri ve bağımsızlıklarını ilan etmeleri süreci boyunca ayrılık hakkı ve self determinasyon hakkına sahip olduklarını belirttiklerinden, çalışmanın değerlendirme kısmı ayrı ayrı alt başlıklar halinde incelenecektir.

3.3.1. Abhazya ve Güney Osetya'nın Bağımsızlıklarının Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı Çerçevesinde İncelenmesi

Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık iddialarını temellendirdiği en önemli noktalardan birisi self determinasyon kavramıdır. Fakat self determinasyonun uluslararası hukukta kabul gördüğü koşullara bakıldığında, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık iddialarının çok da söz konusu olamayacağı ortadadır. Nitekim self determinasyon kavramı, temel olarak iki dönemde şekillenmiştir. İlk dönem Birinci Dünya Savaşı ve Fransız ihtilali dönemini kapsayan 18. Yüzyılın ikinci yarısını kapsayan dönem; diğeri ise dekolonizasyon süreci olarak da nitelendirilen, sömürge kolonilerden çekilme dönemini ifade eden, 20. Yüzyıla denk gelen dönemdir. Güney Osetya ve Abhazya örneği ise, bu iki dönemin de dışında ortaya çıkmıştır.

BM Genel Kurulu'nun 1514 (XV) sayılı ve 14 Aralık 1960 tarihli Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildirisi'nde halkların self determinasyon hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Fakat burada Birleşmiş Milletler'in 'tüm halklar' ifadesi ile kastettiği, bağımsız devletlerdeki etnik gruplar değil, sömürge altında yaşayan halklardır. Bu noktada Abhazya ve Güney Osetya halkının sömürge altında yaşayan halklar olmadığı, Gürcistan devleti içerisinde yer alan etnik gruplar olduğu açıktır. Bu sebeple Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını self determinasyon hakkına dayandırmalarının yasal bir temeli yoktur.

Güney Osetya ve Abhazya örneğinde self determinasyon kavramı, yine koloniler dışında kullanılmıştır ve düzeltici ayrılık (remedial secession) iddialarının temeli olmuştur. Hatırlanacağı üzere düzeltici ayrılık hakkı; ayrılma hakkının, yasallığını hükümetin hukuka aykırı karakterinden aldığını savunan, UAD'nin Dostça İlişkiler Bildirgesi'nde yer alan ve uluslararası örf ve adet hukuku kuralı olan bir kavramdır. Aynı bildirgede, ülkelerin toprak bütünlüğü ve egemenliği ilkelerine de vurgu yapılmaktadır. [335] Güney Osetya ve Abhazya örneğinde ise self determinasyon hakkı, koloniler dışında kullanılmakla birlikte, düzeltici ayrılık hakkının da haklı bir temeli bulunmamaktadır. Nitekim Gürcistan Hükümeti'nin Güney Osetya ve Abhazya'daki azınlıklara yönelik olarak ciddi ve büyük oranda bir insan hakları ihlali ya da sistemli bir ötekileştirme ve adaletsizlik uygulamadığı, belgelerle de kanıtlanmıştır. Dolayısıyla bu kapsamda Güney Osetya ve Abhazya'nın self determinasyon hakkına başvurmalarının yasal bir temeli bulunmamaktadır.

Self determinasyon hakkı, özellikle üç grup topluluk için bir hak olarak sayılmaktaydı: sömürge altında yaşayan halklar, ırkçılığı bir yönetim şekli haline getiren rejimlerin baskısı altında yaşayan halklar ve işgal altında yaşayan halklar. Sömürge altında yaşayan halklar ile işgal altında yaşayan halklara bağımsız bir devlet kurma hakkı verilmiş, ikinci gruba ise siyasi iktidara talip olma hakkı tanınmıştı. Güney Osetya ve Abhazya halkı ise, bağımsızlık taleplerinde ciddi bir ayrımcılığa maruz kaldıkları iddiasında bulunmuşlardı. Fakat gerek Osetya gerekse Abhazya halkı bu üç grubun da dışında yer almaktadır. Nitekim Gürcistan'ın iki halka da sistemli ve büyük çapta bir ırkçılık suçu işlemediği, bağımsız raporlarda belirtilmişti. Zaten Abhazya ve Osetya halkı, ikinci grupta yer alsa kendilerine dahi bağımsız bir devlet kurma hakkı değil, siyasi iktidara sahip olma hakkı tanınacaktı. Dolayısıyla bu toplulukların self determinasyon hakkı doğrultusunda bağımsızlık iddialarının bu noktada da haklı bir dayanağı bulunmamaktadır.

1966 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve ikiz sözleşmeler olarak da adlandırılan Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel

[335]Cedric Ryngaert ve Sven Sobrie, " Recognition of States: International Law or Realpolitik? The Practice of Recognition in the Wake of Kosova, South Ossetia and Abkhazia", **Leiden Journal of International Law,** Vol: 24, Issue: 2, 2011, p. 482

Haklar Sözleşmesi ile self determinasyon hakkı, evrensel bir nitelik kazanmıştı. Bu anlaşmaların ardından BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970'de kabul ettiği, 2625 (XXV) sayılı "Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği ile İlgili Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi" ile de aynı şekilde halkların self determinasyon hakkına sahip oldukları vurgulanmış ve sömürgecilik suç sayılmıştı. 2625 sayılı karar, self determinasyon hakkının yanı sıra, ülkelerin toprak bütünlüğüne atıfta bulunması sebebiyle de oldukça önem arz etmektedir. İlgili kararda ülkesinde yaşayan halklara herhangi bir ayrımda bulunmayan ve eşit olarak tüm halkları temsil eden bir yönetime sahip devletlerin toprak bütünlüklerine vurgu yapılmış, bir diğer deyişle bu devletlerde yaşayan azınlıkların self determinasyon hakkına başvuramayacakları belirtilmiştir. Nitekim aynı anlaşmanın self determinasyon hakkına atıfta bulunulan maddelerinde de self determinasyon hakkı, büyük ölçüde sömürge suçu çerçevesinde ele alınmıştır. Bu durumda Güney Osetya ve Abhazya'nın self determinasyon hakkına başvurmaları, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün de yok sayılması anlamına gelmektedir. Nitekim bu iki bölgenin bağımsızlık talepleri, sömürgecilik kapsamına girmemekle birlikte, iki etnik gruba da Gürcistan devleti tarafından sistemli bir ayrımda bulunulmamıştır. Rusya'nın da daimi bir üyesi olduğu Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu, Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı gösterirken ve Rusya da aynı saygıyı göstermekle mükellef iken, bu sorumluluğunu yerine getirmemiş, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü göz ardı etmiştir. [336] Kısaca belirtmek gerekirse Birleşmiş Milletler self determinasyon hakkını, bulundukları ülkede temel hak ve özgürlüklerinden mahrum edilen, ırk ve inanç ayrımcılığına maruz kalan azınlıklar ile sömürge altında yaşayan halklara atfetmiştir. Bu grupların dışında kalan halklar için self determinasyon hakkı söz konusu değildir. Tüm bunların yanı sıra Birleşmiş Milletler için devletlerin toprak bütünlükleri, öncelikli öneme sahiptir. Sonuç olarak Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık taleplerinin self determinasyon hakkına dayandırılması mümkün değildir. Zira mevcut uluslararası hukukta baskın görüşlere bakıldığında, Güney Osetya ve Abhazya bu görüşlerin hiçbirisine dâhil edilememektedir. Dolayısıyla bu durumda Abhazya ve Osetya halklarının

[336] Noelle M. Shanahan Cutts, " Enemies Through the Gates: Russian Violations of International Law in the Georgia/Abkhazia Conflict", **Case Western Reserve Journal of International Law,** Vol: 40, Issue: 1, 2007-2008, p. 299

bağımsızlık taleplerini self determinasyon hakkına dayandırmanın haklı bir dayanağı yoktur. Self determinasyon hakkı kapsamında bölgelerin Gürcistan'dan ayrılmaları, mevcut uluslararası hukukun ihlali anlamına gelmektedir.

3.4.2 Abhazya ve Güney Osetya'nın Bağımsızlıklarının Uluslararası Hukukta Ayrılma Hakkı Çerçevesinde İncelenmesi

Tanınmanın yasal adayları; bazı durumlar ile kısıtlanmıştır: bağımsızlık hakları ellerinden alınan, ihlal edilen koloni bölgeleri; dağılan bir devletin kurucu birimi; bulundukları devletin onayını alan ayrılıkçı birimler. De-facto devletliğin tanınmasına neden olan tek taraflı ayrılma ise, yasadışı kabul edilmiştir. Bu noktadan hareketle Abhazya ve Güney Osetya'nın Rusya tarafından tanınması, bu temel çerçeveyi değiştirmemiştir. [337] Nitekim 2008 yılında bağımsızlıklarını ilan etmelerinden bu yana her iki bölge de Rusya dışında oldukça az ülke tarafından tanınmış, uluslararası toplumda ise ayrılıkları yasadışı olarak görülmüştür. Ayrılma hakkının uluslararası hukukta yasal olarak kabul edilebileceği durumlara bakıldığında da uluslararası toplumun çok da haksız olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır. Gerek Güney Osetya, gerekse Abhazya bölgeleri, Gürcistan'dan tek taraflı olarak ayrılmalarını gerçekleştirmiş, söz konusu ayrılma haklarını ise haklı ve yasal bir zemine oturtamamışlardır. Bölgelerin ayrılma haklarının uluslararası hukuka nasıl aykırı durum oluşturdukları ise, değerlendirme yapılırken adım adım ele alınacaktır.

Avrupa Birliği'nin, Abhazya ve Güney Osetya'nın durumuna ilişkin değerlendirmesi de ayrılma hakkı bağlamında oldukça önemlidir. Nitekim Gürcistan'daki Çatışma'ya İlişkin Uluslararası Bağımsız Keşif Grubu, iki bölgenin de durumuna ilişkin bir değerlendirmede bulunmuştur. Rapor, devlet olma kriterlerinin listelenmesi ile başlamış; bu doğrultuda kalıcı bir insan topluluğu, tanımlanmış bir toprak parçası ve etkili bir hükümeti işaret etmiştir. Rapor ayrıca üç farklı topluluk tanımlaması yapmıştır:

[337] Mikulas Fabry, **Recognizing States: International Society & The Establishment of New States Since 1776,** Oxford, Oxford University Press, 2010, p.13

1) Uluslararası olarak tanınmış ve devlet olma kriterlerini tam olarak karşılamış devletler,
2) Devlet olma kriterlerini karşılayan, fakat uluslararası olarak tanınmamış "devlet benzeri" topluluklar,
3) Devlet olma kriterlerini tam olarak karşılamayan, ya da bazılarını karşılayan, ya da ilgili kriterleri zayıf şekilde karşılayan; fakat bir ya da iki ülke tarafından tanınan topluluklar.[338]

Rapor, Abhazya ve Güney Osetya'nın toprak parçası ve insan topluluğunu belirten ilk iki kriteri karşıladığını, fakat üçüncü kriteri karşılamada yetersiz kaldığını belirtmiştir. Rusya Federasyonu tarafından devletin içişlerine yönelik olarak sürekli ve sistematik etkisi bulunduğundan dolayı Güney Osetya'nın de facto hükümetinin,etkin bir hükümet kriterini karşılayamadığı belirtilmiştir. Diğer taraftan Abhazya'nın, toprakları üzerine etkili bir kontrolü bulunduğunu fakat buna rağmen tanınmamasını tavsiye etmiştir. Rapor bu tavsiyesinin sebebi olarak ise Abhazya'nın temel azınlık ve insan haklarına ilişkin gereklilikleri karşılayamamasını[339] ve hiçbir zaman bir ayrılık hakkına sahip olmamasını göstermiştir. [340] Raporun değerlendirmesi doğrultusunda uluslararası hukuk perspektifinden değerlendirildiğinde Güney Osetya'nın, üç grup topluluktan ikinci grup olan devlet benzeri topluluklara değil, üçüncü gruba dâhil olduğunu belirtmek mümkündür.

Rapordaiki bölgenin de hiçbir zaman bir ayrılık hakkına sahip olmadığını içeren ifadenin ise, uluslararası hukukun ayrılık hakkını sömürge kapsamı dışında sadece içsel self determinasyona izin verdiği kararına istinaden yapıldığı belirtilmiştir. Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlık talepleri ise, içsel determinasyondan ziyade dışsal self determinasyonu kapsamaktadır. Her iki bölgenin bağımsızlık talepleri de, sömürge kapsamına girmemektedir. Bu sebeple gerek Abhazya, gerekse Güney Osetya'nın, bağımsızlık taleplerini ayrılma hakkına dayandırmalarının uluslararası hukuka göre yasal bir temeli bulunmamaktadır.

[338] Dursunov, "The International Legal Status of Abkhazia and South Ossetia", p. 42
[339] Rapor bu ifade ile özellikle ülke içi mülteci (IDP) ve mültecilerin güvenli bir şekilde geri dönmesini garanti edememesini kastetmektedir. Bkz. "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", p. 135
[340] Dursunov, "The International Legal Status of Abkhazia and South Ossetia", p. 42

Ayrılma hakkı, belirli şartlar dışında sert bir şekilde kısıtlanmıştı. Buna göre egemen devletin, ülkesinde bulunan etnik azınlıkları temel siyasal ve sosyal haklarından mahrum ettiği, bu hakları ülkesi içerisindeki tüm topluluklara eşit şekilde dağıtılmasında başarısız olması ve etnik azınlıklara yönelik sistematik ve kapsamlı insan hakları ihlallerinin bulunması durumlarında bu azınlıklaraayrılma hakkı doğabilmekteydi. Bu doğrultuda, ayrılma hakkının gerçekleşmesi için olağandışı bazı koşulların gerçekleşmesi, yani ayrılığın "son çare" olması gerekmekteydi. Güney Osetya ve Abhazya'nın ayrılıklarına bakıldığında ise bu şartların bulunmadığı görülmektedir. Her ne kadar gerek Rusya'dan gerekse iki ayrılıkçı bölgelerden soykırım suçlamaları yapılmışsa da, ortada kanıtlanmış bir soykırım suçu bulunmamaktadır. Nitekim gerek bağımsız raporlarda gerekse insan hakları örgütlerinin incelemeleri sonucunda Gürcistan tarafından Abhazya ve Güney Osetya'ya yönelik planlanmış bir soykırım suçuna rastlanmamıştı. Raporlarda belirtilen ölü ve yaralılar ise savaş sırasında her iki tarafın da kayıpları olmakla birlikte, bu kayıplar da ortada bir soykırım suçunun olduğuna dair bir kanıt oluşturamamaktadır. Yani ortada bir etnik grubu tamamen ortadan kaldırmaya yönelik bir suç yerine, savaş sırasında gerçekleşen şiddet suçları bulunmaktadır. Nitekim İnsan Hakları İzleme Komitesi de 23 Ocak 2009 tarihli soruşturmasında "ciddi insan hakları ihlalleri" bulunduğu fakat etnik temizlik ve soykırım gibi suçlara rastlanmadığı sonucuna varmıştır. [341] Bu noktadan hareketle gerek Abhazya, gerek Güney Osetya'nın, son çare olarak ayrılma hakkına başvurmaları mümkün görünmemektedir. Ayrıca iki etnik gruba da Gürcistan hükümeti tarafından sistematik olarak temel insan haklarından mahrum etme politikası izlenmemiştir. Gürcistan hükümeti, birlikte yaşadıkları süre boyunca ne Abhazya ne de Güney Osetya halkını temel politik haklarından mahrum etmemiş, tam tersine özellikle Saakaşvili hükümeti döneminde Gürcistan hükümeti, azınlıklara yönelik oldukça yapıcı politikalar geliştirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda Gürcü hükümeti Güney Osetya bölgesine insani ve tıbbi yardım sağlamış, ulaşım hizmetlerini düzenlemiş, Oset dilinde bir TV kanalı kurulmasını planlamış, sosyal ekonomik ve kültürel

[341] " Up in Flames: Humanitarian Law Violations and Civilian Victims in the Conflict over South Ossetia" **Human Rights Watch,** 23 Ocak 2009, (Çevrimiçi), https://www.hrw.org/report/2009/01/23/flames/humanitarian-law-violations-and-civilian-victims-conflict-over-south, 18 Aralık 2017

projeler oluşturmuştur. Tüm bunlara ek olarak Saakaşvili Güney Osetya'ya kendi dilinde seslenmiş, barış görüşmeleri yapılması için tarafları davet etmiştir. Dolayısıyla Abhazya ve Güney Osetya'nın son çare olarak ve ağır temel hak ihlalleri doğrultusunda ayrılık hakkı talep etmeleri mümkün değildir.

Abhazya ve Güney Osetya'nın, ayrılma hakkına başvururken, Gürcistan'ın rızasını almadığı hususu da atlanmamalıdır. Nitekim mevcut uluslararası sistemde ayrılma hakkının yasal olarak görülebilmesinin bir şartı olarak da mevcut devletin rızasının gerektiği görüşü hâkimdir. Gerek uluslararası örgütlerin, gerekse devletlerin bu süreç boyunca Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü vurgulaması da bir örnektir. Birleşmiş Milletler, anlaşmazlık boyunca aldığı kararların çoğunda Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmuştur.[342] Bu durum da ülkelerin toprak bütünlüğünün, ayrılma hakkından önde geldiği düşüncesini doğurmaktadır. Devletlerin rızası alınmadan gerçekleşen tek taraflı ayrılmalarda uluslararası hukuk, ayrılmayı yasal olarak görmemektedir. Abhazya ve Güney Osetya, Gürcistan'ın rızasını almadıkları gibi, devletin toprak bütünlüğü ilkesini de göz ardı etmişlerdir. Dolaylı ya da dolaysız olarak herhangi bir askeri dış müdahalenin olmaması da yasal bir ayrılma için belirtilen şartlardan biriydi. Abhazya ve Güney Osetya örneğinde ise Rusya'nın çatışma başlangıcından 2008 savaşı ve sonrası da dâhil olarak sürecin çoğunda olaya müdahil olduğu bir gerçektir. Rusya'nın olaya aktif olarak bir taraf olması, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ilkesini ihlal ettiği anlamına gelmektedir.

Ayrılma hakkı genel olarak devletin iç işleri kapsamında değerlendirilmektedir. Yasal bir ayrılmanın gerçekleşmesi için dolaylı ya da dolaysız herhangi bir dış askeri müdahale olmaması, nüfusun referandum yoluyla rızasının alınması gibi etmenler de göz önünde bulundurulmaktadır. Abhazya ve Güney Osetya'nın ayrılıkları ise, Rusya'nın gerek anlaşmazlık, gerekse çatışma sürecinde bölgeye müdahale etmesiyle Gürcistan'ın iç işleri olmaktan çıkmış, devletler arası bir anlaşmazlığa dönüşmüştür. Dolaylı ya da dolaysız herhangi bir dış askeri müdahalenin olmaması şartı, kuvvet kullanma yasağı iç işlerine karışma ve kuvvet kullanma yasakları ile ilişkilidir.

[342] Birleşmiş Milletler, aldığı kararların önemli kısmında Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne değinmiştir. Bunlardan sadece bir kısmı şu kararlardır. Bkz: SC Res 1524 (2004), SC Res 1554 (2004), SC Res 1582 (2005), SC Res 1615 (2005), SC Res 1666 (2006), SC Res 1752 (2007), SC Res 1781 (2007), SC Res 1808 (2008).

Abhazya ve Güney Osetya ayrılıklarında ise Rusya, bölgeye müdahalede bulunmuş, bu bağlamda Gürcistan'ın iç işlerine müdahale etmiştir. Rusya'nın bölgeye müdahalesi ayrıca, kuvvet kullanma yasağını deldiğinin de bir kanıtıdır. Tüm bu ihlallerin sonucunda gerçekleşen Abhazya ve Güney Osetya bağımsızlıkları ise yasal olmamakla beraber, uluslararası sistem tarafından da kabul görmemiştir. Ayrıca gerek Abhazya, gerekse Güney Osetya, ayrılma talepleri doğrultusunda yalnızca kendi halklarını kapsayan referandumlar gerçekleştirmiş, bu referandum sonucunu da halkın iradesi olarak belirtmiştir. Fakat iki bölgenin de ayrılıklarının yasal olarak görülebilmesi için Gürcistan halkını da kapsayan, tüm bölge halkının da dâhil olduğu bir referandum yapılması gereklidir. Yalnızca ayrılıkçı bölge halklarının dâhil olduğu referandum, yasal bir ayrılma için yeterli olmayacaktır.

Çatışma boyunca Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun aldığı kararlar da, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarının uluslararası hukuka aykırı olduğunu ve uluslararası sistemin Gürcistan'ın toprak bütünlüğünden yana olduğunu kanıtlamaktadır. Nitekim 876 sayılı 1993 tarihli kararından başlayarak 15 yıl boyunca yılda en az iki kere uluslararası tanınmış sınırları içerisinde Gürcistan Cumhuriyeti'nin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü doğrulamıştır.BM Genel Kurulu, 1582 ve 1615 sayılı ve 2005 tarihli kararlarında da Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine vurgu yapmış, ayrıca aynı kararlarda Abhaz tarafının iki taraf arasındaki anlaşmazlığın barışçıl çözümü için yapılan uluslararası teklifler konudaki yapılan görüşmeleri reddetmesi konusunda Genel Kurul'un üzüntüleri dile getirilmiş, bu kararların iki tarafın da istekleri doğrultusunda alınacağı, iki tarafın da hiçbir zorlamaya maruz kalmayacağı belirtilmiştir. [343] Konuya dair Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 2008 savaşından önce aldığı bir diğer karar ise 1808 sayılı ve Nisan 2008 tarihli kararıdır. Genel Kurul, diğer kararlarında olduğu gibi Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne atıfta bulunmuş, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının Rusya tarafından tanınmasının ardından 1839 sayılı 2008 tarihli ve 1866 sayılı 2009 tarihli kararlarında bölgedeki gözlemci misyonunun önemine vurgu yaparak iki taraf arasındaki anlaşmazlığın bir an önce barışçıl yollarla çözümlenmesi

[343] Fabry, **Recognizing States: International Society & The Establishment of New States Since 1776**, p. 189

gerektiğini belirtmiştir. Nitekim görüldüğü gibi Genel Kurul'un aldığı hiçbir kararda Abhazya ve Güney Osetya'nın ayrılıkçı hareketlerini destekleyen ya da yasal olduğunu belirten bir ifade bulunmamasından da, bu bölgelerin bağımsızlıklarının uluslararası olarak da kabul edilmediğinin bir göstergesidir.

3.4.3. 2008 Rusya – Gürcistan Savaşı'nda Rusya'nın Uluslararası Hukuk İhlalleri

2008 savaşında Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'ya askeri yardımda bulunmasını taraflar meşru müdafaa olarak nitelendirmişti. Fakat meşru müdafaa kapsamında başka bir ülkeye yapılacak olan bir askeri yardım, yalnızca bu konu hakkındaki yasal anlaşmalar gereğince gerçekleşebilir. Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'ya yaptığı ve meşru müdafaa olarak savunulan askeri yardım ise bu kapsama girmemektedir. Rusya Gürcistan'a gerçekleştirdiği askeri müdahaleye diğer bir sebep olarak ise bölgede yaşayan vatandaşlarını koruma sorumluluğunu işaret etmiştir. Nitekim Rusya, ayrılıkçı bölgelerde yaşayan etnik azınlıklara uzun süredir Rus pasaportları dağıtmış, Abhaz bölgesinde Rus pasaportuna sahip kişiler %93'ü bulmuştu. Hatta Rusya'ya geçmek isteyen Gürcü vatandaşlarından bile Rus pasaportuna sahip olması istenmekteydi. [344] Rusya'nın bölgede yıllardır uyguladığı Rus vatandaşlığı politikası, savaşta kendisine bölgedeki vatandaşlarını koruma sorumluluğunu öne sürme hakkını vermiştir. Fakat Rusya bu iddiayı öne sürerken, gözden kaçırdığı bazı noktalar bulunmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın 2(4) maddesi, üyeleri diğer ülkelere karşı kuvvet kullanımından iki istisna dışında alıkoymaktadır. Bu iki istisnanın ilki, sadece Güvenlik Konseyi'nin görevlendirmesi durumunda üyelerin bir başka devlete karşı kuvvet kullanma hakkı olacağıdır. Diğer istisna ise üyelerin, kendilerine karşı bir silahlı saldırı gerçekleşmesi durumunda meşru müdafaaya başvurabilecekleridir.[345] Abhazya ve Güney Osetya müdahalesinde ise Rusya, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden herhangi bir görevlendirme almamıştır. Bu nedenle birinci istisna bu konunun dışında kalmaktadır. Rusya'nın üzerinde durduğu ikinci istisna da, Abhazya ve

[344] Cutts, "Enemies Through the Gates: Russian Violations of International Law in the Georgia/Abkhazia Conflict",p. 299-300
[345] A.e., p. 301

Güney Osetya örneğinin dışındadır. Nitekim Gürcistan tarafından Rusya'ya herhangi bir silahlı saldırı olmamış, Gürcistan ülkesi içerisindeki iki bölgenin kontrolünü sağlamak amacıyla bölgelere müdahale etmiştir. Bu durumda da Rusya'nın bölgeye askeri müdahalede bulunmasının yasal bir dayanağı bulunmamaktadır. Ayrıca bölgedeki Rus vatandaşlarını koruma sorumluluğu konusunda ise Rusya'nın atlamış olduğu iki konu bulunmaktadır. İlk olarak Rusya, bölge halkının Rus pasaportu dağıtılarak Rus vatandaşı yapılması, Rusya'nın bölgede yıllardır Gürcistan'ın egemenliğini zayıflatmak amacıyla sistemli olarak uyguladığı bir politikanın sonucudur. İkinci önemli nokta ise Rus vatandaşı olan Güney Osetya halkı başka bir ülkede yaşayan bireyler değil, aktif olarak diğer bir ülke sınırları içerisinde kendi devletlerini kurma amacında olan kişilerdir.[346] Sonuç olarak Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlık süreci uluslararası hukuk çerçevesinde incelendiğinde self determinasyon ve ayrılma hakkının yasal bir dayanağı olmamasının yanı sıra, Rusya'nın da uluslararası hukuku çeşitli yönleriyle ihlal ettiği görülmektedir.

[346] Peter Roudik, " Russian Federation: Legal Aspects of War in Georgia", **The Law Library of Congress , Global Legal Research Center,** September 2008, p. 10

SONUÇ

Mevcut uluslararası sistemde yer alan devletlerin hatırı sayılır kısmının farklı etnik azınlıklara ev sahipliği yaptığı bir gerçektir. Modern uluslararası sistemin oluşumundan bu yana etnik grupların kendi ülkelerini kurma ve bu ülkelerde yaşamlarını sürdürme arzusu her daim var olmuştur. Bu noktadan hareketle, gerek uluslararası ilişkilerde gerekse uluslararası hukukta devletlerin tanınması, önemli bir sorun teşkil etmektedir. Nitekim devletlerin tanınmak için ne tür kriterlere sahip olması gerekmektedir? Bu kriterlere sahip olan her devlet diğer devletlerce tanınmalı mıdır? Tanınma devletler için kurucu bir niteliğe mi sahiptir yoksa sadece açıklayıcı bir işlev mi görmektedir? Bu sorular uluslararası hukuk düşünürleri tarafından her zaman tartışılmakla birlikte, hala net cevaplar ortaya konamamıştır. Fakat uluslararası ilişkilerde ve uluslararası hukukta baskın olan görüşe göre tanınmanın açıklayıcı bir işlevde olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra genel olarak devletlik kriterlerinde Montevideo Sözleşmesi kriterleri esas alınmaktadır. Montevideo Sözleşmesi kriterlerine sahip olmak, her siyasal birimi devlet yapmamaktadır. Nitekim devletlik kriterlerini sağlamasına rağmen diğer devletler tarafından tanınmayan birimler, uluslararası sistemde yer alamamakta, dolayısıyla uluslararası toplumun bir üyesi durumunda olamamakta, devletliğin gereklerinden olan uluslararası örgütlere katılma, diğer ülkelerle anlaşmalarda bulunma, uluslararası toplum üyesi devletlerin sahip olduğu haklara sahip olmaktan mahrum kalmaktadır. Bu durum da yine tanınmanın açıklayıcı ve kurucu niteliği tartışmalarına yol açmaktadır. Sözü edilen durumlardan mahrum kalan devletlerin devlet olarak görülemeyeceği, dolayısıyla tanınmanın kurucu niteliğinin daha ağır bastığını düşünen uluslararası hukuk düşünürlerinin sayısı da oldukça fazladır.

Uluslararası hukukta devletlerin tanınmasının objektif kriterlere sahip olmaması, çoğu durumda uluslararası sistemdeki devletler tarafından çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılabilmektedir. Nitekim devletler, kendi çıkarlarına uyması durumunda bazı devletleri tanırken, çıkarlarına ters düşen durumlarda devletleri tanımayı reddetmekte, bu yolla yeni oluşan devletlere yaptırım

uygulayabilmektedirler. Dolayısıyla uluslararası sistemde devletlerin tanınması, deyim yerindeyse bir yaptırım unsuru haline gelmiştir.

Güney Osetya ve Abhazya örneği, Rusya'nın Kosova'yı tanımayı reddetmesi fakat uluslararası sistemdeki devletlerin itirazlarına rağmen bu iki ayrılıkçı bölgenin bağımsızlığını ilan ederek devlet olarak tanıması sebebiyle, önemli bir örnek teşkil etmektedir. Nitekim Abhazya ve Güney Osetya, Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nin parçalanmasının akabinde bağımsız bir devlet olmasından bu yana Gürcistan'ın toprakları içerisinde yer alan iki bölgedir. İki bölge de Gürcistan'ın bağımsızlığından bu yana kültürel farklılıkları ve farklı etnik gruplar olmalarını bahane ederek bağımsızlık arzusunda olmuşlardır. Güney Osetya, Kuzey Osetya gibi özerk bir bölge olma talebinde bulunur iken, Abhazya ise, güçlü bir tarihe sahip olması sebebiyle ayrı bir devlete sahip olması gerektiğini savunmuştur. İki etnik grubun da güçlü bağımsızlık arzusu, bölgede zaman zaman şiddetlenen, zaman zaman pasif bir safhada devam eden anlaşmazlıklara dönüşmüştür.

Gürcistan, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlık iddialarını başından beri kabul etmemiş, her iki bölgenin de Gürcistan topraklarına ait olduğunu ve toprak bütünlüğü ilkesinin önemini vurgulamıştır. Ülke içerisindeki etnik gruplara yönelik farklı politikalar yürütmüş, azınlıkların kendi dillerinde TV kanalı kurulması, azınlıklara yönelik yardımlar sağlanması gibi çalışmalarda bulunmuşlardır. Aslında Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya'ya yönelik politikaları, görevde olan Gürcü liderlerin de etkisi ile dönem dönem değişiklikler göstermiştir. Nitekim Gamsakhurdia, yönetimde olduğu süre boyunca Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne önem vermiş, ayrılıkçılara yönelik sert söylemlerde bulunmuş ve Gürcüleştirme politikası uygulamış, tüm bunlar da Abhaz ve Osetler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Şevarnadze dönemi, Gamsakhurdia dönemine nazaran daha ılımlı geçmiş, bu süre boyunca Gürci lider, azınlıkların liderleri ile çeşitli görüşmeler gerçekleştirmiştir. Fakat bu görüşmelerden net sonuçlar alınamamıştır. Şevarnadze'nin ardından yönetime gelen Saakaşvili dönemi ise, Saakaşvili'nin Rusya karşıtı tutumu, Batı'ya yönelmesi ve Nato'ya katılma arzusu ile geçmiş, sonuç olarak Gürcistan, karşısında Rusya'yı bulmuştur.

Gürcistan'ın Nato'ya katılma arzusu ve bu doğrultuda Batı yanlısı bir görüntü çizmesi, Rusya'yı bölgede önlemler almaya yöneltmiştir. Nitekim Rusya için Kafkasya stratejik öneme sahip bir bölge olmuş, dolayısıyla Rusya, bölgedeki etkinliğinin azalmaması için bazı önlemler almayı tercih etmiştir. Bu doğrultuda Rusya, Gürcistan'a karşı Abhazya ve Güney Osetya'yı desteklemiş, savaş sırasında bölgeye askeri yardımlarda bulunmuş, hatta 2008 savaşında da Abhazya ve Güney Osetya'nın yanında yer alarak Gürcistan'a karşı savaşmıştır. 2008 Rusya – Gürcistan savaşı, Gürcistan yenilgisiyle sonuçlanmış, savaş sonunda Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını ilan etmiş, uluslararası toplumu da aynı şekilde iki bölgeyi de devlet olarak tanımaları için davet etmiştir.

Uluslararası toplumun, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarına tepkileri ise Rusya'nın tam tersi şekilde olmuş, genel olarak tepkiyle karşılanmıştır. Abhazya ve Güney Osetya, gerek uluslararası sistemde yer alan devletler, gerekse uluslararası örgütlerden tepkiler almıştır. Nitekim Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya'ya ilişkin sorunu, sorunun başından bu yana Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararlarına konu olmuş, söz konusu kararların neredeyse tümünde Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne vurgu yapılmıştır. Uluslararası toplum üyesi devletler ise, Abhazya ve Güney Osetya'yı tanımayı reddetmiş, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ihlal edildiğini vurgulamışlardır. Nitekim Abhazya ve Güney Osetya, Rusya Federasyonu'nun dışında yalnızca Nikaragua, Venezuela, Nauru, Vanuatu ve Tualu tarafından tanınmışlardır.

Abhazya ve Güney Osetya, bağımsızlık iddialarında bulunurken dayandıkları yasal temel ise ayrılma ve self determinasyon hakları olmuştur. Fakat gerek self determinasyon hakkı, gerekse ayrılma hakkı ayrı ayrı incelendiğinde, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının iki hak çerçevesinde de yasal bir dayanağı bulunmadığı görülmektedir. Nitekim self determinasyon hakkı, uluslararası hukukta iki dönem altında uygulanmış olmakla birlikte bunlardan birincisi 1. Dünya Savaşı dönemi olan 18. Yüzyılın ikinci yarısı, ikincisi ise dekolonizasyon süreci olarak adlandırılan 20. Yüzyıla denk gelmektedir. Abhazya ve Güney Osetya örnekleri ise ne birinci döneme, ne de ikinci döneme denk gelmemektedir. Ayrıca self determinasyon hakkı, genel olarak üç grup insan topluluğu için hak olarak

görülmüştü. Abhazya ve Güney Osetya ise sömürge altında, işgal altında ya da ırkçı bir rejim altında yaşayan halklar olarak nitelendirilemeyeceği için bu gruplara da dâhil edilememektedir. İki ayrılıkçı bölge de, savaşlar sırasında Gürcistan'ın bir soykırım amacında olduğunu, iki etnik grubu da ortadan kaldırmaya yönelik eylemlerde bulunduğunu iddia etmiş, kanıt olarak ise savaş sırasındaki ölü ve yaralı sayısını işaret etmiştir. Fakat bağımsız insan hakları örgütlerinin gözlem raporlarında he iki tarafın da çeşitli savaş suçları işlediğini, fakat ortada soykırıma yönelik bir suç olmadığını belirtmişlerdir. Yani Abhazya ve Güney Osetya'nın, self determinasyon hakkı çerçevesinde yasal olarak bağımsızlıklarını kazanmaları mümkün değildir.

Ayrılma hakkı açısından da farklı bir sonuç çıkarılamamıştır. Mevcut uluslararası hukukta hakim olan görüşe göre ayrılma hakkı için ana devletin rızansın alınması gerekli iken, Abhazya ve Güney Osetya örneklerinde bu şart sağlanmamış, Gürcistan'ın rızası alınmamıştır. Ayrıca yasal bir ayrılma hakkının diğer gereği olan herhangi bir dış askeri desteğin olmaması şartı da ihlal edilmiştir. Savaş öncesi ve sonrasında Rusya, bölgede etkinliğini hiçbir zaman yitirmemiş, savaşta da Abhazya ve Güney Osetya'nın yanında yer alarak aktif bir rol oynamıştır. Bu şekilde, Gürcistan'ın bir anlamda iç işlerine de müdahale edilmiş, diğer bir uluslararası hukuk kuralı ihlal edilmiştir. Rusya savaşta yer almasına sebep olarak meşru müdafaa hakkını işaret etmiş, bölgedeki halklarını koruma sorumluluğu olduğunu iddia etmiştir. Fakat Gürcistan tarafından Rusya'ya yönelik bir saldırı olmaması ve müdahale edilen bölgelerin Gürcistan toprakları olması nedeniyle Rusya'nın meşru müdafaa hakkının kullanması söz konusu değildir. Uluslararası hukukta, devletlerin toprak bütünlüğü, ayrılma hakkından önce gelmekte iken, Abhazya ve Güney Osetya örneğinde Gürcistan'ın toprak bütünlüğü gerek iki ayrılıkçı bölge, gerekse Rusya tarafından ihlal edilmiştir.

Uluslararası hukuk kuralları ayrı ayrı incelendiğinde, Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları mümkün değildir. Gerek iki ayrılıkçı bölge, gerekse Rusya, uluslararası hukuk kurallarını söz konusu açılardan ihlal etmiş, yasal bir dayanağı olmayan devletler kurmuşlardır. Rusya, Kafkasya'daki hegemon konumunu sürdürmek, Gürcistan'ın Batı yanlısı bir görüntü çizmesine engel olmak ve bölgede olası bir Batı dominasyonunu engellemek adına Gürcistan'ın iç işlerine

müdahale etmiştir. 2008 savaşı, aynı zamanda Rusya'nın, aynı sene içerisinde Sırbistan'dan ayrılması kabul edilen Kosova örneği sonrası Batıya deyim yerindeyse misilleme yapma amacının bir sonucudur. Nitekim Rusya sadece Gürcistan'a değil, aynı zamanda Batı, Nato, ABD'ye karşı da bir savaş başlatmıştır. Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıkları, uluslararası sistemde bir devletin, tanınmayı ülke çıkarları çerçevesinde nasıl kullandığının örneği niteliğindedir. Rusya, çıkarları doğrultusunda Kosova'yı tanımayı reddetmiş, yine aynı çıkarlar doğrultusunda uluslararası toplumu karşısında almayı ve uluslararası hukuku ihlal etmeyi göze alarak Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Sonuç olarak Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının uluslararası hukuk açısından yasal olmadığı sonucuna varılmıştır. DolayısıylaAbhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının uluslararası hukuk açısından değerlendirilmesi konusu, uluslararası sistemde devletlerin tanınması hususunda uygulamada devletler açısından ortak bir eylemin ve uluslararası hukukta ise görüşbirliği eksikliğinin mevcut olduğunun altının çizilmesi bakımından önemlidir.

Görünen o ki ayrılma hakkı, mevcut uluslararası sistemin dışında kalan kuralsız birimler, ve buna bağlı olarak tanınma konusu, uluslararası sistemi meşgul etmeye devam edecektir. De facto devletlerin sayısı gittikçe artmakta, bu durum da tanınma sorunsalını beraberinde getirmektedir. Nitekim günümüzün küresel dünyasında de facto devletler için uluslararası sistemden izole edilmek ve uluslararası toplumun bir parçası olmaktan uzak kalmak çok daha büyük bir sorun haline gelmektedir. Bu nedenle tanınma, de facto birimler için hayati bir öneme sahip olmaktadır. Egemen devletlerin uluslararası sistemde güç ve söz sahibi olduğu günümüz dünyasında, bağımsızlığını ilan eden fakat tanınmayan birimlerin devletliğinin hiçbir anlamı kalmamaktadır. Her ne kadar tanınmayan devletlerin yarattığı çatışma ve anlaşmazlıkların çözümü için uluslararası çaba sarf edilse de, bu çabalar soruna tam bir açıklık getirmekten uzak durumdadır.

Özetle, devletlerin tanınması konusunda ülkelerin farklı uygulamalara gitmesi ve objektif kriterler oluşturulmaması, uluslararası hukukun eksikliklerinden birisidir. Nitekim ayrılıkçı hareketlerde uluslararası toplumun tepkileri netlikten uzak bir görüntü oluşturmaktadır. Dolayısıyla günümüzde ayrılıkçı problemlerle karşı karşıya

bulunan devletler açısından uluslararası hukuk, tam anlamıyla güven verememektedir. Çünkü mevcut uluslararası sisteme bakıldığında dünya üzerindeki ayrılıkçı hareketlerin artacağını öngörmek yanlış olmayacaktır. Bulundukları devlet ile anlaşmazlıkları artarak zamanla çatışmaya ve sonuçta ayrılığa varabilecek bu hareketler, uluslararası sistem açısından da bir tehlike yaratmaktadır. Küresel açıdan bakıldığında uluslararası hukukta devletlerin tanınması konusunda süren bu belirsizlik, uzun vadede uluslararası barış ve güvenliğe engel olabilecek bir problem teşkil etmektedir. Dolayısıyla uluslararası hukukta devletlerin tanınması konusunda uluslararası hukuk kurallarının evrensel şekilde düzenlenmesi ve devletlik için bazı kesin kriterler ortaya konması, uluslararası sistemin geleceğini daha güvenli hale getirecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Asmus, Ronald, **A Little War that Shook the World: Georgia, Russia, and the Future of the West**, New York, Palgrave Macmillan, 2010

Boczek,Boleslaw, A. **International Law: A Dictionary;** No 2 , Lanham Maryland, The Scarecrow Press, 2005

Brecher, Michael **A Century of Crisis and Conflict in the International System Theory and Evidence: Intellectual Odyssey III,** Cham, Palgrave Macmillan, 2017

Buchanan, Allen, **Justice, Legitimacy and Self-Determination : Moral Foundations for International Law,** Oxford: Oxford University Press, 2004

Caspersen, Nina **Unrecognized States: The Struggle for Sovereignty in the Modern International System,** Cambridge, Polity Press, 2012

Caspersen,Nina&Stansfield, Gareth **Unrecognized States in the International System,** London, New York, Routledge, 2010

Cassese, Antonio **Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal,** Cambridge, Cambridge University Press, 1995

Caşın, Mesut Hakkı — **Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,** Cilt 1, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2013

Cheterian, Vicken — **Kafkasya'da Savaş ve Barış : Rusya'nın Sorunlu Hududu,** çev: Erol Kaplan, İstanbul, Belge Yayınları, 2017

Coppieters, Bruno — "The Georgian-Abkhaz Conflict", **Europenization and Conflict Resolution: Case Studies from the European Periphery,** Ed Bruno Coppieters v.d.Gent, Academia Press, 2004

Cornell,Svante E.& Starr, S. Frederick — **The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia,** New York, M.E. Sharpe, 2009

Fairbanks, Charles — "Weak States and Private Armies", **Beyond State Crisis? : Postcolonial Africa and Post-Soviet Eurasia in Comparative Perspective,** Ed. Mark R. Beissinger and Crawford Young, Washington, Woodrow Wilson Center Press, 2002

Fabry, Mikulas — **Recognizing States: International Society & The Establishment of New States Since 1776,** Oxford, Oxford University Press, 2010

Francis, Celine — **Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989-2008),** Maldegem, VUBPRESS Brussels University Press, 2011

Jackson, Robert — **Quasi-states: Sovereignty, International Relations and the Third World** Cambridge: Cambridge University Press, 1990

Krasner, Stephen D — **Sovereignty: Organized Hypocrisy,** Princeton, Princeton University Press, 1999,

Lenin, Vlademir İ. — **Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı,** 6. Baskı, Eriş Yayınları, 2004

Lynch, Dov — **Engaging Europe's Separatist States: Unresolved Conflicts and De Facto States,** Washington, United States Institute of Peace Press, 2004

Malanczuk, Peter — **Akehurt's Modern Introduction to International Law,** 7. Bs.,Cornwall, Routledge, 1997

Müllerson, Rein — **International Law, Rigths And Politics,** London, 2005

Nolte, Georg — " Secession and External Intervention", **Secession: International Law Perspectives,** Ed. Marcelo G. Kohen, Cambridge, Cambridge University Press, 2006

Oppenheim, Lassa — **International Law: A Treatise** Vol. 1 Peace, London, Lognmans,GreenandCo., 1905

Özkan, Işıl — **Tanınmamış Devletlerin Yasa, Hukuki İşlem ve Kararlarının Tanınması,** İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017

Pazarcı, Hüseyin — **Uluslararası Hukuk,** 14. Bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2015

Pazarcı, Hüseyin — **Uluslararası Hukuk Dersleri II.Kitap,** Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1989

Pufendorf, Samuel — **De Jure Naturae et Gentium Libri Octo**, trans. C. H. And W. A. Oldfather, Vol 2, Oxford: Clarendon Press, 1934

Riegl, Martin ve Dobos, Bohumil — **Unrecognized States and Secession in the 21th Century,** New York, Springer International Publishing, 2017

Riegl,Martin&Landovsky, Jakub — **Strategic and Geopolitical Issues in the Contemporary World,** Cambridge, Cambridge Scholars Publishing, 2013

Roth, Brad R. — **Governmental Illegitimacy in International Law,** Oxford, Clarendon Press, 1999

Shaw, Malcolm N. — **International Law,** 5. Bs., Cambridge, Cambridge UniversityPress, 2003

Shaw, Malcolm N. — **International Law,** 6. Bs., Cambridge, Cambridge UniversityPress, 2008

Shaw,Malcolm N. **International Law,** 7. Bs., Cambridge, Cambridge University Press, 2014

Tancredi, Antonello " A Normative ' Due Process' In The Creation of States Through Secession", **Secession: International Law Perspectives,** Ed. Marcelo G. Kohen Cambridge, Cambridge University Press, 2006

Toft, Monica Duffy **The Geography of Ethnic Violence: Identity, Interests and the Invisibility of Territory**, Princeton, Princeton University Press, 2003

Vidmar, Jure **Democratic Statehood in International Law: The Emergence of New States in Post-Cold War Practice,** Oxford and Portland, Oregon, Hart Publishing, 2013

Weller, Marc ve Nobbs, Katherine **Asymmetric Autonomy andthe Settlement of Ethnic Conflicts,** Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2010

Wolff, Stefan " The Limits of International Conflict Management in The Case of Abkhazia and South Ossetia" ,**Unrecognized States in the International System,** Ed. Nina Caspersen ve Gareth Stansfield, London, New York, Routledge, 2010

Zartman, I. William " Putting Things Back Together", **Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority,** Ed. I. William Zartmann, Boulder, London, Lyenne Rienner Publishers, 1995

Zurcher, Christopher — **The Post Soviet Wars: Rebellion, Ethnic Conflict and Nationhood in the Caucasus**, New York: New York University Press, 2007

Süreli Yayın ve Makaleler

Amelina, Yana — " International Recognition of Abkhazia and South Ossetia: A De(Stabilizing) Factor In The Caucasus", **Central Asia and the Caucasus,** Vol: 13, Issue:3, 2012,

Aral,Berdal — "Kollektif Bir İnsan Hakkı Olarak ' Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'" **İnsan Hakları Yıllığı,** Cilt: 21-22, 1999-2000

Araz Aslanlı — "Bölgesel ve Küresel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu", **Karadeniz Araştırmaları,** Sayı: 5, 2005

Aslan, Cahit — "Türk- Rus- Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke-Abhazya", **Akademik Bakış,** Sayı:16, 2009

Bartuzi,Wojciech; Petcynzka-Natecz;Katarzyna Strachota,Krzysztof — "Abkhazia, South Ossetia, Nagorno Karabakh: Unfrozen conflicts between Russia and the West", **Centre for Eastern Studies (CES),**Warsaw 2008,

Blakkisrud,Helge&Kolstø, Pal, — "Living with Non-Recognition: State and Nation-Building in South Caucasian Quasi-States" **Europe-Asia Studies**, Vol:60 Issue:3, 2008

Boonstra,Jos	"Georgia and Russia: A Short War with a Long Aftermath", **Senior Researcher Development Democratisation Programme, FRIDE**, August 2008
Brown, Philip Marshall	"The Legal Effects of Recognition", **The American Journal of International Law,** Vol: 44, No: 4, 1950
Caspersen, Nina	"Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States", **The International Spectator: Italian Journal of International Affairs,** Vol:44 Issue:4, 2009
Cochran, Charles.L	"De Facto and De Jure Recognition: Is There a Difference?" **American Journal Of International Law,** Vol: 62 Issue:2, 1968
Cohen, Ariel ve Hamilton, Robert E	"The Russian Military and the Georgian War: Lessons and Implications", **Strategic Studies Institute,** 2011
Coppieters,Bruno; Kovziridze,Tamara Leonardy, Uwe	"Federalisation of Foreign Relations: Discussing Alternatives for the Georgian- Abkhaz Conflict", **Harward University Caspian Studies Program,** Working Papers Series, No: 2, 2003
Cornell,Svante E;Popjanevski,Johanna; Nilsson, Niklas	"Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia andthe World**", Central Asia-Caucasus Institute& Silk Road Studies Program,** 2008

Cornell,Svante E. "Autonomy as a Source of Conflict: Caucasian Conflicts in Theoretical Perspective", **World Politics**, Vol: 54, No: 2, 2002

Cornell, Svante E "Autonomy and Conflict: Ethnoterritoriality and Separatism in the South Caucasus – Cases in Georgia", **Department of Peaceand Conflict Research**, Report No. 61, 2001

Cotter, John M "Cultural Security Dilemmas and Ethnic Conflict in Georgia", **The Journal of Conflict Studies**, Vol: 19, No: 1, 1999

Craven,Matthew C.R. "The European Community Arbitration Commission on Yugoslavia", **British Yearbook of International Law,** Vol:66 Issue:1, 1966

Crawford, James, "The Criteria for Statehood in International Law", **British Yearbook of International Law,** Vol: 48, Issue:1, 1977

Cutts, Noelle M. Shanahan "Enemies Through the Gates: Russian Violations of International Law in the Georgia/Abkhazia Conflict", **Case Western Reserve Journal of International Law,** Vol:40, Issue: 1, 2007-2008

Çakmak, Cenap "Rusya'nın Güney Osetya Politikası, Neo-Self Determinasyon ve UCM'nin Rolü", **Bilge Strateji**, Cilt:1 Sayı:1, 2009

Çiftçi, Selda — "Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı", **Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler-V-**, İstanbul 2016

Dayıoğlu, Ali — "Uluslararası Hukukta Ayrılma Hakkı Anlamında Self-Determinasyon İlkesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği**", Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt:10 Sayı:1, 2017

Dursunov, Ramil — "The International Legal Status of Abkhazia and South Ossetia", **The Caucasus & Globalization,** Vol:6, Issue:4, 2012

Ellison,Brian J. — "Russian Grand Strategy in the South OssetiaWar", **Demokratizatsiya,** Vol: 19, Issue: 4, 2011

Ercan, Murat — "Uluslararası Hukuk Normları Bağlamında Kırım Meselesi: Self Determinasyon Mu? İlhak Mı?" **International Journal of Social Sciences,** Sayı: 36, 2015

Erkan, Süleyman — "2008 Rusya- Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum", **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi",** Cilt:9 Sayı:17, 2009

Gerrits, Andre W. M. ve Bader, Max, — " Russian Patronage over Abkhazia and South Ossetia: Implications for Conflict Resolution", **East European Politics**, 32:3, 2016,

Hafkin, Gregory — "The Russo-Georgian War of 2008: Developing The Law of Unauthorized Humanitarian Intervention After Kosovo", **Boston University International Law Journal ,** Vol: 28 No: 1, 2010

Hancılar, Özhan — "Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale", **Çankaya University Journal of Law***,* 7/2, Ankara, Şubat 2011

Hewitt, B.G — "Abkhazia: AProblem of Identity and Ownership", **Central Asian Survey**, Vol: 12 Issue: 3, 1993

Higgins, Noelle ve O'Reilly,Kieran — "The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self- Determination in the South Ossetian Conflict", **International Criminal Law Review***,* Vol:9 Issue:3, 2009

International Crisis Group (ICG) — "Georgia: Avoiding War in South Ossetia", **Europe Report,** No: 159, 26 November 2004

International Crisis Group (ICG) — "Abkhazia: WaysForward",**Europe Report** No: 179, 18 January 2007

International Crisis Group (ICG) — "Georgia and Russia: ClashingOverAbkhazia", **Europe Report,** No: 193, 5 June 2008

International Crisis Group (ICG) — "Russia vs. Georgia: TheFallout", **Europe Report** No. 195, August 2008

Jackson, Robert H. ve Rosberg, Carl G. "Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Judical in Statehood", **World Politics,** Vol: 35, No: 1, 1982

Kelsen, Hans "Recognition in International Law: Theoretical Observations", **The American Journal of International Law,** Vol: 35, No: 4 , 1941

Kılıç, Doğan "Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt:12, Sayı 1-2, 2008

Kolstø, Pal "The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States", **Journal of Peace Research,**Vol: 43, Issue:6, 2006

Kopeček, Vincenc, Hoch, Tomáš ve Baar, Vladimír "De Facto States and Democracy: The Case of Abkhazia" , **Bulletin of Geography. Socio–economic Series,** No: 32, 2016

Krueger,Heiko "Implications of Kosovo, Abkhazia and South Ossetia for International Law: The Conduct of theCommunity of States in Current Secession Conflicts", **Caucasian Review of International Affairs,** Vol:3(2), 2009

Kütükçü, Mehmet Akif "Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 12, 2004

Macfarlane, Neil; Minear Larry ve Shenfield, Stephen D. "Armed Conflict in Georgia: A Case Study in Humanitarian Action, and Peacekeeping", **The Thomas J. Watson Jr. Institute For International Studies,** 1996

Nichol,Jim "Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests", **Congressional Research Service,** 7-5700, 2009

Pegg, Scott " De Facto States in the International System" **Institute of International Relations The University of British Columbia,** Working paper, No: 21, 1998

Pegg, Scott "International Society and The De Facto States", Yayımlanmış Doktora Tezi, The University of British Columbia, 1997

Roudik, Peter "Russian Federation: Legal Aspects of War in Georgia", **The Law Library of Congress, Global Legal Research Center,** September 2008

Ryngaert, Cedric ve Sobrie, Sven "Recognition of States: International Law or Realpolitik? ThePractice of Recognition in the Wake of Kosova, South Ossetia and Abkhazia", **Leiden Journal of International Law,** Vol: 24, Issue: 2, 2011

Slomanson,Willliam R. "Legitimacy of the Kosovo, South Ossetia and Abkhazia secessions: Violations in search of a rule", **Miskolc Journal of International Law,** Vol:6 No:2, 2009

Toal,Gerard "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August War Over South Ossetia", **Eurasian Geography and Economics**, Vol:50, Issue: 1, 2009

Vidmar, Jure "Explaining the Legal Effects of Recognition", **International &Comparative Law Quarterly,** Vol: 61, Issue:2, 2012

Vindimian, Marianna "Evolution of Turkish Foreign Policy Towards Georgia", **ISPI Policy Brief,** No: 196, 2010,

Weiss, A., ve Zabanova, Y. "Georgia and Abkhazia Caught Between Turkey and Russia: Turkey's Changing Relations with Russia and the West in 2015-2016 and Their Impact on Georgia and Abkhazia", **Stiftung Wissenschaft und Politik - SWP**-, 2016,

Worster, William Thomas "Law, Politics, and the Conception of the State in State Recognition Theory", **Boston University International Law Journal,** Vol:27 No:1, 2009

Yapıcı, Merve İrem " Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA),** Cilt:2, Sayı:3, 2007

"Institut De Droit International: Resolutions Concerning the Recognition of New States and New Governments" **American Journal of International Law,** Vol:30 No:4, 1936

Elektronik Kaynaklar

Abkhaz World "Summary of Historical Events in Abkhazian History", 15 Ekim 2008, (Çevrimiçi), http://abkhazworld.com/aw/history/643-summary-of-historical-events , (Erişim:31.07.2017)

Akademik Perspektif "Güney Osetya Sorunu",9 Temmuz 2014, (Çevrimiçi), http://akademikperspektif.com/2014/07/09/guney-osetya-sorunu/,(Erişim:18.07.2017)

Akademik Perspektif 15 Şubat 2012, (Çevrimiçi), "Dış Politikada Kriz yönetimi: 2008 Rusya – Gürcistan Savaşı Örneği",**Akademik Perspektif,** 15 Şubat 2012, (Çevrimiçi),http://akademikperspektif.com/2012/02/15/dis-politikada-kriz-yonetimi-2008-rusya-gurcistan-savasi-ornegi/(Erişim:15.06.2017)

BBC News "Heavy Shelling Batters South Ossetia", 17 Ağustos 2004, (Çevrimiçi) http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3571830.stm(Erişim:20.07.2017)

BBC News "Russia ' shot down Georgia drone'",21 Nisan 2008, (Çevrimiçi),

http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/7358761.stm , (Erişim:25.07.2017)

BBC Turkish "Güney Osetya 'Bağımsızlık' Dedi", 13 Kasım 2006, (Çevrimiçi),

http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2006/11/061113_southossetia.shtml,(Erişim:24.07.2017)

BM Enformasyon Merkezi "Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri", BM Genel Kurul'un 1514(XV) sayılı 14 Aralık 1960 tarihli kararı, (Çevrimiçi), http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/SOMURGE.pdf , (Erişim: 11.10.2017)

BM Enformasyon Merkezi " Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü",(Çevrimiçi) , http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/chart_turkce.pdf, (Erişim:11.10.2017)

Civil Georgia 'Georgia Decided to Restore Constitutional Order in S.Ossetia' – MoD Official",**Civil Georgia,**8 Ağustos 2008, (Çevrimiçi),

http://civil.ge/eng/article.php?id=18941&search , (Erişim:24.07.2017)

Civil Georgia " EU EnvoyVisits South Ossetia", **Civil Georgia,** 6 July 2004, (Çevrimiçi)

http://www.civil.ge/eng/article.php?id=7274, (Erişim:20.07.2017)

Civil Georgia Kokoev Calls for 'United Ossetia', Rules Out Integration into Georgia", **Civil Georgia,** 15 September 2004, (Çevrimiçi), http://www.civil.ge/eng/article.php?id=7841 , (Erişim:20.07.2017)

Civil Georgia " Turkey, Georgia Pledge Mutual Support", 14 Mart 2006, (Çevrimiçi), https://old.civil.ge/eng/article.php?id=12068, (Erişim: 20.05.2018)

Civil Georgia "Tbilisi Comdems Russian 'Railway Troops' in Abkhazia", 31 May 2008, (Çevrimiçi), http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18445&search=%22Tbilisi%20Condemns%20Russian%20%25%60Railway%20Troops%60%20in%20Abkhazia, (Erişim:29.09.2017)

Civil Georgia " Six-point Ceasefire Plan", **Civil Georgia,** 20 August 2008, (Çevrimiçi), http://civil.ge/eng/article.php?id=19478, (Erişim: 05.02.2018)

Civil Georgia "Russia Formally Recognizes Abkhazia, S. Ossetia", **Civil Georgia,** 26 August 2008, (Çevrimiçi), http://www.civil.ge/eng/article.php?id=19293 , (Erişim:25.07.2017)

Criekemans, David vd " Negotiations in the UN Security Council on the aftermath of the 'Georgian-Russian War" , **Model United Nations,** 4th Ed. Simulation Exercise, Kasım 2008, (Çevrimiçi), http://www.vvn.be/wp-content/uploads/2011/04/casus_georgie_rusland.pdf , (Erişim:10.10.2017)

De Waal, Thomas "South Ossetia: moral battle lines drawn", **Financial Times**, 14 Ağustos 2008 (Çevrimiçi), https://iwpr.net/global-voices/south-ossetia-moral-battle-lines-drawn , (Erişim: 28.07.2017)

Diplomatik Gözlem " Güney Osetya'da Neler Oluyor?", **Diplomatik Gözlem,** (Çevrimiçi), http://diplomatikgozlem.com/_haber/guney-osetya-da-neler-oluyor?page=0 , (Erişim:20.07.2017)

Ertaş, Uğur " Güney Osetya Raporu", **TUİÇ AKADEMİ,** 25 Kasım 2009, (Çevrimiçi) http://www.tuicakademi.org/guney-osetya-raporu/,(Erişim:18.07.2017)

European Parliament " European Parliament Resolution of 5 Haziran 2008 on theSituation in Georgia", 5 June 2008, (Çevrimiçi), http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0253&format=XML&language=EN, (Erişim:29.09.2017)

Human Rights Watch " Georgia/Abkhazia: Violations of the Laws of War and Russia's Role in the Conflict", **Human Rights Watch,** Vol:7, No:7, 1995, (Çevrimiçi) https://www.hrw.org/reports/1995/Georgia2.htm, (Erişim: 05.08.2017)

Human Rights Watch "Georgian villages in South Ossetia burnt, looted", 13 August 2008, (Çevrimiçi), https://www.hrw.org/news/2008/08/12/georgian-villages-south-ossetia-burnt-looted(Erişim:10.06.2017)

Hürriyet Daily News " Turkey Supports Georgia's Territorial Integrity"**,** 27 Mayıs 2018, (Çevrimiçi), http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-supports-georgias-territorial-integrity-132420, (Erişim: 15.05.2018)

Krastev, Ivan "Russia and the Georgia War: the Great Power Trap", **Open Democracy,** 31 August 2008, (Çevrimiçi),

https://www.opendemocracy.net/article/russia-and-the-georgia-war-the-great-power-trap , (Erişim: 27.07.2017)

Kumluca Kaymakamlığı " Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı", **İnsan Hakları İle İlgili Bildirgeler Sözleşmeler ve Protokoller**, 16 Mart 2012 (Çevrimiçi), http://www.kumluca.gov.tr/insan-haklari-ile-ilgili-bildirgeler-sozlesmeler-ve-protokoller, (Erişim:17.10.2017)

Max Planck Institute "Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia", Report, Volume:2, 2009, (Çevrimiçi), http://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf, (Erişim: 05.08.2017)

Mynet Haber " Güney Osetya'da Çatışma: 5 Ölü", **Mynet Haber,** 30 Mayıs 2005, (Çevrimiçi), http://www.mynet.com/haber/dunya/guney-osetyada-catisma-5-olu-191614-1, (Erişim: 24.07.2017)

North Atlantic Treaty Organization " NATO Secretary General's Statement on the Deployment of Russian Railway Troops into Georgia"**,** 3 Haziran 2008, (Çevrimiçi), http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-076e.html, (Erişim:29.09.2017)

Özbay, Fatih "Tarihsel Süreç İçerisinde Güney Osetya Sorunu", **BİLGESAM,** 25 Haziran 2008, (Çevrimiçi)

http://www.bilgesam.org/incele/999/-tarihsel-surec-icerisinde-guney-osetya-sorunu/#.WW1BWYjyjIU, (Erişim: 18.07.2017)

Papşu, Murat " Gürcistan- Abhazya Anlaşmazlığının Dünü Bugünü, Çözüm Perspektifleri", **Kafkas Dernekleri Federasyonu,** 15 Haziran 2005, (Çevrimiçi),

http://www.kaffed.org/bilgi-belge/abhazya/item/85-gurcustan-abhazya-anlasmazliginin-dunu.html, (Erişim:31.07.2017)

Reliefweb "OCHA Georgia: Abkhazia Briefing Note Jul 2004" 31 July 2004, (Çevrimiçi),

http://reliefweb.int/report/georgia/ocha-georgia-abkhazia-briefing-note-jul-2004,(Erişim:10.08.2017)

Sancaktar, Caner "Kosova'dan Abhazya ve Güney Osetya'ya Batı'nın İkiyüzlülüğü", **TASAM,** 28 Ağustos 2008, (Çevrimiçi),

http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/936/kosovadan_abhazya_ve_guney_osetyaya_batinin_tutarsizligi ,(Erişim: 27.07.2017)

Sheinfeld, Stephen D. " Gürcü-Abhaz Çatışmasının Kökeni ve Evrimi", **Kafkasya Forumu,** (Çevrimiçi),

http://caucasusforum.org/2017/01/09/gurcu-abhaz-catismasinin-kokeni-ve-evrimi-1-stephen-d-shenfield/, (Erişim:31.07.2017)

Socor, Vladimir " Russia Doubling Its Troops In Georgia's Abkhazia Region", **Eurasia Daily Monitor,** Vol: 5, Issue: 85, May5, 2008, (Çevrimiçi), https://jamestown.org/program/russia-doubling-its-troops-in-georgias-abkhazia-region/ , (Erişim:29.09.2017)

Socor, Vladimir "South Ossetia: An Issue Between Tbilisi and Moscow", **Eurasia Daily Monitor,** Vol:1 Issue: 58, 23 Temmuz 2004, (Çevrimiçi)

https://jamestown.org/program/south-ossetia-an-issue-between-tbilisi-and-moscow/ , (Erişim:20.07.2017)

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, " SC-41, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Suriye Rejiminin Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya Bölgelerinin Sözde Bağımsızlıklarını Tanıması Hakkında bir Soruya Cevabı" 30 Mayıs 2018, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/sc_-41_-suriye-rejiminin-gurcistanin-abhazya-ve-guney-osetya-bolgelerinin-sozde-bagimsizliklarini-tanimasi-hk-sc.tr.mfa (Erişim: 15.05.2018)

UNPO "United Nations Needs Assesment Mission to Abkhazia, Georgia",31 Mart 1998, (Çevrimiçi), http://www.unpo.org/content/view/712/236/ , (Erişim:15.08.2017)

UNPO "Report of a UNPO Mission to Abkhazia, Georgia and the Northern Caucasus", November 1992, (Çevrimiçi),http://www.unpo.org/downloads/AbkGeo1992Report.pdf , (Erişim: 07.08.2017)

United Nations " Repertoire of the Practice of the Security Council 1993-95, Chapter 8: Situation in Georgia", (Çevrimiçi), http://www.un.org/french/docs/cs/repertoire/93-95/CHAPTER%208/EUROPE/item_8_Georgia.pdf , (Erişim:08:08.2017)

Yale Law School "Montevideo Convention on Rights and Duties of States (1933)", (Çevrimiçi) http://avalon.law.yale.edu/20th_century/intam03.asp, (Erişim: 03.06.2017)

Birleşmiş Milletler Kararları

League of Nations "Aaland Island Case", **Report of the Commission of the Rappourters,** L.N. Doc B7.21/68/106, 1921

UNSC S/1993/858, August 24, 1993

UNSC " Declaration on Measures for a Political Settlement of the Georgian - Abkhazian Conflict", S/1994/397, 4 April 1994

UNSC "Agreement on a Cease-Fire and Separation of Forces", S/1994/583, May 17, 1994

UNSC " Report of the Secretary General Concerning the Situation in Abkhazia, Georgia"S/1995/181, March 6, 1995

UNSC " The Resolution in Georgia" , S/1999/1255, June 30, 1999

UNSC S/RES/1345,March 21, 2001

UNSC " Report of the Secretary-General on the Situation in Abkhazia, Georgia" , S/2008/480, July 23, 2008

UNSC S/2008/545, August 11, 2008

UNSC " Report of the Secretary-General on the Situation in Abkhazia, Georgia", S/2008/631, October 3, 2008